

Gezelschapsdieren toiletteren

Gezelschapsdieren toiletteren

Theorie

Bregje Swanenberg
Jean Beets

eerste druk, 2003

Artikelcode: 23049.2

Colofon

Auteur(s): Bregje Swanenberg, Jean Beets
Redactie: Piet Hugen redactie en copywriting
Illustraties: Verbaal - bureau voor visuele communicatie
Illustrator: tekeningen: Beatrijs van den Bos / foto's: FurryTails.nl / Esther Verhoef
Onderwijskundige: Manon Limmen

© 2003 Ontwikkelcentrum, Ede, Nederland
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, hetzij mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Ontwikkelcentrum.

Voorwoord

Deze uitgave bevat de lesstof van de deelkwalificatie Toiletteren gezelschapsdieren. Er is een uitgave met opdrachten en bronnen en een uitgave met theorie.

Opdrachten

Aan het begin van elke opdracht staat het opdrachtdoel. Daar staat wat je aan het einde van de opdracht moet kunnen. De opdrachten bevorderen de zelfwerkzaamheid. Met de opdrachten kun je je kennis in de praktijk toetsen of bepaalde vaardigheden trainen. Als je alle opdrachten met voldoende resultaat hebt uitgevoerd, beheers je de stof.

Bronnenoverzicht

Om de opdrachten uit te voeren, heb je informatie nodig. Hiervoor kun je het bijbehorende theorieboek gebruiken. Maar je kunt ook andere bronnen raadplegen. In het bronnenoverzicht staat waar je allemaal informatie kunt vinden over het toiletteren van gezelschapsdieren. Dit kunnen boeken zijn, maar ook vakbladen, folders, video's, het internet, enzovoort.

Theorie

Het theorieboek bevat de theorie die je het meest nodig hebt en die niet gauw verandert.

Om het bestuderen en verwerken van de tekst gemakkelijker te maken, kun je aan het einde van elke paragraaf verwerkingsvragen maken.

Het auteursteam wenst je veel succes bij het werken met deze uitgave.

Inhoud

Voorwoord 5

1 Hond 9

- 1.1 Huid- en vachtsoorten 9
- 1.2 Verzorging van huid en vacht 15
- 1.3 Aandoeningen en afwijkingen van huid en vacht 22
- 1.4 Nagelverzorging 31
- 1.5 Overige lichaamsverzorging 32
- 1.6 Inrichting werkruimte 34
- 1.7 Trimmen en exterieurkeuringen 36
- 1.8 Afsluiting 38

2 Katten 40

- 2.1 Haar- en vachtsoorten 40
- 2.2 Vachtverzorging 43
- 2.3 Huidaandoeningen 46
- 2.4 Overige verzorging 47
- 2.5 Gedrag 49
- 2.6 Periodieke verzorging en tentoonstellingen 51
- 2.7 Afsluiting 51

3 Knaagdieren en konijnen 52

- 3.1 Vacht en vachtverzorging 52
- 3.2 Huidaandoeningen bij konijnen en knaagdieren 57
- 3.3 Nagelverzorging 58
- 3.4 Overige exterieurverzorging 59
- 3.5 Met knaagdieren en konijnen naar de tentoonstelling 61
- 3.6 Afsluiting 62

4 Boerderijdieren 63

- 4.1 Vacht en vachtverzorging bij schaap, geit, rund en varken 63
- 4.2 Vachtverzorging bij paard, pony en ezel 70
- 4.3 Huidaandoeningen bij boerderijdieren 80
- 4.4 Klauw- en hoefverzorging 82
- 4.5 Overige exterieurverzorging 86
- 4.6 Met boerderijdieren naar de exterieurkeuring 89
- 4.7 Afsluiting 92

5 Vogels 94

- 5.1 Verenkleed en verzorging 94
- 5.2 Poot- en nagelverzorging 99
- 5.3 Overige exterieurverzorging 102
- 5.4 Met vogels naar de keuring 104
- 5.5 Afsluiting 106

Trefwoordenlijst 109

1 Hond

Oriëntatie

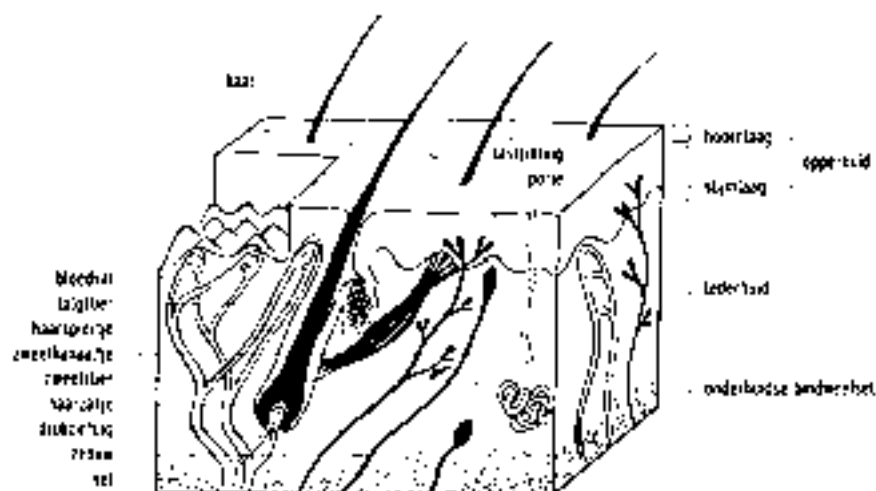
Bijna alle honden hebben een meer of minder overvloedige vacht. De haren van deze vachten zijn ingeplant in de huid. De huid is het grootste orgaan van een dier. Het geeft, samen met het skelet en de spieren, vorm aan het lichaam. De huid en de vacht bepalen voor een groot deel het uiterlijk van een dier, zoals de kleur, haarlengte en vachtdikte. Maar de vacht kan ook een signaal geven. Zo maakt een dominante hond zich groot door zijn haren recht overeind te zetten. En je kunt aan de vacht zien of het dier lekker in zijn vel zit. Hiermee bedoelen we, dat je de gezondheid van het dier aan de vacht kunt aflezen. Een verslechterde vachtconditie kan dus veroorzaakt worden door een slechte gezondheid. Maar ook door een slechte verzorging van die vacht. Een hond leeft niet in de natuur, in tegenstelling tot de wolf, de oerhond. De verschillende vachtsoorten hebben zich ontwikkeld nadat de hond een gedomesticeerd huisdier is geworden. De hond kan zijn eigen vacht vaak niet goed onderhouden. Dat moet dan ook door de verzorgers van de hond gedaan worden.

1.1 Huid- en vachtsoorten

De huid is een belangrijk orgaan en vormt een barrière tussen het lichaam en de buitenwereld. Je kunt de huid onderverdelen in twee lagen:

- de opperhuid;
- de lederhuid.

Fig. 1.1
De huid met onderhuids
bindweefsel.

Opperhuid

De *opperhuid* is de buitenste laag en bestaat uit een kiemlaag en een hoornlaag. De kiemlaag, de onderste laag van de opperhuid, bevat snelidelende cellen. De hoornlaag

bestaat uit een aantal laagjes. De voortdurend delende cellen van de kiemlaag schuiven steeds een laag naar boven op. De cellen produceren hoornstof (oftewel keratine). Naarmate de cellen naar boven schuiven, produceren ze steeds meer keratine en verhoornen steeds meer. De cellen van de bovenste hoornlaag bevatten zoveel keratine dat de cel afsterft. Bij de hond duurt het ongeveer twintig dagen, voordat een cel uit de kiemlaag tot in de bovenste hoornlaag is opgeschoven. De bovenste laag dode cellen slijt voortdurend af. We noemen dat huidschilfers of roos.

eelt Een overmatige verdikking van de hoornlaag wordt *eelt* genoemd. Honden die vaak op een harde vloer liggen, hebben op de ellebogen vaak eeltvorming.

Doordat de bovenste hoornlaag voortdurend afslijt, worden schadelijke stoffen en ziektekiemen, zoals bacteriën, schimmels en parasieten, tegelijk ook verwijderd. Ook geeft de keratine in de hoornlaag bescherming tegen geweld van buitenaf, inwerkingen van schadelijke stoffen en straling. Keratine is namelijk een taaie en ondoordringbare stof.

pigmentcellen Een gezonde (ongepigmenteerde) huid is normaliter lichtroze van kleur. Bijvoorbeeld bij een leveraandoening kan de huid gelig verkleuren. De huid kan onder het donker gekleurde vachtdeel ook gepigmenteerd zijn. Bij een Dalmatische hond zie je onder de zwart gekleurde haren (stippen) vaak, dat de huid daar donker van kleur is. Dit is normaal, de huid vertoont geen afwijking. Deze donkere huid wordt veroorzaakt door *pigmentcellen*, die kleurstoffen produceren en afgeven aan de huidcellen. Deze pigmentcellen liggen tussen de huidcellen in de kiemlaag. De hoeveelheid geproduceerde kleurstof bepaalt of de huid licht of donker van kleur is. De kleur van de huid is voor een deel erfelijk bepaald en is deels afhankelijk van de hoeveelheid zonlicht (uv-straling) die op de huid valt. De ultraviolette straling stimuleert de pigmentcellen om meer kleurstoffen aan te maken. Hierdoor verkleurt de huid, net als bij de mens. Bij honden (en andere dieren) speelt dit geen grote rol, omdat de huid bedekt is met haren. Toch kunnen honden verkleuren op plaatsen waar de huid weinig of niet bedekt is met haren, zoals bij de neus. Op die plaatsen kan een hond dus ook verbranden in de zon. Denk hierbij ook aan de haarloze honden.

Lederhuid

De opperhuid loopt over in de lederhuid. De lederhuid dankt zijn naam aan het feit dat hiervan leer gemaakt wordt. De lederhuid bestaat uit bindweefsel en bevat:

- bloedvatjes;
- zenuwen;
- lymfevaten;
- zintuigcellen (pijn-, tast en temperatuurzintuigen);
- zweet- en talgklieren;
- haarzakjes met haren en haarspiertjes.

De bloedvatjes voeden de lederhuid, maar ook de opperhuid (die geen bloedvatjes bevat). De bloedvatjes spelen ook een rol in het handhaven van de lichaamstemperatuur. Als het dier het warm heeft, worden de bloedvatjes wijder en geven ze warmte af aan de buitenlucht. Als het dier het koud heeft, worden de bloedvatjes nauwer. Ook de vacht kan een isolerende laag vormen. Door de haren recht overeind te zetten (met de haarspiertjes), wordt de vacht dikker. De lucht tussen de haren zorgt ervoor dat warmte vastgehouden wordt. Er zijn voor de hond nog meer redenen om de haren overeind te zetten. Door een dikkere vacht zijn de huid en het onderliggende weefsel beter beschermd tegen geweld van buitenaf, zoals

bijten. En met het opzetten van de haren kan een hond zijn gemoedstoestand aan andere honden duidelijk maken.

talgklieren *Talgklieren* zijn kliertjes die uitmonden in de haarzakjes. Ze produceren talg. De talgklieren komen dus alleen voor in de behaarde huid. De talgproductie wordt door hormonen gereguleerd. Talg is een vette stof die de huid soepel houdt en een waterafstotende laag vormt. Zo wordt voorkomen dat de huid uitdroogt. Als het dier te vaak gewassen wordt of bij het gebruik van een verkeerde shampoo, zal de huid droog worden en zijn soepelheid verliezen, doordat de talglaag verwijderd is. Met een verkeerde shampoo bedoelen we een shampoo die voor mensen bedoeld is. De huid van mensen heeft een lagere zuurgraad dan die van dieren. Een mensenshampoo is dus anders van samenstelling dan een dierenshampoo. Vandaar dat het noodzakelijk is een dierenshampoo te gebruiken.

Een hond heeft veel talgklieren op zijn staart. Die noemen we ook wel staartklieren. Deze klieren zijn echter niet meer actief. Bij de kat zijn de talgklieren op de staart extra groot, zo ook op de lip en onder de kin. Deze talgklieren hebben nog een andere functie, namelijk het afgeven van bepaalde geurstoffen. Bij katers zien we de zogenaamde katerstaart, een plek met vettig haar op de staart door de vele talgkliertjes.

zweetklieren De *zweetklieren* bij de hond (en kat) liggen verspreid over het hele lichaam in de lederhuid. Alleen de zweetklieren in de voetzolen spelen (net als bij de mens) een rol in de warmteregulatie. De overige zweetklieren hebben deze functie niet. Zij produceren een eiwitachtige stof, die met de talglaag vermengd wordt. Deze laag biedt bescherming tegen ziektekiemen.

De huid is dus een belangrijk orgaan met veel functies. Behalve de hiervoor genoemde functies zorgt de huid onder invloed van zonlicht ook nog voor de aanmaak van vitamine D. Dit geldt voor de huid van de meeste dieren. De huid van de hond kan echter geen vitamine D aanmaken. Dit betekent dat vitamine D in het dagrantsoen van de hond moet zitten. Een compleet voeder voor de hond bevat alle voedingsstoffen, zodat je geen aanvulling nodig hebt.

Onderhuids bindweefsel

Onder de lederhuid bevindt zich het onderhuidse bindweefsel. Deze laag slaat voornamelijk vetten op. Dit is de reserve voor magere dagen en vormt een isolerende laag die warmte vasthoudt. Tevens dient het als stootkussen tegen geweld en het opvangen van schokken tijdens het lopen. Bij de voetzooltjes is de vetlaag dikker, ook de huid is veel dikker. De onderhuid bevat ook veel elastische vezels die een verbinding maken met het lichaam. Soms is die verbinding erg los, zodat de huid op sommige plaatsen erg ruim lijkt. Dit zie je met name bij de nek en rond de hals. Zo kan een moederdier de pup in zijn nekvel pakken.

Haar en haargroeicyclus

Een haar is opgebouwd uit drie laagjes. Het haarmerg, het binnenste van de haar, bestaat uit hoorncellen met daartussen holten gevuld met lucht. Daaromheen zit een hardere hoornlaag, de haarschors. De buitenste laag bestaat uit platte cellen met een geschubde vorm, die in de richting van de haarpunt gerangschikt liggen. De holten

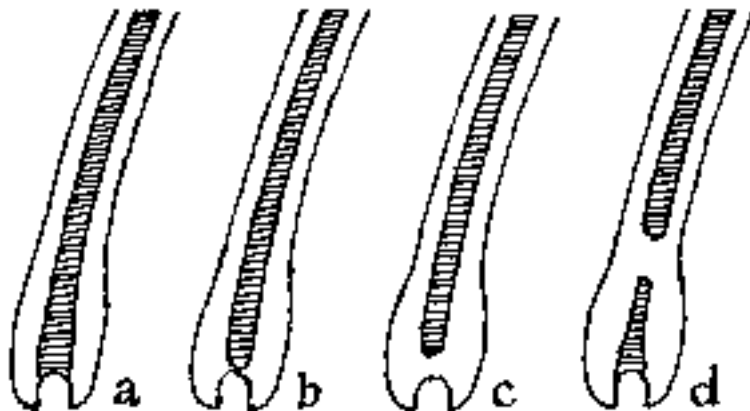
in het haarmerg kunnen vocht opnemen; hierdoor glanzen de haren. Bij droog haar, door te weinig talg of doordat het haar beschadigd is, staan de schubben meer uiteen. Dit is om vocht te kunnen opnemen. Droog haar is broos en breekt of splijt snel. Elke haar zit in een haarzakje of haarfollikel. Onderin het haarzakje ligt de haarwortel. Het haar groeit steeds van onder af aan en steekt via de haarschacht boven de huid uit. Je kunt de cyclus van de haargroei in vier fases indelen:

- 1 Groeifase: De haarkiem past als een hoedje over de haarpapil en wordt gevoed door het omliggende weefsel. Er vindt steeds weer opnieuw celdeling plaats en de cellen schuiven steeds naar boven op en verhoornen (net als bij de opperhuid), het haar groeit. Deze fase duurt enkele weken, afhankelijk van de voeding en conditie van het dier.
- 2 Overgangsfase: In deze fase gaat de verhoorning door en de haar groeit uit. Het haar komt hoger in het haarzakje te zitten, terwijl het weefsel voor voeding nog wel intact is.
- 3 Rustfase: Het weefsel begint uit te drogen en de haar komt los van de haarpapil.
- 4 Rijp worden: Het haar komt los van het haarzakje en is klaar om uit te vallen. Onder het oude haar is intussen een nieuwe haar gaan groeien.

Fig. 1.2

Cyclus van de haargroei:

- a = groeifase;
- b = overgangsfase;
- c = rustfase;
- d = rijp worden.

De levenscyclus is voor elke haar hetzelfde, maar de levensduur van de haren is per ras verschillend. Kortharige vachten hebben meestal een korte levensduur van enkele weken. Vandaar dat deze vachten vaak verharen. De langharige honden hebben haren die een veel langere levenscyclus hebben, tot wel enkele jaren. In de haarzakjes bevinden zich pigmentcellen. Deze produceren kleurstoffen en zorgen voor de kleur van het haar. De haarkleur is erfelijk bepaald. In een gezonde vacht zijn alle haren niet tegelijkertijd in dezelfde fase. Door ziekte kan het voorkomen dat een aantal haren in dezelfde fase zitten. Dan ontstaan kale plekken. Dit is overigens wel afhankelijk van de vachtsoort en de wijze van verharen. Bij vachten die een mozaïekverharing hebben, zijn de haren in het algemeen nooit allemaal in dezelfde fase, terwijl bij vachten die een blokverharing hebben, veel haren juist wel in dezelfde fase zitten.

sinusharen

Aan de snuit en boven de ogen zitten vrij lange haren. De haren rondom de snuit zijn tastharen. Ze worden *sinusharen* genoemd. Aan de wortel bevinden zich zenuwuiteinden. Als deze haren door aanraking gebogen worden, worden de zenuwen geprikkeld. Deze haren hebben dan ook een tastfunctie. Bij de hond zijn deze niet meer echt functioneel. Voor de kat zijn ze erg belangrijk bij het verkennen

van de omgeving in schemerlicht of in het donker. Knip deze haren bij een kat daarom dan ook nooit af. De lange oogharen dienen ter bescherming van de oogbol tegen vuil- en stofdeeltjes.

Verharing

De vachten van honden kunnen op verschillende manieren verharen. De twee meest duidelijke manieren van verharen zijn:

- Blokruï: het tegelijkertijd uitvallen van veel haren. Dit gebeurt in het voor- en najaar.
- Mozaïekverharing: een voortdurende en onregelmatige verharing gedurende het gehele jaar.

Blokruï is de wijze van verharen van de wolf. Dit komt dus ook voor bij hondenrassen die dezelfde vacht hebben als de wolf. Met name in het voorjaar (maart tot mei) komen veel haren tegelijkertijd in de rustfase. Dit komt doordat de dagen lengen en er meer licht op de vacht valt. In een korte tijd vallen tegelijkertijd veel haren uit en de vacht wordt dunner. We noemen deze verharing de *ruï*. Ook in het najaar is er een rui, maar deze is meestal wat minder dan in het voorjaar. Het uitvallen van haren stimuleert de nieuwe haargroei. De haren zijn dikker en ook de huid wordt in het najaar dikker. Het is belangrijk om de vacht tijdens de rui extra goed te verzorgen. Er kunnen makkelijk klitten ontstaan, vooral bij honden met een wat langere vacht.

Haarstructuren en vachttypen

Er komen bij de hond veel vachtvariëteiten voor, van haarloos tot zeer dikke vachten. Het vachttype is erfelijk bepaald. De kwaliteit van de vacht kan echter beïnvloed worden door:

- een slechte vachtverzorging;
- onjuiste voeding;
- de geslachtscyclus;
- castratie;
- ziekten en medicijnen.

*bovenvacht of dekharen
ondervacht of wolharen*

Je kunt de vacht onderverdelen in de *bovenvacht of dekharen* en de *ondervacht of wolharen*. De haren van de bovenvacht zijn dikker en stugger dan de haren van de ondervacht, die dunner en wolliger zijn. De verhouding tussen het aantal dek- en wolharen kan variëren. Ook de haarlengte, het haartype en de wijze van inplanting van de haren kunnen verschillen.

Indeling op basis van de verhouding dekharen/wolharen

Je kunt vachten indelen op basis van de verhouding tussen dekharen en wolharen:

- dubbele vacht:
 - lange dekharen met wolharen, bijvoorbeeld leonberger en newfoundlander;
 - meer dekharen dan wolharen, waarbij de dekharen iets langer zijn dan de ondervacht, bijvoorbeeld Duitse herder en corgi;
 - meer dekharen dan wolharen, waarbij de dekharen veel langer zijn dan de ondervacht, bijvoorbeeld sint bernard en barsoi;

- dekharen met weinig wolharen, waarbij de dekharen slechts weinig langer zijn dan de ondervacht, bijvoorbeeld boxer en gladharige teckel;
 - meer wolharen dan dekharen, waarbij de haren van de ondervacht langer zijn dan de dekharen, bijvoorbeeld Afghaanse windhond.
- enkele vacht:
- lange dekharen waarbij de ondervacht nauwelijks of niet aanwezig is, bijvoorbeeld maltezer;
 - voornamelijk wolharen, de ondervacht is sterk ontwikkeld, bijvoorbeeld poedel, kerry blue terrier en bedlington terrier;
 - onder- en de bovenvacht zijn niet van elkaar te onderscheiden, bijvoorbeeld yorkshireterrier.

Indeling vachtsoorten naar wijze van verharing

Zoals je gezien hebt, kun je vachten dus op verschillende manieren indelen. Op basis van de wijze van verharing kun je de volgende vachtsoorten onderscheiden:

- stokharige vachten: De dekharen zijn recht en voelen iets stug aan. Je kunt deze vachtsoort nog onderscheiden in korte (tot 6 cm, bijvoorbeeld rottweiler) en lange stokharige vachten (langer dan 6 cm, bijvoorbeeld newfoundlanders). Dit is de vachtsoort die we ook bij de wolf zien. Bij dit vachttype vindt de verharing plaats via een halfjaarlijkse rui, waarbij de ondervacht in één keer loslaat.
- ruwharige vachten: Hierbij voelen de haren hard en stug aan. Ze zijn recht, afstaand en hebben een korte of middellange haarlengte, zoals bij een ruwharige teckel of cairn terriër. De verharing kenmerkt zich door een halfjaarlijkse rui, waarbij de dekharen tegelijkertijd loslaten. Binnen de ruwharige vachten zijn veel variëteiten, waarbij de haarinplanting en -stuur kunnen verschillen. De haren van een schnauzer zijn recht en vrij kort waardoor de haren zeer stug aanvoelen. Bij een bouvier zijn de haren middellang en onregelmatig ingeplant, waardoor een warrige haardos ontstaat. Voor de ruwharige vachten worden verschillende naamaanduidingen gebruikt zoals: draadhaar, stekelhaar en ruighaar. De term griffon duidt ook op een hond met een ruwharige vacht.
- langharige vachten: De dekharen voelen minder hard aan en zijn door de (middel-)lange haarlengte wat gegolfd. De lengte van de dekharen en de hoeveelheid onderwol kunnen sterk wisselen. Zo zien we bij de vacht van een bobtail lange dekharen en een overvloedige hoeveelheid wolharen. Bij spaniëls en aanverwante rassen is beduidend minder ondervacht aanwezig en zijn de dekharen met name op de poten en aan de oren lang, terwijl het haar op het lichaam duidelijk minder lang is. Bij dit type vachten zien we vooral een mozaïekverharing.
- kortharige vachten: Bij dit type vacht zijn de dekharen erg kort en is slechts weinig ondervacht aanwezig. De verharing bij dit type vacht vindt heel geleidelijk plaats.
- kroeshaar: Een vacht die bijna alleen uit wolharen bestaat. Er zijn wel wat dekharen aanwezig, maar die vallen niet op tussen de overvloed aan wolharen. De wolharen hebben de neiging om snel in te kringelen. Er is een continue verharing, maar door het inkringelen van de haren blijven de dode haren in de vacht zitten.

Sommige hondenrassen hebben verschillende typen beharing. Een voorbeeld is het lange haar aan de oren, staart of aan de achterzijde van de voor- en achterbenen,

bevedering terwijl het haar op de rug vrij kort is. Dat lange haar noemen we *bevedering*. Een bevedering aan de oren, staart en benen komt bijvoorbeeld voor bij cocker spaniëls en Ierse setters.

De huid en de vacht veranderen, als het dier ouder wordt. De huid bij de neus en voetzooltjes wordt dikker, doordat meer huidweefsel gevormd wordt. Ook wordt meer pigment opgeslagen, waardoor de huid donkerder verkleurt. De huid wordt ook droger en minder soepel door het verlies van talgklieren. Bij oudere honden zie je dat het haar rondom de snuit grijs wordt. De vacht wordt dunner en stugger.

Vragen 1.1

- a Uit welke verschillende lagen is de huid opgebouwd?
- b Wat is de functie van een talgklier?
- c Uit welke fases bestaat de groeicyclus van een haar?
- d Uit welke haartypen is een hondenvacht opgebouwd?
- e Noem vijf verschillende vachtsoorten.

1.2 Verzorging van huid en vacht

Een goede huid- en vachtverzorging is belangrijk en hoort bij de algehele verzorging van je huisdier. Het goed functioneren van de huid en vacht hangt deels af van de verzorging. Een slechte of foutieve verzorging kan gevolgen hebben voor het functioneren van huid en vacht en kan de gezondheid van het dier nadelig beïnvloeden. Honden verzorgen hun vacht, in vergelijking met een kat, niet zo goed. Daarom is er bij de vachtverzorging een taak weggelegd voor de eigenaar of verzorger van de hond. Zorg ervoor dat pups van jongs af aan gewend zijn aan borstelen. Gebruik hiervoor een zachte borstel. Houd de duur van het borstelen in het begin kort.

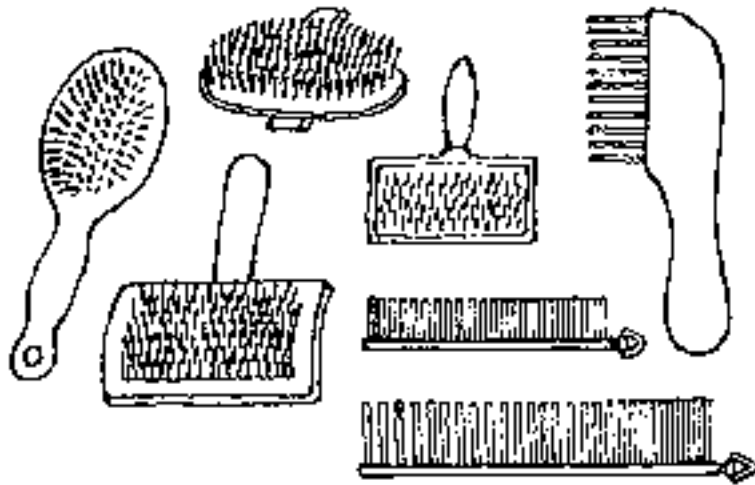
Bij verschillende vachttypen, zoals langharige, wollige, zijdeachtige en krulharige vachten, vergt de vachtverzorging veel tijd en aandacht. Het is verstandig om hiermee rekening te houden, als je een hond aanschaft. Langharige vachten moeten regelmatig en zorgvuldig geborsteld worden om klitvorming te voorkomen. Honden met een langharige en een kroesvacht hebben regelmatig een trimbeurt nodig, als de eigenaar de lange vacht niet goed kan onderhouden. Ruwharige en kortharige vachten zijn onderhoudsvriendelijker. Toch moet je ook deze vachten regelmatig borstelen. Ruwharige vachten moeten getrimd of eigenlijk geplukt worden. Dit moet iedere drie of zes maanden gedaan worden.

Borstelen en kammen

Als je de vacht regelmatig borstelt, verwijder je losse haren en wordt de groei van nieuwe haren gestimuleerd. De talg wordt beter over de huid verspreid, en biedt zo bescherming tegen ziektekiemen en uitdroging van de huid. De doorbloeding wordt gestimuleerd door de massage van de huid. Je verwijdert het vuil uit de vacht en voorkomt klitvorming van haren. Vooral bij honden met (middel-)lange haren kunnen rondom de snuit etensresten blijven zitten en kan er rondom de anus wat ontlasting blijven kleven. Controleer dit regelmatig, het is onhygiënisch. Tijdens het borstelen kun je de huid en de vacht ook goed controleren op parasieten, korstjes, wratjes en andere zaken die er niet horen te zijn. Borstel niet te hard en te ruw; je kunt huid en haren hiermee beschadigen. Beschadigd haar wordt droog en dof, waardoor het splitst

of afbreekt. Behalve een borstel kun je ook een kam gebruiken voor het ontklitten van de haren. Voor elk vachttype zijn speciale borstels en kammen te koop.

Fig. 1.3
Verschillende soorten
borstels en kammen.

Borstelen

*rubberen borstel of
handschoen*

Honden met een korte vacht kun je het beste borstelen met een *rubberen borstel of handschoen*. Het borstelen kan met de haarrichting mee of tegen de haarrichting in gebeuren. Na het borstelen kun je een korte vacht oppoetsen met een flanelle of zeemleren doek. Dit doe je met de haarrichting mee. Hierdoor krijgt de vacht een mooie glans.

*pennenborstel met
kromme pennen*

Een *pennenborstel met kromme pennen*, ook wel universeelborstel genoemd, gebruik je onder andere bij een krulvacht en/of bij vachten met veel wolharen. Je kunt de vacht het beste in laagjes, met de haarrichting mee, uitborstelen. Je begint onderaan, door met één hand de haren tegen te houden en met de andere hand te borstelen, en zo werk je naar boven. Met deze pennenborstel kun je ook klitten uitborstelen.

*pennenborstel met rechte
pennen*

Een *pennenborstel met rechte pennen* is geschikt voor lange vachten zonder klitvorming. Met deze borstel loop je minder risico dat de haren breken. Dat kan wel gebeuren, als je een pennenborstel met haakjes gebruikt. Ook hier borstel je de vacht in laagjes uit, van onder naar boven. De pennenborstel met rechte pennen is ook te koop met nopjes aan de uiteinden van de pennen. Hiermee voorkom je krassen op de huid. Bij langharige vachten gebruik je wel een universeelborstel, als er klitten in de vacht zitten.

Als je borstelt, is het de bedoeling dat je de borstel op de huid in de vacht zet en hem dan met de groeirichting mee vanaf de huid door de haren trekt. Klitvorming treedt namelijk vooral vlak boven de huid op. Als je op deze wijze borstelt, kun je de huid ook goed controleren op eventuele ongerechtigheden.

ontwollen

Met de pennenborstel kun je de losse haren van de ondervacht verwijderen (het *ontwollen*). Borstel de vacht in laagjes uit, waarbij je de huid met één hand strak houdt. Een haren borstel worden gebruikt om de vacht op te poetsen. Deze borstels worden met name gebruikt bij showhonden. Als je tegen de haarrichting in borstelt, gaan de haren wijd uit staan. Hierdoor krijgt de vacht meer volume. De haren van de borstel kunnen vervaardigd zijn van echt haar, zoals varkenshaar of van kunststof, zoals nylon. Het nadeel van nylon haren is dat ze statisch worden. Dit kun je voorkomen door de vacht een beetje nat te maken of door te werken met een doorkamspray.

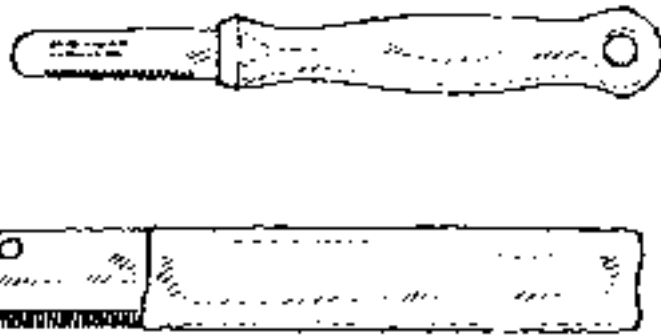
Kammen

- grove kam* Met een *grove kam* kun je klitten opsporen of voorzichtig uitkammen. Deze kam wordt ook wel gebruikt voor het opkammen of touperen van de vacht bij sommige showhonden. De haren worden van onder naar boven in kleine plukjes tegengekamd. Hierdoor blijven de haren mooi rechtop staan en het zorgt voor meer volume. Een kam waarbij de pennen dichter bij elkaar staan noemen we een fijne kam. Deze kam gebruik je om klitten op te sporen door de vacht laagje voor laagje door te kammen. Je kunt de kammen ook gebruiken voor het ontwollen van de ondervacht. Ook hier kam je de vacht in laagjes uit en trek je de huid strak. Gebruik nooit een te fijne kam. Hiermee kun je wolharen die nog vastzitten, geforceerd uit de huid trekken wat pijnlijk is voor de hond.
- herdersharkje* Voor het ontwollen van een korte, dikke vacht kun je het beste een *herdersharkje* gebruiken. Je hanteert dit op dezelfde wijze als de kam.
- klittenkam* Voor klitten die moeilijk uit te kammen of vervilt zijn, kun je een *klittenkam* gebruiken. De pennen van deze kam zijn voorzien van messen. De klit wordt in stukjes gesneden, waardoor deze makkelijk te verwijderen is. Gebruik deze klittenkam nooit voor showhonden, omdat de haren door het snijden beschadigd worden.

Plukken van de vacht

- Een speciale techniek is het *plukken* van de vacht. Dit doe je bij ruwharige vachten. Hierbij worden de dekharen met wortel en al verwijderd, terwijl de ondervacht blijft zitten. De haren kunnen alleen geplukt worden, als de langste laag haar dood is. We noemen dit ook wel 'als de vacht rijp is'. De haren zitten dan al los, waardoor de huid niet geïrriteerd raakt. Tijdens het plukken moet de huid met één hand strak getrokken worden. Met de andere hand worden de dode haren aan de punten van de haren met de groeirichting mee uit de huid getrokken. Het is het beste om de vacht voor het plukken luchtig door te borstelen, zodat het makkelijker wordt om de haren in kleine plukjes beet te pakken.
- Je kunt de vacht op verschillende manieren plukken. Met de hand pluk je met je duim en wijsvinger. Je pakt een plukje haar (tussen duim en wijsvinger) en maakt een draaiende en trekkende beweging met de haarrichting mee. Pak steeds kleine plukjes haar. Als je te grote plukken neemt en te ruw plukt, bestaat het risico dat je ook haar dat niet rijp is uit de huid trekt en dat de huid geïrriteerd raakt. Soms zijn de haren zo glad, dat ze door je duim en wijsvinger glijden. Doe dan wat magnesiumpoeder op je vingers. Ook kun je chirurgenhandschoenen, vingercondooms of trimduimen, een soort vingerhoedjes die je op duim en wijsvinger schuift, gebruiken. Eventueel kun je de vacht ook met een *trimmes* plukken. Met je duim houd je een plukje haar tegen het blad. Met een draaiende beweging in de groeirichting van het haar trek je het plukje uit de huid. Er is een grote variatie aan trimmessen. Voor het plukken moet je een bot trimmes gebruiken, zodat je het haar niet afsnijdt.

Fig. 1.4
Trimmissen als hulp bij
het plukken.

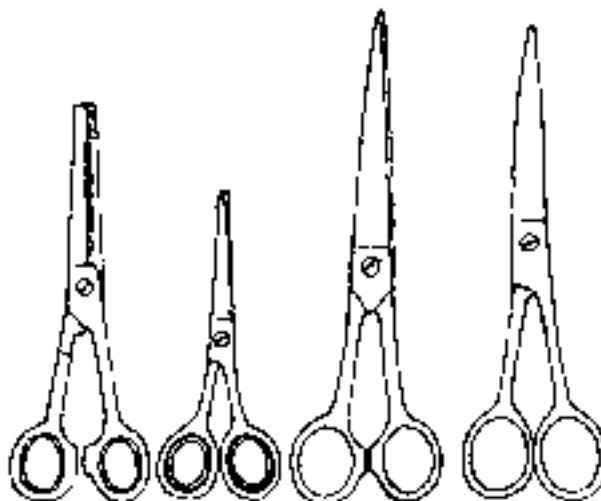
Knippen

Kroesharige en langharige vachten kun je knippen. Hoewel het bij rassen met een langharige vacht eigenlijk niet rastypisch is om de vacht in te korten, wordt dat vaak wel gedaan bij honden die als huishond worden gehouden. Een kortere vacht is makkelijker te onderhouden dan een overvloedige, lange vacht. Voor het knippen gebruik je een rechte schaar. Eventueel kun je voor het verkrijgen van mooie rondingen in het model een gebogen schaar gebruiken. Er zijn veel verschillende scharen te koop, variërend in lengte, breedte van de bladen en gebruikt materiaal. Om de haren rondom de voetzooltjes in model te knippen, kun je een schaar met afgeronde punten gebruiken. Hierdoor knip je minder snel in de huid.

effileerschaar

Je gebruikt een *effileerschaar* om de vacht uit te dunnen. Dit is een schaar waarbij een of beide snijvlakken gekarteld zijn. Als je de vacht alleen moet uitdunnen, kun je het beste een dubbele effileerschaar gebruiken. Met een enkele effileerschaar knip je sneller gaten in de vacht. Deze schaar wordt meestal gebruikt om scherpe knipranden bij te werken. De enkele effileerschaar wordt ook veel gebruikt voor het inkorten van sluike en wollige vachten, zoals de vachten van een shih tzu en veel kruisinghondjes. Als je dit type schaar gebruikt, voorkom je dat de vacht er te 'geknipt' uitziet. Om een vacht goed met de schaar te kunnen bewerken, moet die schoon en klitvrij zijn. Het gebruik van een kam is noodzakelijk om de vacht goed op te kammen en om het knipresultaat te kunnen beoordelen. Probeer tijdens het knippen zo min mogelijk met de vingers in het haar te zitten.

Fig. 1.5
Verschillende soorten
scharen.

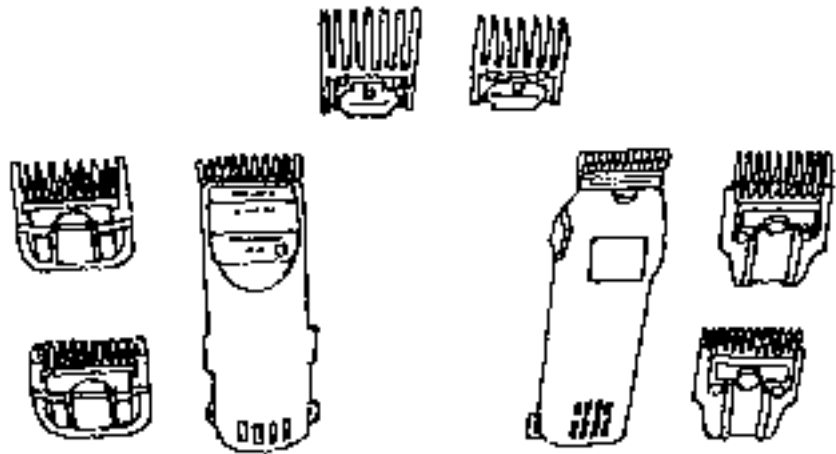

Scheren

tondeuse

Je scheert een vacht om een bepaald model te krijgen, of om een hond van een verwaarloosde, sterk verklitte vacht af te helpen. Dit doe je met een *tondeuse*. Er bestaan verschillende soorten scheerkoppen, met fijne tot zeer grove scheerbladen die sterk variëren in scheerhoogte. Je kunt de scheerkoppen op de tondeuse verwisselen. De scheerkeuze is afhankelijk van de vachtconditie en het gewenste resultaat. Ook zijn er zogenaamde opzetkammen in de handel. Een dergelijke kam kan op een dunne scheerkop gezet worden en zo is het mogelijk om de vacht met de tondeuse in te korten tot een behoorlijke lengte, bijvoorbeeld 2 cm. Je kunt met een opzetkam eigenlijk alleen werken op een schone en klitvrije vacht. Met een tandenborstel kun je de haren die in de scheerkop blijven zitten, verwijderen. Een heel enkele keer komt het voor dat een huid geïrriteerd raakt door het scheren. Eigenlijk gebeurt dat alleen, als je heel kort scheert, zoals op de snuit of in de liezen. Bij een dergelijke irritatie kun je de huid met een verkoelende zalf insmeren. Scheer een hond nooit helemaal kaal, zodat de huid bloot is. De vacht biedt immers bescherming tegen kou, maar ook tegen zonnestralen.

Fig. 1.6
Tondeuses met
verschillende
scheerkoppen en
opzetkammen.

Wassen

De algemene opvatting is dat een hondenvacht niet vaak gewassen hoeft te worden. Er wordt alleen gewassen, als de vacht erg vuil is of een onaangename geur verspreidt. Of soms als ondersteunende therapie bij een aandoening van de vacht of de huid. De frequentie van wassen is echter sterk afhankelijk van de vachtsoort en de huisvesting van de hond. Met name stokharige en ruwharige vachten zijn sterk vuilafstotend. Als de hond vies is, kun je de vacht het beste laten opdrogen. Daarna kun je het vuil er gemakkelijk uitborstelen. Zachte, lange vachten en kroesharige vachten zijn minder 'zelfreinigend'. Deze kun je beter wel regelmatig wassen, ook ter voorkoming van klitten. Bovendien wordt de hond in het algemeen in huis gehouden en mag hij op de schone bank en het mooie kleed liggen. Dan is het toch wel prettig, als de vacht schoon is.

Fig. 1.7
Hond in bad.

Als regel kan gelden: De hondenvacht kan gewassen worden wanneer dit nodig is, op voorwaarde dat een speciaal op de hondenvacht afgestemde shampoo wordt gebruikt. Gebruik voor het wassen nooit shampoos die voor de mens bestemd zijn. De zuurgraad (pH) van de mensenhuid is lager dan die van honden. De pH van een mensenhuid is gemiddeld 5,5 en die van een hond 7,5. Dit betekent dat de huid van de mens zuurder is. De shampoo voor de mens is op de pH-waarde van de mensenhuid afgestemd en moet bovendien een ontvettende werking hebben. Als je een zure shampoo gebruikt, verwijder je bij de hond en de kat de beschermende talglaag en droogt de huid uit. Gebruik dus altijd shampoo die speciaal voor dieren bestemd is. Toch wordt door het wassen altijd iets van de haarvetten verwijderd. Let erop dat je om deze reden shampoos gebruikt, die oliehoudend of proteïnehoudend zijn, en gebruik eventueel een conditioner of crèmespoeling. Als er klitten in de vacht zitten, moet je deze voor het wassen of tijdens het drogen van de vacht uitborstelen. Als de vacht in de klit opdroogt, wordt het heel lastig om deze klitten alsnog te verwijderen.

Maak de vacht eerst goed nat met lauwwarm water. Vervolgens masseer je de shampoo in de vacht. Let er op dat ook de delen van de vacht waar zich vaak vuil ophoopt, zoals rond de anus en de baard en snor, goed gewassen worden. Om te voorkomen dat shampoo in de oren komt, kun je een prop vette watten in de oren stoppen. Spoel de shampoo na het inmasseren goed en zorgvuldig uit. Er mogen geen zeepresten achterblijven. Sommige vachten zijn zo vuil dat een tweede keer met shampoo inmasseren geen overbodige luxe is. Wanneer dat nodig is, kun je na het wassen een crèmespoeling of conditioner gebruiken. Vervolgens wrijf je de vacht droog met een handdoek en/of gebruik je een föhn. Houd de föhn niet te dicht bij de huid en te lang op dezelfde plaats; de huid kan door de warmte geïrriteerd raken of zelfs verbranden. Het werkt het beste, als je de vacht tijdens het föhnen ook borstelt. Voordat je de föhn gebruikt, kun je ook nog een waterblazer gebruiken. Dit is een apparaat dat met een zeer krachtige luchtstroom het overtollige water uit de vacht

blaast. Als je deze waterblazer effectief gebruikt, wordt de droogtijd van de vacht aanzienlijk verkort. Voorkom overigens, als er niet geföhnd wordt, dat natte dieren kouvatten.

universele shampoo Er zijn verschillende shampoos in de handel. Voor een normale en gezonde huid c.q. vacht, kun je een *universele shampoo* gebruiken. Verder zijn er shampoos met een medicinale werking of extra (na-)behandelingen voor een mooie vacht. Er zijn verschillende soorten kleurshampoos, bijvoorbeeld voor de witte of zwarte vacht. Door een kleurshampoo wordt de vachtkleur opgefrist; de haren worden niet gekleurd zoals bij een kleurspoeling of een verf. Na het wassen kun je de vacht eventueel nabehandelen met een crèmespoeling. De *crèmespoeling* zorgt ervoor dat de vacht makkelijk doorkambaar is en niet snel gaat klitten. Er zijn diverse lotions en sprays verkrijgbaar om de vacht extra te laten glanzen, langer klitvrij te houden of te reinigen.

crèmespoeling

conditioners *Conditioners* zijn middelen die de conditie van de huid en/of vacht verbeteren, zoals een conditioner voor een droge huid en vacht. Shampoos en conditioners van goede kwaliteit zijn zeer geconcentreerd. Voordat je ze gebruikt, moet je ze sterk verdunnen met water. Vaak wordt een verdunning van 1 deel shampoo op 10 delen water geadviseerd.

Medicinale shampoos

Er zijn verscheidene shampoos voor bepaalde vacht- en/of huidaandoeningen. Bij ernstige aandoeningen is het raadzaam om de dierenarts te raadplegen die een therapie kan instellen. In zo'n geval kan een medicinale shampoo naast eventueel medicijnen een ondersteuning zijn van de behandeling. Voor honden met een gevoelige huid zijn er speciale *hypoallergene shampoos* te koop. Deze voorkomen een allergische reactie van de huid. Verder zijn er reinigende en ontsmettende shampoos voor verschillende aandoeningen. Reinigende shampoos zorgen ervoor dat het vuil in de vacht en op de huid verwijderd wordt. Ontsmettende shampoos verwijderen bepaalde ziektekiemen, zoals bacteriën of parasieten (vlooiën, luizen en mijten). Bijvoorbeeld:

hypoallergene shampoos

- seborroe*
- Een reinigende shampoo voor een schilferige en korsterige huid, met een overmatige talgafscheiding: Deze aandoening wordt *seborroe* genoemd. Vaak is in de naamgeving van de shampoo het begrip *seborroe* geheel of gedeeltelijk verwerkt, zoals in Sebor® of Sebolytic®. Er zijn verschillende jeukstillende shampoos met een reinigende en ontsmettende werking. Deze kun je gebruiken bij aandoeningen waarbij jeuk optreedt, vaak gepaard gaande met huidkorstjes en huidschilfers. Ook zijn er ontsmettende shampoos voor een huid met ontstekingen. Vaak hebben dit soort shampoos een gecombineerde werking tegen jeuk en/of seborroe en/of huidontstekingen.
 - Anti-vlooienshampoos zorgen ervoor dat volwassen vlooiën niet meer op de vacht springen. Vaak hebben dit soort shampoos een korte vlowerende werking. Een antivlooienshampoo wordt vaak ter ondersteuning van andere antivlooiënmiddelen gebruikt bij een hoge infectiedruk.

Lees voor het gebruik van medicinale shampoos de gebruiksaanwijzing. Handel en doseer volgens het bijschrift. Alleen een behandeling volgens de juiste wijze en dosering zal een goed effect sorteren.

Vragen 1.2

- a Noem minstens drie redenen om een hondenvacht regelmatig te borstelen.
- b Noem twee verschillende borstels en beschrijf voor welk typ vacht je ze kunt gebruiken.
- c Wat bedoelen we met het plukken van een vacht?
- d Welke vachten worden met een effileerschaar behandeld?
- e Hoe vaak mag je een hondenvacht wassen?
- f Waarom mag je een hondenvacht niet met een mensenshampoo behandelen?

1.3 Aandoeningen en afwijkingen van huid en vacht

Een gezonde huid moet soepel zijn en roze van kleur of gepigmenteerd zonder beschadigingen en ziektekiemen, zoals parasieten of schilfering. De vacht moet glanzen en geen kale plekken vertonen. Verder moeten de haren niet gespleten of dor zijn en niet overmatig uitvallen. De vacht moet vrij zijn van parasieten en mooi aaneensluiten. Dit laatste geldt natuurlijk niet voor warrige vachten. Ziektekiemen, zoals bacteriën en parasieten kunnen een nadelige invloed op huid en vacht hebben. Er zijn verschillende factoren die de conditie van huid en vacht kunnen verslechteren. Dit geldt in principe voor elk dier met een behaarde vacht. De voornaamste factoren zijn:

- leefomstandigheden en hygiëne/vachtverzorging;
- temperatuur en hoeveelheid zonlicht;
- voeding;
- hormoonhuishouding;
- ziekten.

Leefomstandigheden en hygiëne/vachtverzorging

Slechte leefomstandigheden en een slechte hygiëne van het dier en zijn omgeving kunnen zijn gezondheid aantasten. Ook de huid en vacht kunnen hieronder lijden. Slechte hygiëne geeft ziektekiemen een kans om zich te vermeerderen. De materialen die je gebruikt voor de vachtverzorging moeten goed gereinigd en eventueel gedesinfecteerd worden. Dit laatste moet zeker gebeuren, als dieren ziek zijn of huidaandoeningen hebben. Als de materialen niet hygiënisch zijn, kunnen ziektekiemen van het ene op het andere dier overgebracht worden.

Natuurlijk spreekt het voor zich dat een slechte verzorging van de vacht, zowel door de mens als door het dier zelf, een slechte invloed heeft op de conditie ervan.

Temperatuur en zonlicht

Normaal gesproken komt een hondenvacht twee maal per jaar in de rui onder invloed van de temperatuur en met name de lichthoeveelheid. Bij stokharige vachten is dit het duidelijkst; dit is dan ook de meest oorspronkelijke vachtsoort. Bij afwijkende vachtsoorten is de rui minder duidelijk of is er sprake van een heel geleidelijke verharig. Omdat de hond steeds verder van de natuurlijke omstandigheden komt af te staan, is die typische rui ook steeds minder aanwezig. Met name bij honden die in huis worden gehouden, komen verhaarproblemen voor. Deze honden liggen in de winter vaak bij een lekker warme kachel en gaan af en toe de vrieskou in voor een wandeling.

Voeding

Een goede voeding is belangrijk voor de algehele conditie van een dier en dus ook voor zijn huid en vacht. Het is noodzakelijk dat er voldoende bouw- en brandstoffen aanwezig zijn voor de zich steeds weer delende cellen in de kiemlaag. Het beste is om een compleet diervoeder te geven. Door het geven van zelfsamengestelde maaltijden of door mee te laten eten met de pot, kan het dier een tekort aan voedingsstof oplopen. Hierdoor kunnen huid- en vachtaandoeningen ontstaan. De huid wordt meestal droog en dikker, er kunnen rode vlekjes, ontstekingen, zweertjes, korstjes, puistjes of schilfers op de huid ontstaan. De vacht wordt meestal droog en dof of juist heel erg fettig. Soms vallen de haren plaatselijk tegelijkertijd uit en ontstaan kale plekken. Doordat de talglaag van samenstelling verandert, kan de huid een onaangename geur gaan verspreiden. Er kunnen ook tekorten aan voedingsstoffen ontstaan, doordat het lichaam de voedingsstoffen niet voldoende opneemt.

Omdat het voer een laag percentage vet bevat of omdat het lichaam het vet niet goed kan verwerken, worden vaak extra onverzadigde vetzuren aan de maaltijd toegevoegd. Deze komen voor in plantaardige oliën, zoals zonnebloemolie, maïskiemolie of teunisbloemolie. Het beoogde resultaat is dat de vacht gaat glanzen, overmatige haaruitval voorkomen wordt of dat de vacht sneller door de rui komt. In plaats van deze oliën wordt vaak schapenvet gebruikt. Dit bevat echter verzadigde vetten en heeft geen directe uitwerking op de vacht. Daar schapenvet bovendien een smeltpunt heeft dat hoger is dan de lichaamstemperatuur van de hond, kunnen de darmen dit vet niet goed verwerken. Een hond kan linolzuur, een onverzadigd vetzuur, niet zelf aanmaken. Dit vetzuur behoort dagelijks in het dagrantsoen van de hond te zitten. Met dit linolzuur is de hond in staat om andere onverzadigde vetzuren zelf aan te maken. Een aanvulling hiervan heeft bij een slechte conditie van huid en vacht een gunstige invloed.

Dieren die te veel voeding krijgen en te dik zijn, hebben veel meer kans op huidaandoeningen. Overgewicht is sowieso slecht voor de gezondheid van het dier. Het vet wordt opgeslagen in het onderhuidse bindweefsel, wat de stofwisseling van de huid kan verstoren. Hierdoor vermindert het functioneren van de huid met als gevolg het optreden van een huidafwijking.

Hormoonhuishouding

Een ontregelde hormoonhuishouding of hormonale veranderingen kunnen de huid en vacht nadelig beïnvloeden.

Na de loopsheid of dracht verandert de hormoonhuishouding, wat invloed kan hebben op de stofwisseling. In deze periode kan de huid vetter worden en kunnen haren uitvallen. Dit gaat vanzelf over, als de hormoonhuishouding weer op orde komt. Wel kun je bij de dierenarts ondersteunende (homeopathische) middelen halen om het proces te versnellen. Door stoornissen van de geslachtshormonen kunnen de talgklieren overmatig talg gaan produceren. Hierdoor wordt de huid vet en zal hierdoor verstikken. Ook kunnen ontstekingen ontstaan en kan plaatselijk kaalheid optreden.

sterilisatie of castratie

Na een *sterilisatie of castratie*, verschillende manieren om het dier onvruchtbaar te maken, verandert de geslachtshormoonhuishouding. Deze verandering heeft vaak invloed op de huid- en vachtconditie. Een aantal vachtsoorten verandert behoorlijk

na een castratie. Vaak treedt een overvloedige ontwikkeling van ondervacht op en treden er verhaarproblemen op. Hormonale veranderingen kunnen ook veroorzaakt worden door ziekten, die weer een negatieve uitwerking hebben op de algehele vachtconditie.

Ziekten

- ziekte van Cushing* Hormonale veranderingen kunnen optreden door het niet goed functioneren van de schildklier of bijnierschors door ziekte, zoals een ontsteking, tumor of de ziekte van Cushing. Deze organen produceren namelijk hormonen die de huid en vacht beïnvloeden. Ziekte aan de schildklier veroorzaakt kale plekken aan beide zijden van het lichaam, een dikkere huid, schilfers en een doffe vacht. Als je het hormoon via tabletten toedient (op voorschrift van de dierenarts), zal de huid- en vachtconditie binnen een maand verbeteren. De *ziekte van Cushing* is een aandoening waarbij de schors van de bijniere te veel hormonen gaat produceren. De huid wordt dun en de vacht is dun behaard, soms met kale plekken. Ook geneest de huid slecht, als de hond wondjes oploopt. Vaak zie je bloeditstoringen op de huid, die snel ontstaan door stoten of schuren.
- suikerziekte* *Suikerziekte* wordt veroorzaakt door een tekort aan insuline. Dit hormoon wordt door de alvleesklier geproduceerd. Door het insulinetekort kunnen suikers niet meer goed door het lichaam worden opgenomen. Deze belangrijke brandstof is voor de huid met sneldelende cellen belangrijk. Bij eenderde van de dieren die aan suikerziekte lijden, komen huidafwijkingen voor. Dit wordt gekenmerkt door kale plekken, dunne huid, schilfers en vaak zijn er ontstekingen op de huid. Als het dier voor de suikerziekte wordt behandeld, herstellen de huid en vacht zich in de regel snel. Bij stoornissen in de hormoonhuishouding treden dus vaak wel huidaandoeningen op, maar zal er geen jeuk zijn.
- auto-immuunziekte* Een *auto-immuunziekte* is een ziekte waarbij het weerstandsmechanisme van het dier antilichamen gaat maken tegen onderdelen van het eigen lichaam, onder andere tegen eigen huidonderdelen. Hierdoor wordt de huid beschadigd. Dit kan leiden tot zweren, ontstekingen, jeuk, pijn, kale plekken, enzovoort. Doordat het afweersysteem ook tegen andere lichaamsdelen antilichamen maakt, gaat het vaak gepaard met andere symptomen zoals koorts, diarree of bloedarmoede.

Meest voorkomende huid- en vachtaandoeningen

Een gezonde huid heeft op de niet gepigmenteerde plaatsen een lichtroze kleur. De huid moet elastisch zijn, bij het oppakken van de huid moet deze terugvloeien. De huid mag niet in een plooi blijven staan. De huid moet soepel en wat vetzig (talglag) aanvoelen, zonder beschadigingen en schilfers. De vacht moet glanzen en vrij zijn van parasieten. De haren moeten mooi aaneengesloten liggen, zonder kale plekken in de vacht. Dit geldt voor elk dier met een behaarde vacht.

Huidaandoeningen

- wratten* *Wratten* zijn virussen. Het zijn goedaardige woekeringen (door overmatige celdelingen van de huid) en kunnen over de gehele huid, bij elk zoogdier, voorkomen. Bij honden zie je met name wratten rondom de lippen en in de bek. Ze kunnen geen kwaad. Wel kunnen de wratten opengestoten worden en gaan bloeden en/of ontsteken of in de weg zitten (in de bek). Dan is het verstandig om de wrat te laten verwijderen.

huidtumoren *Huidtumoren* zijn knobbels op de huid die veroorzaakt worden door overmatige celdelingen. Ze kunnen bij elk zoogdier voorkomen. Deze knobbels hoeven niet altijd kwaadaardig te zijn. Als de knobbels groter worden, is het verstandig om ze operatief te laten verwijderen. *Huidkanker* is een kwaadaardige tumor en kan zich via het bloed door het hele lichaam verspreiden. Het is levensbedreigend en deze tumoren moeten zo snel mogelijk verwijderd worden. Het is verstandig om de huid tijdens de vachtverzorging te controleren op tumoren. Als een kwaadaardige tumor in een vroeg stadium verwijderd wordt, is de genezingskans het grootst.

huidallergie *Huidallergie* of ook wel *atopie* genoemd, kan allerlei oorzaken hebben. De meest voorkomende is de vlooienallergie. Behalve een allergische reactie op het vlooien speeksel, kan een dier voor vele andere stoffen allergisch zijn. Meestal komt het dier hiermee door inademing in aanraking. Bij mensen leidt dit tot problemen van de luchtwegen (hooikoorts), bij dieren uit zich dat in een huidaandoening. Een voedselallergie komt ook nogal eens voor. Dit probleem zie je echter niet bij dieren die jonger zijn dan zes maanden. Contactallergie komt, in tegenstelling tot wat de meeste mensen denken, het minst voor. Hierbij is het dier allergisch voor materiaal waarmee delen van de huid in aanraking komen. Bijvoorbeeld het materiaal van een mand of voerbak. De delen huid die in aanraking zijn geweest met het materiaal vertonen roodheid en eventueel jeuk.

Het is vaak lastig vast te stellen waarvoor het dier allergisch is. Net als bij de mens kun je een allergietest laten uitvoeren om een goede diagnose te stellen. Pas dan kan de behandeling beginnen.

seborroe *Seborroe* is een huidaandoening waarbij schilfering optreedt, gepaard gaand met een veranderde samenstelling van de vette laag over de huid. Seborroe is er in een droge en een natte vorm. Bij droge seborroe is de huid droog, schilferig en voelt plakkerig aan. Bij natte seborroe is er sprake van overmatige talgproductie, waardoor de huid vet aanvoelt en de vacht gaat klitten. Tevens is er sprake van schilfering. Bij natte seborroe treden vaak huidontstekingen op, doordat de schilfers en korstjes aan de haren gaan kleven. De huid onder deze schilferplakkaten is een ideale bodem voor bacteriën (warm en vochtig). De seborroe kan in beide vormen in meer of minder ernstigere vorm aanwezig zijn en zich over het gehele lichaam verspreiden. De vachtconditie is slecht en er kan haarverlies optreden. Seborroe kan verschillende oorzaken hebben, zoals voedingsstoffentekort of hormonale verstoringen. Het is raadzaam om in geval van seborroe een dierenarts te raadplegen om de werkelijke oorzaak te achterhalen en een gerichte behandeling in te zetten. Soms is de oorzaak niet te achterhalen en worden alleen de symptomen behandeld.

pyodermie *Pyodermie* is een huidinfectie veroorzaakt door bacteriën, die vaak gepaard gaat met pusvorming. Bij de hond wordt dit meestal door een stafylokokkenbacterie veroorzaakt en is het niet besmettelijk. Het is het beste om door een dierenarts een behandeling te laten voorschrijven. Soms is de oorzaak moeilijk te achterhalen. Mogelijke oorzaken zijn seborroe, verstoring van de huidfunctie, overmatige talgproductie, vlooien, mijten, irriterende vloeistoffen, overmatig krabben en likken. De huidontsteking kan in de verschillende lagen van de huid doordringen en in meer of mindere mate over het gehele huidoppervlak verspreid zijn. In ernstige gevallen is een antibioticakuur noodzakelijk.

huidplooidermatitis

Bij sommige rassen komen op bepaalde delen van het lichaam veel huidplooiën voor. Een goed voorbeeld is de shar pei, die huidplooiën heeft over het gehele lichaam. Maar ook de Engelse bulldog is een voorbeeld, een hond met vooral veel huidplooiën rondom de staart en op de neus. Bij katten, zoals de pers kan het ook rondom de neus voorkomen. Doordat de huiddelen tegen elkaar schuren en door de opeenhoping van talg kan de huid gaan ontsteken. We noemen deze aandoening *huidplooidermatitis* (dermatitis betekent huidontsteking). Het is zaak om deze plooiën regelmatig schoon te maken met een reinigingslotion of -shampoo, maar dit is niet altijd afdoende. In dat geval is de beste therapie het operatief verwijderen van de huidplooiën.

Parasieten

De meeste klachten worden veroorzaakt door parasieten. Parasieten zijn organismen die zich voeden ten koste van hun gastheer, op wie ze een schadelijke uitwerking hebben. Deze dieren leven op of in de huid c.q. vacht. Voorbeelden van parasieten zijn:

- vlooiën;
- luizen;
- mijten;
- teken.

Vlooiën

Vlooiën zijn roodbruine, bloedzuigende insecten. In het speeksel van de vlo zit een stof die ervoor zorgt dat het bloed bij een beet niet stolt. Deze stof veroorzaakt jeuk en sommige dieren zijn hiervoor allergisch. Dan is een vlooiënbeet voldoende om een allergische reactie van de huid te veroorzaken. Bij een vlooiënallergie kan een groot deel van de huid ontstoken raken door het krabben vanwege de jeuk. Er ontstaan kale plekken. Meestal wordt dit gezien op het achterste gedeelte van de rug en op de achterhand, rondom de staart en aan de binnenkant van de poten. Normaliter veroorzaakt een vlooiënbeet een rood pukkeltje dat jeukt. Er zijn verschillende soorten vlooiën, bijvoorbeeld:

- de hondenvlo;
- de kattenvlo;
- de mensenvlo.

De mensenvlo komt niet of nauwelijks meer voor in Nederland. De hondenvlo komt ook zelden voor, de meeste vlooiën zijn kattenvlooiën. Deze kunnen bij elk zoogdier voorkomen, ook bij de mens. Volwassen vlooiën zijn vooral aanwezig op de dieren en nauwelijks in de omgeving. In de omgeving zitten de andere stadia van de vlo. Dit zijn het eitje, de larve en de pop. Vaak springen na een vakantie, als er geen goede vlooiënbestrijding is, de vlooiën massaal tegen de benen van de eigenaar op bij diens thuiskomst in een leeg huis. Dit komt doordat de poppen die in de omgeving liggen, zich ontpoppen door trillingen en dan uitkomen als jonge volwassen vlooiën, die naarstig op zoek gaan naar voedsel.

Het is belangrijk om katten en honden regelmatig te behandelen tegen vlooiën (bij de meeste antivlooiënmiddelen is dit eenmaal per maand). Als je vlooiën bestrijdt, moet je dit bij alle aanwezige dieren, waarop vlooiën zouden kunnen zitten, doen. Loopt er nog een dier rond dat voor vlooiën interessant is, is de bestrijding niet

effectief. En niet alleen de dieren zelf, maar ook de omgeving dient gelijktijdig behandeld te worden, zodat ook de daar zittende vlooien en vlooienlarven gedood worden. Er zijn veel verschillende middelen in de handel tegen vlooien:

- poeders;
- shampoos;
- sprays;
- tabletjes;
- druppeltjes voor in de nek;
- vlooienkam.

Welk middel is nu het beste?

Daar kun je geen eenduidig antwoord op geven. Dit is per dier en situatie anders. Jonge dieren kun je niet elk middel geven dat in de handel is. Over het algemeen kun je bij jonge dieren wel shampoos en poeders toepassen. Sommige sprays zijn ook geschikt voor pups en kittens. En natuurlijk kan de vlooienkam bij deze jonge dieren gebruikt worden. Lees altijd heel goed de bijsluiter op de verpakking. Katten zijn erg gevoelig voor bestrijdingsmiddelen. Daarom moet erop gelet worden dat op de bijsluiter duidelijk staat dat het middel ook voor bestrijding van vlooien op katten toegepast kan worden.

Bij een dier met een vlooienallergie dient de bestrijding van de vlo altijd op de huid en de vacht plaats te vinden. De vlo moet aangepakt worden, voordat deze het dier kan bijten. Wanneer de huid echter, vanwege het krabben en bijten, erg geïrriteerd is, moet je voorzichtig met bestrijdingsmiddelen omgaan. Het is in zo'n geval niet verstandig om een uitwendig middel zoals een spray te gebruiken. Dit beschadigt de aangetaste huid alleen maar meer. Beter is het om een middel te gebruiken dat zich via het huidvet over het lichaam verspreidt.

Ook bij dieren die een nierprobleem hebben is het niet verstandig om een inwendig middel te gebruiken. De nieren functioneren niet goed en kunnen de gifstoffen moeilijk uit het lichaam verwijderen.

Een vlooienband kan prima werken bij een klein hondje en bij kortharige honden, maar bij een grote of langharige hond bereikt het middel nauwelijks de achterhand. Ook met kleine kinderen in huis is een vlooienband niet prettig. De kinderen kunnen de gifstoffen in hun mond krijgen door knuffelen of aaien. Dit geldt ook voor de antivlooienpoeders. Sprays die over de vacht worden gespoten zijn na opdroging van de vacht niet gevaarlijk meer. Raak de vacht dus niet aan, als deze nat is. Leid het dier af door te spelen of door een rondje te gaan wandelen tot de vacht opgedroogd is, want het is beter als ook het dier de gifstof niet gaat oplikken. Een hond die graag in het water springt, moet een antivlooienmiddel hebben dat waterbestendig is. Anders moet je het dier elke keer weer opnieuw behandelen.

Het is belangrijk de gebruiksaanwijzing en doseringen volgens de bijsluiter op te volgen. Overdoseer niet, het is immers een giftige stof. Bij een normale dosering breekt het lichaam de stoffen weer af en verlaten deze het lichaam met de urine. Het vormt dan geen enkel probleem. Een te lage dosering kan resistentie in de hand werken. De vlooien raken dan bestand tegen het middel, waardoor het middel niet meer werkt. De meeste middelen hebben een werking van een maand. De behandeling dient dan elke maand herhaald te worden. Shampoos hebben vaak maar een werking van een week. Dat zou betekenen, dat de behandeling wekelijks herhaald moet worden. Vlooienshampoos hebben echter wel een behoorlijk ontvettende werking. Het is dus niet aan te raden om de hond week in week uit met een dergelijke

shampoo te wassen. En het is tijdrovend. Dus voor het normale onderhoud is een antivlooienshampoo minder geschikt. Katten zijn vaak bang voor het sprayen en wassen lukt vaak met moeite. Er is ook een schuim in de handel, zodat de kat al aaiend ingesmeerd kan worden. Als je het dier behandelt, is het verstandig om handschoenen aan te doen, want de gifstoffen kunnen via de huid worden opgenomen. Verder is het van belang om de omgeving mee te behandelen met de dieren. Hiervoor zijn speciale omgevingspays in de handel. Gebruik deze nooit op de dieren. De concentratie van de omgevingspays zijn groter en ze bevatten andere middelen, die werkzaam zijn op de larven en eitjes. Pas tijdens de behandeling van de omgeving op voor de vogels en vissen in huis. Deze dieren kunnen absoluut niet tegen deze stoffen en kunnen hiervan ziek worden of zelfs dood gaan.

Er zijn tabletten en druppeltjes verkrijgbaar om door het voer van de hond en kat te doen. Deze middelen bestrijden indirect ook de vlooiën in de omgeving, omdat ze ervoor zorgen dat de eitjes van de vlo niet meer uitkomen. Nadat de vlo een dier heeft gebeten dat met tabletten of druppeltjes verrijkt voer heeft gegeten, wordt hij onvruchtbaar en kan zich niet meer voortplanten. Dan hoef je geen omgevingspray meer te gebruiken.

De vlo kan als tussengastheer van de lintworm optreden. Het is daarom van belang om niet alleen de vlooiën te bestrijden, maar het dier ook te ontwormen. Een goede vlooiënbestrijding bestaat dus uit:

- de bestrijding van de volwassen vlooiën op het dier en de vlooiën, eitjes en larven in de omgeving;
- een gelijktijdige behandeling van alle aanwezige dieren met hun omgeving;
- een regelmatige en consequente behandeling (meestal een maal per maand);
- een gelijktijdige vlooiën- en lintwormbehandeling.

Luizen

Er zijn twee soorten *luizen*:

- de vachtluis;
- de bloedluis.

De vachtluis leeft van huidschilfers en de bloedluis van bloed. Luis komt niet zo vaak voor bij dieren. De meeste antivlooiënmiddelen zijn effectief tegen luizen. Luis wordt soms geconstateerd bij een onhygiënische huisvesting of bij een nestinfectie. De luizen zitten meestal op de warmste plekjes, zoals achter de oren of onder de staart. Ze veroorzaken jeuk en door het krabben ontstaan ontstoken plekjes en korstjes. De vacht vertoont vaak klitten en heeft een geur die doet denken aan muizenurine.

Mijten

nestinfectie

Mijten zijn parasieten die in of op de huid leven. Er zijn verschillende soorten mijten die huidaandoeningen kunnen veroorzaken. Mijten worden door direct contact met besmette dieren overgebracht op andere dieren. Je ziet mijtinfectie vaak bij jonge dieren door een besmetting die in het nest wordt opgelopen, de zogenaamde *nestinfectie*. Maar het kan op elke leeftijd voorkomen. Het is raadzaam om in geval van een huidaandoening een dierenarts te consulteren. Hij/zij kan vaststellen om welke aandoening het gaat en een behandeling starten. De behandeling tegen mijten bestaat over het algemeen uit wekelijks medicinale wassingen. Soms moet de huid

hiervoor geheel geschoren worden. Als de huid ontstoken is, wordt vaak een antibioticakuur voorgeschreven. Bij een aandoening met jeuk worden meestal medicijnen of een injectie tegen de jeuk gegeven. Door de jeuk gaat het dier krabben, waardoor de huid (meer) ontstoken raakt en de aandoening verergert. Het is belangrijk dat alle dieren in huis (tegelijktijd) behandeld worden. Ook al is de huidaandoening niet bij alle dieren waargenomen.

gastheerspecifiek

De meeste mijten zijn *gastheerspecifiek*. Dit betekent dat de mijten van de kat of hond niet snel overgaan op een andere diersoort of de mens. Mijten brengen hun hele levenscyclus door op hun specifieke gastheer.

Oormijt

Een andere soort mijt is de *oormijt*. Deze mijten leven in de gehoorgang en veroorzaken jeuk. Je ziet het dier dan aan zijn oren krabben of met zijn kop schudden. Door de irritatie van de mijt gaat de gehoorgang extra oorsmeer aanmaken. Door de opeenhoping van oorsmeer kan de gehoorgang gaan ontsteken. Om de oormijt te bestrijden kan de dierenarts een oorzalfje voorschrijven. Oormijten kunnen bij elk dier met een behaarde vacht voorkomen, maar je ziet het met name bij honden en katten.

Demodicose

jongehondenschurft

Demodicose is een huidaandoening die wordt veroorzaakt door demodexmijten. *Demodicose* wordt ook wel *jongehondenschurft* genoemd, omdat het met name bij jonge honden voorkomt. Demodexmijten zijn normale bewoners van de huid en in zeer kleine aantallen aanwezig in de talgklieren en haarfollikels. Bij een teveel aan demodexmijten wordt de huid aangetast. Het is onduidelijk waardoor dit wordt veroorzaakt, maar erfelijke aanleg speelt zeker een rol. Met name bij shar pei's en dobermans komt deze aandoening voor. Bij katten komt demodicose zelden voor. Demodexmijten zijn gastheerspecifiek.

Er zijn twee vormen van demodicose, namelijk een plaatselijke of gelokaliseerde vorm en een vorm die over een groot deel van de huid voorkomt, de gegeneraliseerde vorm. Bij de gelokaliseerde vorm ontstaan plaatselijk kale plekken en roodheid van de huid. Dit wordt meestal gezien rondom de kop, snuit en poten. Er is meestal geen jeuk. In de meeste gevallen geneest het spontaan op een leeftijd van 9 maanden tot 1 jaar. Bij de gegeneraliseerde vorm is de huid vaak chronisch ontstoken, wat vaak gepaard gaat met pusvorming. De huid jeukt, waardoor het dier gaat krabben en de huid meer ontstoken raakt. De huid voelt vetzig aan en vertoont schilfering.

Cheyletiella mijt

draggers

Een andere soort mijt die problemen kan veroorzaken bij hond en kat is de *Cheyletiella mijt*. Deze leeft niet in de haarzakjes, maar in of op de hoornlaag van de opperhuid. De aandoening is zeer besmettelijk binnen dezelfde diersoort. Met name bij langharige katten komt deze aandoening voor. De eerste verschijnselen worden gezien op de rug en romp, soms verspreidt het zich bij de hond naar de buik en bij de kat naar de nek. De verschijnselen zijn veel schilfers, jeuk en ontstekingen van de huid met veel kleine korstjes. Sommige dieren vertonen helemaal geen verschijnselen, maar kunnen wel andere dieren besmetten. Dit zijn de zogenaamde *draggers*.

Schurftmijt

schurft
scabies

Schurft of ook wel *scabies* wordt veroorzaakt door schurftmijten. Het wordt door direct contact met besmette dieren overgebracht. De schurftmijten zijn gastheerspecifiek. Alhoewel het soms, bij direct contact met besmette dieren, overgebracht wordt op de mens of het konijn, of van de hond op de kat en andersom. Bij de mens gaat dit meestal spontaan over, als de dieren behandeld zijn. De schurftmijt kan niet zijn hele levenscyclus op de mensenhuid doorbrengen en zal vanzelf uitsterven. Schurft uit zich door rode pukkeltjes op de huid die heel erg jeuken. Door het krabben ontstaan overal op de huid korstjes. Bij de hond komt schurft met name voor op de buik, ellebogen, hakken en oren. Bij de kat met name aan de oren, wat zich snel verspreidt naar de snuit en nek. Schurft kan zich snel verspreiden over het gehele lichaam, waarbij de huid hevig ontstoken raakt en er kale plekken in de vacht ontstaan.

Teken

Teken zijn spinachtige diertjes (ze hebben acht poten) met enorme kaken. Ze laten zich uit het struikgewas op hun gastheer vallen (katten, honden, maar ook mensen) en grijpen zich met hun grote kaken in de huid vast. Doordat de teek zich voedt met bloed van zijn gastheer, kan zijn lichaam zo groot worden als een maïskorrel. De beet kan plaatselijk een ontsteking veroorzaken. Vaak vinden de dieren de teek hinderlijk en gaan ze zich krabben. Zelden treedt er een overgevoeligheidsreactie op. Het gevaar van teken is dat ze ziekten kunnen overbrengen. Met name in mediterrane tot tropische gebieden kan dit gebeuren. De ziekten die ze overbrengen kunnen ernstige en soms dodelijke gevolgen hebben. Maar ook in ons land komen teken voor die een ziekte kunnen overbrengen. Dit is de ziekte van Lyme. Het is daarom belangrijk om een teek zo snel mogelijk te verwijderen. Dit kan met een teekentang of met de hand. Met een draaiende en trekkende beweging haal je de teek eruit, zonder dat de kaken in de huid achterblijven. Ook is er een tekenband en zijn er andere bestrijdingsmiddelen in de handel die voorkomen dat de teken die op de vacht vallen zich in de huid vasthechten.

Fig. 1.8

Tekentantje.

Schimmels

huidschimmels

Huidschimmels leven op hoornbevattende weefsels, zoals op de hoornlaag van de opperhuid, maar ook op nagels en haren. Huidschimmels kunnen bij elk dier met een behaarde vacht voorkomen. De overdracht van schimmels vindt plaats door direct contact met een besmet dier, maar ook door dragers. Schimmels kunnen ook overgedragen worden via materiaal, waarmee vooraf op een met schimmel besmette vacht is gewerkt. Schimmels kunnen overgaan van dier op dier, maar helaas ook van dier op mens. Het is dus een zoönose. Schimmels veroorzaken kale plekken, doordat haren afbreken, en korstjes op de huid. Jeuk kan aanwezig zijn, maar hoeft niet. De bekendste huidschimmel is *ringworm*. Het wordt zo genoemd omdat de huid rood verkleurt en rondom (in een ringvorm) korstjes vertoont. De dierenarts heeft middelen om de schimmel te bestrijden, zowel voor op het dier als voor de omgeving. Toch is het lastig om de schimmel te bestrijden; de sporen (dit zijn een soort geslachtscellen

ringworm

van schimmels) kunnen jarenlang goed blijven. De sporen zijn niet waarneembaar met het blote oog en kunnen overal aanwezig zijn in de omgeving. Soms worden speciale rookbommen gebruikt om de schimmels te bestrijden.

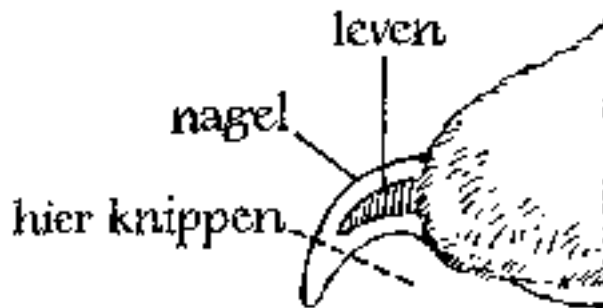
Als therapie voor al die ziektes en huidaandoeningen worden vaak medicijnen voorgeschreven. Maar ook medicijnen en narcosemiddelen kunnen veel nadelige invloeden hebben op de vacht. Dit is vaak wel tijdelijk.

- Vragen 1.3**
- a Noem minstens drie factoren die invloed kunnen hebben op de gezondheid van huid en vacht van het dier.
 - b Wat is het risico, als de hond met de pot mee eet?
 - c Welk onverzadigd vetzuur moet in ieder geval in het voer van de hond aanwezig zijn?
 - d Wat kan de invloed van castratie zijn op de hondenvacht?
 - e Noem minimaal twee hondenrassen die last kunnen krijgen van ontsteking van huidplooien.
 - f Benoem de stadia van de levenscyclus van een vlo.
 - g Waaruit bestaat een effectieve vlooiënbestrijding?
 - h Waarom moet je een teek zo snel mogelijk uit de huid verwijderen?

1.4 Nagelverzorging

De nagels zijn een directe voortzetting van de huid en bestaan uit een dikke hoornlaag. In de nagel loopt een bloedvaatje, het zogenaamde leven.

Fig. 1.9
Doorsnede van een
hondennagel.

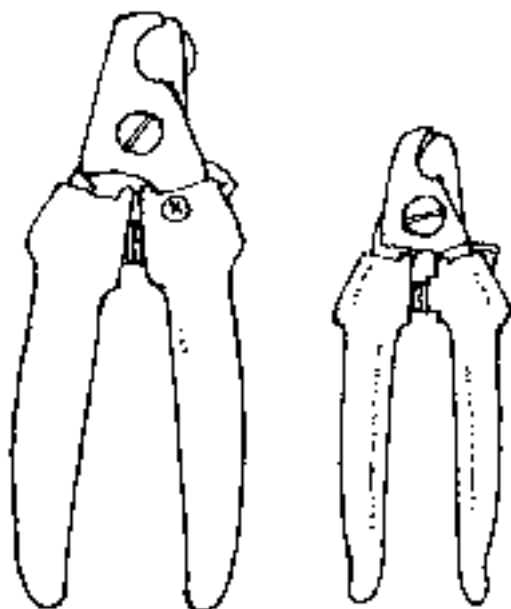

Als je in het leven knipt doordat je de nagels te kort afknipt, kan een hevige bloeding ontstaan. Het bloeden kan gestelpt worden met ferrichloride. Dit is een ijzerhoudend preparaat dat de bloedstolling stimuleert. Het kan voor het dier ook pijnlijk zijn, als je in het leven knipt. De volgende nagelknipbeurt kan dan lastig verlopen, omdat het dier het met een vervelende ervaring associeert. Het is zaak om de nagel voor het leven te knippen. Bij een witte nagel is het leven roze van kleur. Bij een donkere nagel kun je dit niet te zien. Als je bang bent om in het leven te knippen, kun je de nagel ook vijlen met een grove vijl. Als je de nagels regelmatig knipt of vijlt, voorkom je scheurtjes en afbreken van de nagels. Ook voorkom je te lange nagels, die de stand van de voeten kunnen verslechteren. Zorg voor een scherpe nageltang met gebogen bekjes. Met een botte tang kan de nagel gaan splijten. Er zijn verschillende nageltangen in de handel.

Vergeet bij het knippen van de nagels niet de nagels van het duimpje en de hubertusklaauw te controleren. Het duimpje is de nagel die aan de binnenkant van de

voorvoet zit. De hubertus- of wolfsklauw is de vijfde nagel aan de binnenkant van de achtervoet. Het duimpje wordt soms vlak na de geboorte weggehaald om te voorkomen dat de hond later eventueel verwondingen aan die nagel oploopt. De hubertusklauw is bij veel honden niet aanwezig. Een paar rassen horen wel dubbele hubertusklauwen te hebben. Dus aan elke achtervoet twee extra nagels. Ze hebben maar twee teenkootjes, in tegenstelling tot de drie teenkootjes van de overige tenen. De hubertusklauwtjes zijn meestal ongewenst en worden op een leeftijd van maximaal drie dagen verwijderd door een dierenarts. Op latere leeftijd is het teentje verder ontwikkeld en is er sprake van amputatie. In sommige gevallen wordt het teentje geamputeerd omdat het last oplevert, bijvoorbeeld als het dier herhaaldelijk ergens achter blijft hangen met verwondingen als gevolg.

Fig. 1.10
Nageltang.

De nagel zelf bestaat uit dood hoorn en kan niet ontstoken raken. Wel kan het nagelbed, gevormd door de huidranden rondom de nagel en de wortel, ontstoken of geïnfecteerd raken met schimmel. In beide gevallen kan dit pijnlijk zijn. Soms is de ontsteking of schimmel zo diep doorgedrongen dat een nagel geheel verwijderd dient te worden door een dierenarts.

- Vragen 1.4**
- Waarom moet een hondennagel geknipt worden met een tang met een gebogen bekje?
 - Wat is een hubertusklauw?

1.5 Overige lichaamsverzorging

De verdere verzorging van het lichaam bestaat uit:

- voetverzorging;
- oogverzorging;
- oorverzorging;
- verzorging van het gebied rondom de anus en geslachtsdelen;
- gebitsverzorging.

Voetverzorging

Voetverzorging bestaat uit de nagelverzorging, die al eerder aan de orde is gekomen en uit de verzorging van voetzootjes en haren. Als tussen de voetzootjes veel haren groeien, kunnen klitten ontstaan. Dit kan het lopen bemoeilijken. Knip deze haren daarom netjes af. Bij nat weer of sneeuw kunnen kloven in de voetzootjes ontstaan. Dit kun je voorkomen, als je ze insmeert met wat vaseline. Als een hond veel en lang wandelt over een harde ondergrond, kunnen de voetzootjes sneller slijten. Ook in zo'n geval kun je de voetzootjes het beste preventief behandelen.

Oogverzorging

Gezonde ogen moeten schoon zijn, helder staan, niet tranen en het oogslimvlies moet roze van kleur zijn. Als het erg rood is, kan dat duiden op een ontsteking. Hiervoor kun je het beste een oogzalf laten voorschrijven door een dierenarts. In de ooghoeken kan zich vuil ophopen. Het beste is om dat te verwijderen. Je maakt de ogen schoon met een watje, gedrenkt in afgekoeld gekookt water. Bevindt het vuil zich in het oog, wrijf dan zachtjes op het oog van binnenooghoek naar buitenooghoek. Bij de binnenooghoek bevindt zich namelijk het derde ooglid, of knipvlies. Je moet voorkomen dat het vuil achter dit derde ooglid wordt gewreven. Als het oog traant, kan dat komen omdat haartjes van de oogrand op de oogbol prikken. In dat geval moet je met de dierenarts overleggen wat de beste therapie is.

Oorverzorging

Je moet regelmatig controleren of de oren schoon zijn. Soms kan de gehoorgang geïrriteerd zijn door bijvoorbeeld een mijtinfectie of een bacteriële ontsteking. Er wordt dan veel oorsmeer aangemaakt, dat er bruin korrelig of smeug en lichtbruin uitziet. Het dier zal bij een mijtinfectie of oorontsteking regelmatig met zijn kop schudden. Hierdoor kan een bloedvaatje in de oorflap knappen. Er ontstaat dan een soort zakje *bloedoor* in de oorflap dat gevuld is met bloed. Dit wordt een *bloedoor* genoemd. Het moet verholpen worden, anders ontstaat er een verharde verdikking in de oorflap. Als je een vermoeden hebt van een oorontsteking of mijtinfectie, moet je een dierenarts raadplegen. Je kunt de gehoorgang schoonmaken door het druppelen van een oorcleaner in de gehoorgang. Vervolgens masseer je de gehoorgang om het vuil los te maken. Met een watje veeg je de oorschelp schoon. Ga bij het schoonmaken nooit met een watje of wattenstaafje in de gehoorgang. Op deze manier duw je het vuil alleen maar dieper de gehoorgang in.

Verzorging van het anaalgebied en de geslachtsdelen

Het is altijd zaak om het anale gebied en de geslachtsdelen van de hond schoon te houden. Vaak verzorgt de hond dit zelf. Op oudere leeftijd willen honden dit wel eens nalaten en zal de eigenaar dit moeten overnemen. Ook hele dikke honden kunnen vaak moeilijk bij het anale gebied of geslachtsdeel, waardoor het dier zich niet schoon houdt. Met een washandje en lauwwarm water kun je het schoon veegen. Overvolle anaalzakjes zijn een veel voorkomend verschijnsel. Deze anaalzakjes bevinden zich op 8 en 4 uur bij de anus. In de zakjes zit door de anaalklieren geproduceerd vocht dat een bepaalde (voor de mens onaangename) geur afgeeft. Deze geur heeft als functie het afbakenen van het territorium en sociaal contact. Het

kan gebeuren dat de anaalzakjes overvol raken, doordat er meer vloeistof wordt geproduceerd of doordat de hond de zakjes niet kan legen tijdens het ontlasten. De anaalzakjes kunnen dan gaan ontsteken. Dit gaat gepaard met veel jeuk. De honden zijn dan voortdurend aan het likken en bijten, en schuren met hun kont over de vloer, het zogenaamde sleetje rijden. De anaalzakjes moeten dan uitgeknepen worden. Heeft een dier herhaaldelijk last, dan kun je overwegen om de anaalzakjes operatief te verwijderen.

Ongecastreerde reuen kunnen last hebben van een voorhuidontsteking. Binnen de voorhuid kan zich een ontsteking ontwikkelen doordat de reu niet goed uitplast (hij plast steeds kleine beetjes) en doordat hij zijn penis wel regelmatig uitschacht. Hierdoor is er een ophoping van vuil en bacteriën binnen de voorhuid. Kenmerkend is het verlies van witgroene druppels. Hiervoor zijn voorhuidcleaners in de handel. De vloeistof breng je in de voorhuid en deze masseer je, zodat de vloeistof verdeeld wordt. Vervolgens veeg je de voorhuid schoon met een tissue. Deze behandeling moet een aantal malen herhaald worden. Bij gecastreerde reuen komt het nauwelijks voor. Castratie zou in dit geval dus een overweging kunnen zijn.

Gebitsverzorging

Het gebit dient ook regelmatig gecontroleerd te worden. Bij jonge honden is het zaak om te controleren of de tanden goed wisselen van melkgebit naar definitief gebit. Daarnaast moet je letten op de eventuele vorming van tandsteen en tandvleesontstekingen. De mate waarin de vorming van tandsteen optreedt is verschillend per dier. Het is onder andere afhankelijk van eetgewoontes, maar ook van de samenstelling van het speeksel. Om de vorming van tandsteen te voorkomen, kun je het dier regelmatig op wat botten laten kauwen, zodat het gebit schoon geschraapt wordt. Het geven van kauwmateriaal alleen is echter vaak niet afdoende voor een goede verzorging van het gebit. Mocht er veel tandsteen aanwezig zijn, dan kan het gebit schoongemaakt worden door een dierenarts of, wanneer de hond dit toelaat, door de eigenaar of trimmer. Je kunt het gebit ook regelmatig poetsen. Hierdoor wordt de vorming van tandplak, dat zich omzet in tandsteen, voorkomen. Het tandenpoetsen gebeurt met een kleine zachte tandenborstel, eventueel met een tandpasta die speciaal voor honden bestemd is.

- Vragen 1.5**
- a Waarom moet je vuil in het oog niet naar de binnenooghoek wrijven?
 - b Wat is een bloedor?
 - c Hoe ontstaat tandsteen?

1.6 Inrichting werkkruimte

Om de honden goed te kunnen toiletteren, heb je niet alleen goed materiaal nodig, maar ook een goed ingerichte werkkruimte. Bij die inrichting moet je letten op:

- verlichting;
- hygiëne;
- elektriciteit;
- badgelegenheid;
- hulpmiddelen;
- ergonomie.

Verlichting

De werkruimte moet goed verlicht zijn. Hierbij is kunstlicht onontbeerlijk. Als je alleen met daglicht werkt, heb je te maken met steeds wisselend licht en met schaduwen. Als je tl-verlichting hebt aan beide zijden van de trimtafel, is dat het prettigst. Als de wanden en de vloer licht zijn, is dat ook prettig. Het licht kaatst dan terug, waardoor je ook onder de hond licht genoeg hebt.

Hygiëne

Als je je werkruimte gaat inrichten, moet je rekening houden met de hygiëne. De ruimte moet gemakkelijk en grondig schoongemaakt kunnen worden. De vloer en het onderste gedeelte van de wanden moeten nat gereinigd kunnen worden zonder dat het vocht in de muren dringt. Op de vloer bij voorkeur tegels of een waterdichte gietvloer. De plinten moeten waterdicht afgewerkt zijn en de wanden moeten in ieder geval een tegel hoog (15 cm) waterdicht zijn. Het is aan te raden om niet te veel spullen op de vloer te hebben staan. Dat is lastig tijdens het schoonmaken, zodat je wellicht snel geneigd ben om je er makkelijk vanaf te maken.

Elektriciteit

Omdat er met elektrische apparatuur gewerkt wordt (een föhn en een tondeuse), moet de elektriciteitsvoorziening in orde zijn. De stopcontacten moeten geaard zijn en bij voorkeur op een hoogte van minimaal 1.20 m zitten. Je kunt de elektriciteitsvoorziening bijvoorbeeld vanuit het plafond laten komen. Voordeel is dat er geen draden over de vloer of op een meter hoogte door de ruimte lopen. Dit verlaagt het risico van ongelukken. Als je op een elektrisch in hoogte verstelbare trimtafel werkt, kan de elektrische leiding onder de vloer weggewerkt worden.

Badgelegenheid

In een werkruimte waar honden getoiletteerd worden, mag een badgelegenheid niet ontbreken. Er is geen ideaal bad! Welk bad het meest passend is, is afhankelijk van je eigen manier van werken en de mogelijkheden die de werkruimte biedt. Wanneer je in de ruimte honden van verschillende grootten toiletteert, moet je daar met de badgelegenheid rekening mee houden. De badgelegenheid moet zodanig geconstrueerd zijn dat tijdens het wassen van de hond de omgeving en jijzelf zo droog mogelijk blijven. Gebruik dus bij voorkeur een bad of douchebak met een flinke opstaande rand. Ook is het handig om met een douchekop met knijpmechanisme te werken. Als je zo'n douchekop loslaat, stopt de watertoevoer direct.

Hulpmiddelen

Maak tijdens het werk op een handige en efficiënte wijze gebruik van hulpmiddelen. Voorbeelden zijn een in hoogte verstelbare trimtafel, een waterblazer, eventueel een droogkast, een staande föhn, een verrijdbare kruk of stoel, goed trimmateriaal en goede verzorgingsproducten. Als je met goed materiaal werkt, zal het werk makkelijker, lichter en sneller gaan. Laat je goed voorlichten en luister naar ervaringen van andere trimmers.

Ergonomie

Het toiletteren van honden kan lichamelijk zwaar zijn. Het is erg belangrijk dat je zo ergonomisch mogelijk werkt, zodat je lichaam zo weinig mogelijk belast wordt. Kies je hulpmiddelen zo dat die het werk doen en dat jij als verzorger van de vacht op een prettige en verantwoorde wijze kunt werken.

Onderhoud werkruimte

Je moet je werkruimte en werkmateriaal natuurlijk onderhouden. Houd de werkruimte goed schoon. Deze ruimte hoeft niet zo schoon te zijn, dat je er operaties zou kunnen uitvoeren. Het minimale onderhoud moet bestaan uit een dagelijkse schoonmaakbeurt, die bestaat uit het stof- en haarvrij maken van de ruimte en het reinigen van de vloer met een sopje. Het is aan te raden, met name wanneer er veel honden in de ruimte behandeld worden, om de vloer een maal per week met een desinfecterend middel te behandelen. Dit moet je ook doen, als je vermoedt dat er een dier met een besmettelijke aandoening binnen is geweest. Dit geldt ook voor het werkmateriaal. Borstels, kammen en scheerkoppen moeten zo schoon mogelijk zijn. Desinfecteren van het materiaal is in ieder geval nodig direct nadat je op een vacht gewerkt hebt, waarvan je vermoedt dat er een risico is op overdracht van een aandoening. Materiaal waarmee je de oren en het gebit reinigt, zullen na iedere behandeling gedesinfecteerd moeten worden. Vergeet niet om ook de trimtafel regelmatig te reinigen. Je kunt materiaal bijvoorbeeld desinfecteren met dettol. Grotere oppervlaktes, zoals de vloer en het blad van de trimtafel, kun je desinfecteren met een reinigingsmiddel met een desinfectans. Lees hiervoor goed de verpakking of laat je goed voorlichten.

Vragen 1.6

- a Welke eisen stel je aan de vloer van een goede werkruimte?
- b Noem een aantal hulpmiddelen die het werk vergemakkelijken.
- c Noem twee situaties waarbij het noodzakelijk is dat je hygiënische maatregelen neemt.

1.7 Trimmen en exterieurkeuringen

Als de hond getrimd wordt, gaat het er in eerste instantie om dat de vacht van de hond zo goed mogelijk verzorgd wordt. Zoals je al gezien hebt, is die verzorging voor ieder vachttype verschillend.

Fig. 1.11
Een westie voor de
behandeling.

Fig. 1.12
Een westie na de
behandeling.

trimschema Krijgt de hond een volledige trimbeurt, dan trim je aan de hand van een *trimschema*. In zo'n trimschema staat beschreven hoe een hond van het desbetreffende ras getrimd moet worden, welke trimtechniek je kunt gebruiken en in welk model je de hond moet trimmen. Dit geldt natuurlijk alleen voor rashonden. Rasloze honden worden getrimd in een bij de hond passend model. De vachtstructuur bepaalt eigenlijk welke trimtechniek je moet toepassen. Het ras is bepalend voor het model waarin de hond getrimd wordt. Maar de eigenaar van de hond kan natuurlijk ook eigen wensen aangeven. Daarnaast is de vachtconditie, bijvoorbeeld de hoeveelheid klitten, bepalend voor wat haalbaar is in het trimwerk. De deskundigheid van de trimmer is bepalend voor een goed resultaat.

Voor honden met een stamboom worden tentoonstellingen georganiseerd, waarbij het exterieur van het dier wordt beoordeeld. Soms gebeurt dit ook wel voor stamboomloze honden. Het exterieur wordt beoordeeld aan de hand van de rasstandaard die geldt voor het ras waar de hond toe behoort. De bedoeling is dat het dier het ideaalbeeld van het ras zo dicht mogelijk benadert. In de rasstandaard staat beschreven hoe de hond op zijn verschillende onderdelen gebouwd is, hoe de vachtstructuur moet zijn, welke kleuren in het ras voorkomen, hoe het gangwerk van de hond moet zijn en wat de minimale en maximale grootte van het dier mag zijn. Op de tentoonstelling wordt de hond gekeurd door een keurmeester. Een keurmeester

heeft door verschillende opleidingen en het afleggen van examens laten zien dat hij het betreffende ras kan beoordelen. De keurmeester beoordeelt de hond en kent hem een kwalificatie toe. De verschillende kwalificaties zijn: uitmuntend, zeer goed, goed en matig.

Er zijn verschillende soorten tentoonstellingen:

- een regionale clubmatch, bedoeld voor honden uit die regio;
- een clubmatch van één ras;
- een tentoonstelling voor rassen uit dezelfde rasgroep;
- een nationale of internationale tentoonstelling voor honden van alle rassen.

Op de grotere tentoonstellingen kan de hond een nationale of internationale kampioenschapsprijs krijgen. Hiervoor moet hij wel de kwalificatie uitmuntend behalen. Als de hond deze op verschillende tentoonstellingen (in totaal vier) heeft verkregen, mag hij zich definitief kampioen noemen.

Fig. 1.13

De hond heeft op de tentoonstelling zijn beste beentje voor gezet.

Om de hond op een tentoonstelling zo optimaal mogelijk te tonen, vergt de vachtverzorging extra aandacht en deskundigheid. Met goed trimwerk kun je bij honden met wat langere vachten de mindere punten verdoezelen en de goede punten extra benadrukken. Tentoonstellingshonden worden veel vaker getrimd dan hun rasgenoten die nooit naar een tentoonstelling zullen gaan. Om de vacht van een tentoonstellingshond goed te verzorgen, moet de verzorger de rasstandaard en de individuele hond goed kennen.

Vragen 1.7

- a Welke aspecten spelen een rol bij het trimmen van een hond?
- b Wat bedoelen we met een rasstandaard?
- c Welke kwalificaties kan een hond op een tentoonstelling behalen?
- d Wat houdt een exterieurkeuring van een hond in?

1.8 Afsluiting

Nu dit hoofdstuk is afgerond, heb je enig inzicht gekregen in de verschillende aspecten van de vachtverzorging van honden. Als je de vacht van de hond in de praktijk gaat verzorgen, kun je de vacht determineren en aan de hand van die determinatie de

vacht op de juiste wijze, met gebruikmaking van de juiste materialen verzorgen. En je kunt eventuele vachtafwijkingen herkennen en eventueel adviseren over de behandeling van de afwijking.

Het verzorgen van de vacht en zeker het trimmen van verschillende honden leer je in de praktijk door het gewoon veel te doen. Bovendien ben je in dit vak nooit uitgeleerd. Iedere vacht is weer anders en iedere hond is weer anders. Maar dat maakt het hondentrimmen ook zo leuk. Het hoeft nooit saai te worden. Bovendien kun je al je creativiteit en liefde voor dieren in dit vak kwijt.

2 Katten

Oriëntatie

Hoewel het overgrote deel van alle katten geen tot nauwelijks vachtverzorging krijgt, is het vaak wel gewenst, zo niet noodzakelijk, dat een deel van de vachtverzorging door de verzorger van de kat wordt gedaan. Katten met een langere vacht kunnen de vacht zelf vaak niet in een goede conditie houden, maar ook kortharige katten die in huis worden gehouden, vertonen vaak een zodanige verharding dat het overlast in huis geeft. Daarnaast geldt voor de kat nog meer dan voor de hond dat de vacht de spiegel is van de gezondheid van het dier.

Bij de kat zien we een variatie in vachtsoorten, waarbij iedere vachtsoort zijn eigenaardigheden heeft wat betreft verharen en benodigde verzorging. Bij de verzorging van de vacht van de kat moet je rekening houden met het gedrag van de kat. Veel katten vinden het niet prettig om geborsteld en gekamd te worden en met hun scherpe nagels en hun tanden maken ze dat ook snel aan de verzorger kenbaar. Behalve de verzorging van de vacht moet je natuurlijk ook andere onderdelen, zoals de ogen en oren, van het dier controleren en zo nodig verzorgen. Voor een goede verzorging van de kat moet je dan ook kennis hebben van de verschillende vachtsoorten met hun bijzonderheden, moet je weten waar je verder op moet controleren, maar moet je zeker ook weten hoe je moet omgaan met het dier.

2.1 Haar- en vachtsoorten

primaire haren

tastharen

De huid en de vacht van de kat zijn in grote lijnen hetzelfde opgebouwd als die van de hond. De huid is echter opvallend dun. De haren groeien vanuit haarzakjes, die in de lederhuid zitten en gevoed worden vanuit het onderhuidse bindweefsel. Je kunt een onderscheid maken in *primaire haren*, de stevige dekharen, en de onderharen, die je weer kunt onderverdelen in borstelharen en wolharen. De dekharen groeien ieder uit hun eigen haarzakje, terwijl de onderharen in groepjes bij elkaar zitten in een haarzakje. Daarnaast heeft de kat zeer gevoelige *tastharen* op de kop, die uit een bijzonder soort haarzakje groeien. Dit haarzakje zit veel dieper in de lederhuid en is voorzien van een dicht netwerk van zenuwen. Haren maken een bepaalde groeicyclus door. Er wordt gestart met de groeifase. Na een bepaalde tijd komen de haren in de rustfase, waarbij de haren nog wel in het haarzakje blijven zitten, maar loskomen van de haarpapil. Als een nieuwe haar in de groeifase komt, wordt de oude haar uit het haarzakje geduwd. Die komt dus los op in de vacht te zitten.

De verdeling tussen de verschillende soorten haren is per ras verschillend en dus ook kenmerkend voor een bepaald ras. De verschillende rassen worden in de regel in rasgroepen verdeeld, waarbij de indeling gebaseerd is op vachtlengte. Binnen zo'n rasgroep zijn de vachten nog wel verschillend in verhouding dekharen en wolharen, lengte, textuur en vorm van de haren.

Indeling vachtsoorten

We kunnen de volgende vachtsoorten onderscheiden:

- lang haar;
- halflang haar;
- kortharig.

Lang haar

Dit is een vacht die bestaat uit lange, zijdeachtige dekharen en een overvloedig aantal donsharen, die bijna net zo lang zijn als de dekharen. Door selectief fokken zijn deze langharige vachten in de laatste decennia langer, dikker en zachter geworden. Deze vachtsoort is langzamerhand zo veranderd dat de kat zijn eigen vacht nog maar moeilijk goed kan verzorgen. Deze vachtsoort is kenmerkend voor de pers. Het haar kan een lengte van meer dan 10 cm bereiken doordat de groeifase van de haren langer duurt dan bij de kortharige katten.

Fig. 2.1

Een Perzische kat.

Halflang haar

Deze vacht heeft ook lange dekharen, maar de donsharen zijn aanmerkelijk korter. Bij deze vachtsoort zien we tussen de verschillende vachten wel een onderscheid in hoeveelheid en lengte van de donsharen. Daarnaast zijn de dekharen in de regel, met name op de schouders, minder lang dan bij de langharige katten en liggen de dekharen gladder langs het lichaam. Doordat de vacht minder overvloedig is dan bij de langharige, kan de kat zijn eigen vacht in de regel goed verzorgen. Een halflangharige vacht met een sterk ontwikkelde, maar korte ondervacht zien we bij de main coon en de Noorse boskat. Bij de balinees, de somali en de Turkse angora moet de ondervacht echter niet donzig en kort zijn. De heilige birmaan heeft een halflangharige vacht die tussen de hierboven genoemde rassen in zit.

Fig. 2.2
Een main coon.

Kortharig

Bij dit vachttype zijn de dekharen niet langer dan ongeveer 4,5 cm. De hoeveelheid donsharen is per ras sterk verschillend. Bij de Britse korthaar en de gewone huiskat treffen we een sterk ontwikkelde ondervacht aan, waardoor de dekharen iets van het lichaam afstaan. Bij de rassen van het oosterse type, zoals de siamees, de oosterse korthaar en de burmees, is de ondervacht kort en dun, waardoor de vacht glad langs het lichaam ligt.

Fig. 2.3
Een Britse korthaar.

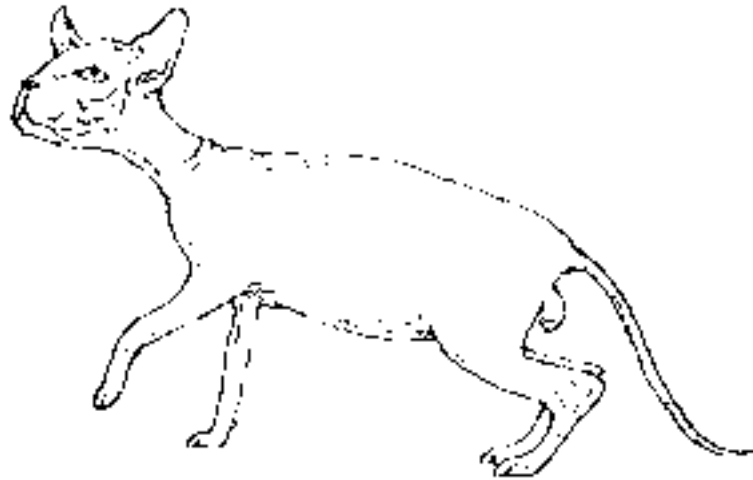

Afwijkende vachten

Behalve de vachten die samengesteld zijn uit dekharen en donsharen zijn er ook katten met vachten die anders samengesteld zijn. Deze vachten zijn ontstaan door spontane mutaties. Van de ene op de andere generatie is het gen dat bepaalt hoe de vacht eruit ziet, veranderd, waardoor dat gen andere informatie over de vacht bij zich draagt. De rex katten hebben vachten die er golvend of kort gekruld uitzien. Dit komt doordat de haargroei onderontwikkeld is gebleven. Geen enkele haar heeft de normale lengte bereikt. In de meeste gevallen ontbreken bovendien de dekharen. Een draadharige vacht, te zien bij de Amerikaanse draadharige kat, voelt hard aan. Dit komt doordat alle haren, ook de dekharen, abnormaal en onregelmatig gekruld zijn; ook de toppen

van de dekharen zijn omgekruld. En dan bestaat er nog een kattenras dat niet of nauwelijks haar heeft, de sfinx. Door een mutatie heeft dit ras geen haargroei. Soms is er doorzichtig dons aanwezig.

Fig. 2.4
De sfinx, de haarloze kat.

- Vragen 2.1**
- Beschrijf de verschillen in vachtstructuur van een langharige en een halflangharige kat.
 - Waarom ziet de vacht van een Britse korthaar er zo anders uit dan de vacht van een siamees?

2.2 Vachtverzorging

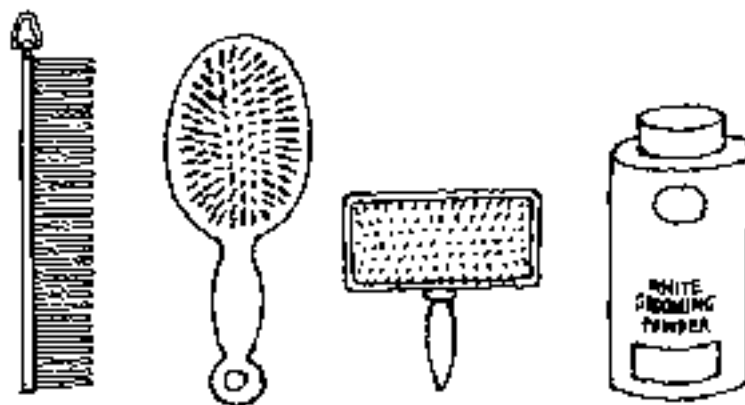
Hoewel de kat zijn eigen vacht in het algemeen prima kan verzorgen, moet de conditie van de vacht wel door de verzorger van de kat gecontroleerd worden. Zo nodig moet de verzorger bij die verzorging een handje helpen. Dit ligt natuurlijk voor de hand bij de langharige en halflangharige vachten, maar soms kunnen ook de kortharige vachten een helpende hand gebruiken. Bij de haarloze kat is het van belang dat de conditie van de huid op peil wordt gehouden.

Materiaal

Om de vachten te kunnen verzorgen, is goed materiaal noodzakelijk. Voor de verzorging van de langere vachten heb je nodig:

- een zachte universeelborstel (een borstel met gekromde pennetjes);
- een borstel met (natuurlijke) haren;
- een grove kam;
- een wat fijnere kam;
- (eventueel) talkpoeder.

Fig. 2.5
Materiaal voor een goede
vachtverzorging van de
langharige kat.

Voor de verzorging van de kortere vachten heb je vooral een rubberen borstel nodig en voor de vachten met een behoorlijke ondervacht ook een fijne kam, die echter niet zo fijn moet zijn als een vlooiengkam.

Wijze van verzorging

De wijze van vachtverzorging is van vele factoren afhankelijk. De voornaamste zijn:

- Welke vachtsoort heeft de kat?
- Kan de kat de vachtverzorging grotendeels zelf doen?
- Is het een tentoonstellingskat?

Daarnaast hebben we natuurlijk ook te maken met invloeden op de vacht om te bepalen hoe de vachtverzorging eruit komt te zien. Deze mogelijke invloeden worden apart besproken.

Kortharige vacht

Katten met een korte vacht kunnen hun vacht in het algemeen zelf heel goed in de juiste conditie houden. Door de vacht met de tong te bewerken, likt het dier dode haren uit de vacht. Hierbij is een nadeel dat op de tong naar achter liggende haakjes zitten. De haren die op de tong plakken, kunnen alleen nog maar ingeslikt worden. In de maag vormen zich haarballen die de kat uitspuugt. Katten verharen over het algemeen twee maal per jaar, in het voor- en najaar. Er is sprake van een duidelijke *ruï* *ruï*. Katten die vooral binnen leven, hebben een veel minder duidelijke ruiperiode, maar kunnen langere tijd achtereen verharen. Dit kan zo heftig zijn dat het overlast geeft. Overal waar de kat ligt blijven bergen dood kattenhaar achter. In tegenstelling tot wat veel mensen denken, is hier wel degelijk wat tegen te doen. Tijdens die heftige verharing kan de vacht met een rubberen borstel bewerkt worden. Meestal vindt de kat dit prettig. Wanneer de vacht tijdens het verharen twee tot drie maal per week met die rubberen borstel bewerkt wordt, zal het verharen in korte tijd sterk afnemen. Geen verharing zal waarschijnlijk niet lukken, maar het verharen kan zo wel tot kortere periodes teruggebracht worden.

Halflangharige- en langharige vachten

Deze vachten vragen meer aandacht van de verzorger van de kat. In de meeste gevallen kan de halflangharige vacht door het dier zelf in conditie worden gehouden. Met name het stevige haar op de rug en de zijkanten van het lichaam levert meestal geen problemen op. Het wat zachtere haar onder de buik, aan de billen en achter de

oren heeft de neiging om in de klit te raken. Het is voor het dier niet altijd mogelijk om dit zachtere haar zelfstandig uit de klit te houden. Een regelmatige kambeurt, met extra aandacht voor de genoemde plaatsen is bij katten met een halflangharige vacht noodzakelijk. De langharige vachten hebben de neiging om over het gehele lichaam van het dier te klitten. Het dier kan zijn eigen vacht in de meeste gevallen onvoldoende zelf verzorgen. Het is wel per dier wisselend in welke mate de vacht gaat klitten. Langharige vachten moeten dus regelmatig een borstel- en kambeurt krijgen. Wanneer de kat van jongs af aan gewend wordt aan de vachtverzorging, zullen de meeste dieren het wel accepteren om geborsteld te worden. Maar er zijn altijd katten die direct in opstand komen, als ze een borstel of kam op hun lijf voelen. Het is het beste om tijdens de verzorgingsbeurt de vacht eerst met de universeelborstel te ontklitten en vervolgens goed door te kammen. Met de kam worden dan de klitten en dode haren verwijderd, waar je met de borstel geen grip op kreeg. Als de vacht in goede conditie en dus klitvrij is, kun je hem het beste met de harenborstel of met een borstel met rechte pennen doorborstelen. Hiermee worden dan de loszittende haren en het vuil verwijderd, wordt de talg goed over de vacht verdeeld en wordt de vacht luchtig en krijgt volume. Als hulp kun je de vacht voor het borstelen inpoederen met talkpoeder. De haren zullen hierdoor minder aan elkaar plakken en het vuil is makkelijker te verwijderen. De vacht moet laag voor laag doorgeborsteld worden, zodat je er zeker van bent dat de vacht in zijn geheel, dus ook vlak op de huid, goed uitgeborsteld is.

Tijdens de vachtverzorgingsbehandeling moet je zorgen dat de kat zich zo veel mogelijk op zijn gemak voelt. Dit houdt in dat je rustig en duidelijk moet handelen en als het niet nodig is, het dier niet in gekke bochten wringen. Een kat voelt zich het meest op zijn gemak wanneer hij op zijn buik op tafel ligt. Om de vacht op de buik te borstelen of kammen, kun je de kat in zijn nekvel optillen of op zijn zijkant leggen. Leg een kat liever niet op zijn rug; dit vinden de meeste katten namelijk erg vervelend.

Invloeden op de vacht

Bij katten is de vacht, nog duidelijker dan bij honden, de spiegel van zijn gezondheid. Hierbij moet je niet alleen denken aan de lichamelijke gezondheid, maar ook aan het geestelijk welzijn van het dier. Een kat is namelijk erg gevoelig voor stress en stemmingen. Zodra een kat zich niet prettig voelt, wordt de vacht dof en lijkt het alsof er veel dood haar in zit. In langere vachten komt zeer snel klitvorming voor. Maar zelfs de wolharen van dicht ingeplante kortharige vachten, zoals de vacht van de Britse korthaar, kunnen makkelijk gaan vervilten, als de kat zich niet prettig voelt. Dat niet prettig voelen kan veroorzaakt worden doordat ze een lichamelijk ongemak onder de leden hebben, maar ook door stress. Deze stress kan veroorzaakt worden doordat de kat in een groep katten leeft, waarin het dier zich niet op zijn gemak voelt, of doordat de omgeving van de kat te veel prikkels geeft of op een andere wijze een te grote druk legt op het dier. Daarnaast kunnen natuurlijk ook ziektes, medicijnen, narcose en ouderdom nadelige invloeden hebben op de gezondheid van de vacht van het dier. Wat nog wel eens voorkomt bij katers die op jonge leeftijd gecastreerd zijn, is haaruitval met kaalheid tot gevolg. Dit is dus kaalheid ten gevolge van een veranderde hormoonhuishouding.

Vragen 2.2

- a Welk advies geef je aan de eigenaar van een kortharige kat, die maar blijft verharen?

-
- b Beschrijf de wijze van vachtverzorging van een langharige kat.
 - c Hoe zie je aan de vacht van de kat dat hij niet lekker in zijn vel zit?

2.3 Huidaandoeningen

zoönose Ook katten kunnen last hebben van huidaandoeningen. Het is belangrijk dat deze onderkend worden. Sommige aandoeningen zijn overdraagbaar (*zoönose*) en in ieder geval zul je op iedere aandoening een therapie moeten toepassen en zal de eigenaar van het dier daarover geïnformeerd moeten worden. Sommige huidaandoeningen worden bij katten pas laat onderkend. Dit komt deels omdat de kat niet snel toont dat hij een aandoening bij zich draagt (vaak geen jeuk), en deels doordat de kat vaak een vrij leven heeft en meestal niet regelmatig grondig bekeken wordt. De voornaamste huidaandoeningen bij katten zijn:

- Ringworm: Deze aandoening wordt veroorzaakt door een schimmel. Op de huid zijn ronde schilferige plekken zichtbaar. In het midden van het plekje zien we een ogenschijnlijk gave huid. Daaromheen toont zich een schilferige, wat rode cirkel, die steeds groter wordt. Het is een aandoening die gemakkelijk wordt overgedragen op een ander dier of op de mens. Dit gebeurt door direct contact van huid op huid of via materiaal, zoals borstels. Vooral wanneer de weerstand van het dier laag is, dus bij een mindere conditie, en bij een slechte hygiëne van de omgeving van het dier manifesteert de schimmel zich.
- Schurft: Deze aandoening lijkt in eerste instantie erg op ringworm, maar wordt veroorzaakt door mijten in de vacht en op de huid. De irritatie voor het dier is heftiger dan bij een schimmelinfectie en verergert bij warmte. Ook schurft is makkelijk overdraagbaar via direct contact of via voorwerpen zoals dekentjes en borstels. Een regelmatige wasbeurt met een therapeutische shampoo en in afzondering houden van andere dieren kan een goed resultaat geven.
- Alopecia: Kaalheid. Het kaal worden kan met name bij gecastreerde katers voorkomen, vooral op het achterlijf en de buik. Kenmerkend is het achterwege blijven van jeuk of een verandering van de huidstructuur. Meestal is de oorzaak hormonaal.
- Parasieten: Bij parasieten moet je vooral aan vlooien en teken denken. De meeste katten krijgen geen jeuk van vlooien, dus wordt vaak pas laat of helemaal niet opgemerkt dat het dier ze bij zich draagt. De vacht van het dier moet regelmatig gecontroleerd worden en zo nodig moet een antiparasitaire behandeling worden ingesteld.
- Eczeem: Deze aandoening komt bij katten tamelijk veel voor. Het wordt veroorzaakt door:
 - een verkeerde voeding;
 - een verkeerde ligplek;
 - wormen;
 - slecht vachtonderhoud.

Met name bij sterk vervilte vachten treedt eczeem nogal eens op. Er is een droge vorm, die gekenmerkt wordt door een droge huid en een doffe vacht. Er is veel roos in het haar en de huid is geïrriteerd. Het dier zal zich dus veel krabben. Er bestaat ook een natte vorm. Hierbij is de huid rood en geïrriteerd. Het dier likt zich veel en maakt rauwe, kleverige plekken. Bovendien voelt het dier erg warm aan. In de meeste gevallen treedt een ontsteking van de huid op, dermatitis.

-
- Absces: Deze komen regelmatig voor bij katten, vooral op het hoofd. Oorzaken zijn kleine verwondingen, die een ontsteking veroorzaken onder de huid. Ook gebitsproblemen kunnen de oorzaak zijn van een abces. Vaak breekt een abces vanzelf open. Daarna moet de ontstane wond goed verzorgd worden.
 - Katerstaart: Dit is een buitensporige vetafscheiding uit de talgklieren op de staart. Dit komt voornamelijk voor bij niet gecastreerde katers. Het dier zelf heeft er meestal geen last van. Soms kan een secundaire, bacteriële infectie optreden die dan wel behandeld moet worden. De katerstaart ziet er niet uit. De vacht op de staart is erg vet en plukkerig.

Vragen 2.3

- a Verdeel de in de theorie genoemde huidaandoeningen in twee groepjes: een groep met overdraagbare aandoeningen en een groep met niet-overdraagbare aandoeningen.
- b Hoe komt het dat je in het algemeen aan het gedrag van een hond sneller kunt merken dat hij last heeft van vlooiën dan aan het gedrag van een kat?

2.4 Overige verzorging

Behalve de vacht moet je natuurlijk ook de andere onderdelen van de buitenkant van de kat controleren en indien nodig verzorgen. Met name de volgende onderdelen moet je regelmatig inspecteren:

- oren;
- ogen;
- neus;
- bek;
- anus;
- nagels.

Oren

De oren moeten schoon zijn. Er mag geen of bijna geen oorsmeer zichtbaar zijn en de binnenkant van de oorschelp moet lichtroze van kleur zijn. Mogelijke problemen zijn:

- oormijtinfectie: Een overdraagbare aandoening en herkenbaar aan een overproductie van donker oorsmeer.
- oorontsteking: Herkenbaar aan een vurige oorschelp. Een ontsteking is voor het dier pijnlijk.
- bloedor: Dit is een inwendige bloeding in de oorschelp. Deze oorschelp voelt aan als een gevuld kussentje.

Ogen

De ogen moeten helder en glanzend zijn, zonder te tranen. Als de kat zich niet prettig voelt, zal hij vaak met dichtgeknepen ogen zitten. Als het dier zijn ogen dichtknijpt en er bovendien veel traanvocht uit de ogen komt, kan er sprake zijn van een ontsteking en mogelijk van niesziekte. Bij kortsnuitige katten, zoals de pers, komt het nog wel eens voor dat de traanafvoerbuï niet functioneert. Het traanvocht loopt dan buiten het oog langs de neus weg.

Neus

De neus moet schoon zijn. Korstjes of uitvloeiing mogen niet zichtbaar zijn. Als er veel vocht uit de neus komt, kan er sprake zijn van de besmettelijke niesziekte (let ook op de ogen).

Bek

De tanden mogen niet los zitten en er mag niet veel tandsteenvorming optreden. Het tandvlees mag niet vurig zijn. Dan is er namelijk sprake van tandvleesontsteking.

Anus

De anus moet natuurlijk schoon zijn. Als er witte korreltjes (zoals rijstkorrels) zichtbaar zijn, is de kat besmet met lintworm. Als resten van feces aan de vacht plakken, kan het zijn dat het dier last heeft van dunne ontlasting of dat het dier zijn vacht zelf niet meer kan schoonhouden.

Nagels

De nagels hebben altijd scherpe haakjes. Dit is het wapen van het dier en bovendien kan hij zo snel in een boom klimmen, wanneer hij door een hond wordt achtervolgd. Normaal trekt de kat deze nagels in, als hij ze niet hoeft te gebruiken en zal hij er geen gebruik van maken. Wel moet het dier in de gelegenheid zijn om zijn nagels regelmatig te scherp en de dode nagelhulsjes te verwijderen. Het kan geen kwaad om af en toe de scherpe haakjes van de nagel af te knippen. Knip echter nooit te kort; dan beschadig je de nagel en zal hij verkeerd aangroeien.

Vragen 2.4

- a Hoe komt het dat veel Perzische katten altijd vieze ogen hebben?
- b Wat kan er aan de hand zijn, als een kat zijn brokjes niet eet?
- c Waarom moet een kat zijn nagels kunnen scherp?

2.5 Gedrag

Als je de kat, en in het bijzonder zijn vacht, verzorgt, moet je terdege rekening houden met zijn gedrag. Natuurlijk zal een kat die van jongs af aan gewend is om geborsteld en gekamd te worden, zich in het algemeen makkelijker laten helpen. Maar ook die katten kunnen een borstel- en kambeurt vervelend blijven vinden. Katten werken vaak niet echt mee en ze laten zich ook niet commanderen. Bovendien heeft de kat niet alleen zijn tanden als verdedigingswapen, hij heeft ook vier poten met scherpe nagels. Je kunt die poten wel omwikkelen, zodat het dier niet kan uitslaan. Om de kat goed te verzorgen zonder door de kat verwond te worden en zonder dat de kat erg gestrest raakt, moet je het een en ander weten over het gedrag van katten, gevoel hebben voor katten en vooral rustig en geduldig blijven. Een kat vindt het niet prettig om onder druk gezet te worden. Het dier zal het meestal nog wel accepteren om in zijn nekvel gepakt te worden, zo lang de poten op de grond blijven of als hij met een stevige greep in zijn nekvel opgetild wordt. In dit laatste geval zullen de meeste katten zich redelijk rustig houden. Dat is een instinctieve reactie. Een moederkat verplaatst haar kittens bij dreiging van gevaar door ze op te tillen met een stevige greep (met de bek) in het nekvel.

Fig. 2.6

Als een kat in zijn nekvel wordt gepakt, zal hij zich in het algemeen rustig houden.

Zodra je de kat echter op zijn zijkant of zelfs op zijn rug wilt leggen, gaat hij protesteren. Als de druk op de kat opgevoerd wordt, zul je het ongenoegen van de kat het eerst opmerken door het heen en weer bewegen van het puntje van de staart. Raakt de kat meer in protest, dan zal hij met zijn hele staart gaan zwiepen en waarschijnlijk ook flink gaan brommen of andere keelgeluiden maken.

Fig. 2.7

Wijze van fixeren van een kat.

Wordt de druk heel groot, dan raakt de kat waarschijnlijk erg gestrest. Dit uit hij door agressief gedrag of door het laten lopen van urine of feces. Er zijn ook gevallen bekend van katten die gaan hyperventileren. Rekening houdend met het gedrag en als gevolg daarvan met de gezondheid van de kat, is het aan te raden om de verzorgingsbehandeling niet te lang te laten duren. Met name als de behandeling voor de kat vervelend is, bijvoorbeeld als de vacht behoorlijk in de klit zit, kan er vaak niet langer dan een half uur tot drie kwartier aan het dier gewerkt worden. Dit houdt in dat de vachtbehandeling vooral gericht moet zijn op de gezondheid van de vacht en minder op de schoonheid. Tijdens de behandeling kun je de voeten omwickelen of trek je de kat een soort schoentjes aan. Bovendien zijn er speciale maskertjes die de bek van het dier afdekken. Ook kun je de kat een kraag omdoen waardoor hij minder in staat is om naar achteren te happen.

Je kunt de kat natuurlijk ook sederen voor de behandeling. Dit moet echter altijd door de dierenarts gedaan worden. Een eventuele sedatie moet wel gezien worden als uiterste oplossing, want iedere sedatie brengt gezondheidsrisico's met zich mee. Met name kortsnuitige dieren, dus ook de Perzische kat, zijn erg gevoelig voor narcosemiddelen. Als de kat gesedeerd is, moet er vlot gewerkt worden. De sedatie is in het algemeen zo licht dat de kat na een uur al weer begint bij te komen. Als een kat door een narcosemiddel in slaap is, gaat de lichaamstemperatuur naar beneden. Het is dan ook af te raden om de kat te wassen. Het risico dat de kat dan een verkoudheid oploopt, is erg groot.

Vragen 2.5

- a Hoe moet je je gedragen, als je de vacht van een kat verzorgt?
- b Waarom zal een kat zich in het algemeen rustig houden, als hij in zijn nekvel wordt opgetild?
- c Waarom is het beter om een kat die gesedeerd is, niet te wassen?

2.6 Periodieke verzorging en tentoonstellingen

Behalve de dagelijkse verzorging thuis, is het soms noodzakelijk een kat voor een periodieke borstelbeurt naar de trimsalon te brengen. Als hij regelmatig wordt gebracht, iedere zes weken, is een goede kambeurt vaak voldoende om de vacht in goede conditie te houden. Vaak komt de kat echter pas in de trimsalon, als de vacht erg veel klitten heeft. Vaak is scheren van een gedeelte van het lichaam of het gehele lijf noodzakelijk. Met name de vacht aan de onderkant van het lichaam, van oksels tot de binnenkant van de achterpoten, is zo wollig dat klitvorming heel snel optreedt. Als je dit gedeelte regelmatig kort scheert, scheelt dat een heel stuk in het onderhoud. Ook achter de oren en onder de kin gaan de haren snel in de klit zitten. Met name in de winter en het vroege voorjaar treedt gemakkelijk klitvorming op bij de langere vachten. Als het hele lichaam van het dier wordt geschoren, zie je vaak wel dat de vacht van structuur en daardoor ook van kleur verandert. Een rode kat wordt bijvoorbeeld crèmekleurig. Als de vacht na het scheren weer goed verzorgd wordt, zal de oorspronkelijke haarstructuur weer terugkeren en daarmee ook de originele kleur.

Voor katten worden ook tentoonstellingen georganiseerd waar ze op hun uiterlijk worden gekeurd door bevoegde keurmeesters. De keuring vindt plaats aan de hand van de rasstandaard van het betreffende ras. Op grote tentoonstellingen zijn veel titels te behalen. Om een kat op de tentoonstelling zo optimaal mogelijk ten toon te stellen, moet de vacht in goede conditie worden gebracht. Kattenbezitters hebben allemaal hun eigen wijze van voorbereiding en hun eigen trucjes om de vacht op het juiste moment in opperste conditie te hebben. In bijna alle gevallen zullen de eigenaren zelf de vacht van hun dier voorbereiden op de tentoonstelling. Voor een trimmer is hier weinig eer te behalen. Behalve een goede dagelijkse verzorging en goede voeding wordt vaak ook gebruikgemaakt van allerlei verzorgingsproducten, (kleur)shampoos, conditioners en finishing sprays.

- Vragen 2.6**
- a Hoe komt het dat de katten die in de trimsalon komen, vaak zo erg in de klit zitten?
 - b Waardoor verandert de kleur van een geschoren vacht?

2.7 Afsluiting

Hoewel niet zo vaak gevraagd zal worden om de vacht van een kat te verzorgen, komt het wel voor, ook in asielen en pensions. Na het doornemen van dit hoofdstuk ken je de verschillende vachtsoorten en weet je hoe deze vachten verzorgd moeten worden en met welke materialen. Bij de verzorging van de vacht van de kat is het gedrag een bijkomend probleem. Katten zijn erg gevoelig voor stress en laten zich niet zo makkelijk helpen. Bovendien hebben katten scherpe verdedigingsmiddelen. Kennis van het gedrag van katten en gevoel voor deze dieren, samen met veel oefening, zal het makkelijker maken om de vachtbehandeling van een kat zonder kleerscheuren tot een goed einde te brengen.

3 Knaagdieren en konijnen

Oriëntatie

Als je topkonijnen en -knaagdieren wilt fokken, is een goede exterieurverzorging onontbeerlijk. Niemand wil tenslotte een flater slaan op een tentoonstelling en een O of een M scoren. Vooral de vacht van konijnen met een bijzondere haarstructuur of van langharige cavia's vraagt nogal wat verzorging. Maar denk ook aan het tijdig knippen van de nagels en de controle op gebitsafwijkingen of parasieten.

Fig. 3.1
Ook dieren lopen er graag verzorgd bij.

3.1 Vacht en vachtverzorging

Konijnen en knaagdieren vragen weinig tot geen vachtverzorging. Met name de kleine knaagdieren, zoals muis, gerbil en hamster zijn prima in staat om hun eigen vacht te onderhouden. Ze wassen zichzelf verschillende keren per dag, zodat de vacht over het algemeen niet door de diervorzorger verzorgd hoeft te worden. Natuurlijk moet je ze wel regelmatig controleren op oneffenheden en parasieten. Zodra de vacht niet meer glanst en/of kale plekken gaat vertonen, moet er een alarmbelletje gaan rinkelen. Het diertje is dan hoogstwaarschijnlijk ziek of heeft last van parasieten. Knaagdieren en konijnen die wel specifieke vachtverzorging in de vorm van kammen of scheren nodig hebben, zijn degene met een bijzondere haarstructuur. Vooral bij konijnen en cavia's zijn hier verschillende vormen van bekend.

Konijnen

Bij konijnen kun je een onderscheid maken in haarlengte. De meeste konijnen hebben een gemiddelde haarlengte van 2 tot 4 cm. De rassen met een bijzondere

haarstructuur hebben bijna allemaal een afwijkende haarlengte. Een andere afwijking die deze rassen vaak hebben is een abnormale verhouding tussen onderwol en dekhaar.

Rex

De rex heeft een bijzonder zachte, fluweelachtige haarstructuur. Het fijne haar is ongeveer 1,5 cm lang en staat loodrecht op het lichaam. Het haar is erg dicht ingeplant en overal op het lichaam even lang. Dit geeft de vacht een fluweelachtig aanzien. Rexen hebben een grote hoeveelheid onderwol, wat de dichtheid van de vacht ten goede komt. De snorharen van een rex zijn altijd gekruld. De korte, dichte vacht van de rex vraagt niet meer verzorging dan de vacht van konijnen met een normale haarstructuur, hoewel een borstelbeurt op zijn tijd (zeker in de ruiperiode) natuurlijk altijd goed is. Maar dit geldt voor alle rassen.

Satijn

De satijn heeft zijn naam te danken aan de opvallende satijnglans van de vacht. De vacht is fijn en heeft een bijzondere, diepe glans. Behalve de glans is vooral de dichtheid van de vacht een bijzonder kenmerk van de satijn. Een satijn heeft meer haar dan welk ander konijn dan ook. Toch vraagt het geen extreme vachtverzorging.

Voskonijn

Het voskonijn heeft een vacht van een fijne structuur en dichtheid. De beharing mag niet wollig of golvend zijn. De grote hoeveelheid onderwol duwt het hardere dekhaar opwaarts, zodat het van het lichaam afstaat. De lengte van het haar moet tussen de 5 en 7 cm zijn met uitzondering van de beharing op de kop, buik en poten. Daar is het haar veel korter. Konijnen met slechts een krans van lang haar rond de nek worden ten onrechte nog wel eens voskonijn genoemd. Deze konijnen zijn vaak ontstaan uit een kruising van meer rassen, waaronder mogelijk een voskonijn. De vacht van een voskonijn moet regelmatig gekamd worden.

Angora

Een angora heeft een extreem lange vacht. Tentoonstellingsdieren moeten minimaal een vachtlengte van 6 cm hebben. Alleen rondom snuit en ogen is het haar korter. Zelfs de oren van het konijn zijn voorzien van lang haar, waardoor het konijn een soort van pluimen op de oren heeft. De onderwol van dit konijnenras is erg zacht en extreem dicht. Vandaar dat dit ras door sommige fokkers gehouden wordt voor de wolproductie. De exclusieve wol wordt gebruikt voor het maken van kleding. De angora vraagt ten opzichte van andere konijnenrassen erg veel vachtverzorging en is daarvoor op de verzorger aangewezen. De konijnen kunnen met hun volle vacht slecht tegen warmte en nattigheid. Wassen is aan een angora niet besteed. De vacht droogt namelijk erg slecht en zal na een wasbeurt eerder gaan klitten. Om klitten te voorkomen, is een dagelijkse borstelbeurt noodzakelijk. Dit moet erg voorzichtig gebeuren, omdat het konijn anders te veel onderwol verliest. Ongeveer eens in de drie maanden heeft het konijn een knip- of scheerbeurt nodig. Gebeurt dit niet, dan kan de huid van het konijn verstikken. Het scheren van een angora wordt over het algemeen gedaan met een tondeuse waarmee ook honden worden geschoren. Er wordt dan wel gebruikgemaakt van een speciale scheerkop. Let extra goed op bij het scheren, want een konijnenhuidje is erg dun. Angora's die voor de tentoonstelling worden gefokt, moeten een zo lang mogelijke vacht hebben. Om deze klitvrij te houden, worden tentoonstellingsdieren meestal op draadroosters gehouden, wat

uiteraard minder plezierig is voor de poten. Houd je een angora als huisdier, dan kun je hem dus maar beter op een dichte bodem houden en hem regelmatig knippen of scheren. Haal wel dagelijks het stro uit het haar, want anders is de vacht in no time niet meer te onderhouden. Als je een angorakonijn regelmatig scheert, kan de wolopbrengst ongeveer een kilo per jaar zijn.

Van de rex-, vos- en angorakonijnen zijn inmiddels ook dwergvormen gefokt door de oorspronkelijke rassen te kruisen met kleurdwergen of pooltjes. Nog niet al deze vormen zijn echter erkend.

Fig. 3.2
Angora en voskonijn.

Cavia's

Bij cavia's zijn tal van beharingen bekend, die alle om een bij die vachtsoort passende vachtverzorging vragen. De volgende haarvariëteiten zijn erkend:

- gladhaar;
- satijn;
- crested;
- borstelhaar of abessijn;
- rex;
- langhaar of peruviaan;
- sheltie;
- coronet;
- tessel;
- merino;
- alpaca.

Gladhaar

De gladharige cavia is de cavia met de oorspronkelijke beharing van de wilde soortgenoot. De vacht is zo'n 3 cm lang en ligt vlak tegen het lichaam. De ondervacht is zacht en de dekharen zijn grof. Deze vacht vraagt geen specifieke verzorging.

Satijn

Het haar van een cavia met satijnbehang is als dat van een gladhaar, het haar is alleen zachter en heeft een diepe, warme glans. De satijn heeft een goede, volle haarinplant en glanst tot aan de haarwortel. Net als bij de gladhaar is de ondervacht beperkt. Ook de satijn vraagt geen specifieke vachtverzorging.

Crested

Bij de crested cavia's is de vacht als bij de gladhaar. Alleen midden op de kop heeft de cavia een grote, gelijkmatige, ronde kruin. Is de kruin exact hetzelfde van kleur als de rest van de vacht, dan spreken we van een Engels gekruinde cavia. Is de kruin wit en de rest van de vacht gekleurd, dan hebben we te maken met een Amerikaans gekruinde cavia. De vachtverzorging van de crested is gelijk aan die van een gladharige cavia.

Borstelhaar of abessijn

Borstelharige cavia's hebben vrij stugge haren van ongeveer 3,5 cm lang. Over het hele lichaam heeft de cavia rozetten in de vacht. Voor de tentoonstelling dienen de rozetten heel specifiek geplaatst te zijn. Aan elke kant van het lichaam dienen vier rozetten zo symmetrisch mogelijk geplaatst te zijn. Ook op de achterhand heeft een goede borstelhaar vier rozetten. De rozetten moeten zo groot mogelijk en goed rond zijn. De beharing loopt vanuit het middelpunt van de rozet naar buiten toe gelijkmatig uit. Op de neus zien we ook graag een rozet. Op de rug bevindt zich als gevolg van de rozetten een stevige, rechtopstaande kam. Ondanks dat de vacht wat langer is dan bij de gladhaar is deze niet moeilijker te verzorgen, omdat deze door de schaarse ondervacht niet klit.

Rex

De rexcavia (ook wel aangeduid als teddy) heeft gekroesd, zeer ruw haar en is dus niet te vergelijken met de rex onder de konijnen. Het haar staat van het lichaam af en is dicht ingeplant. Het haar is relatief kort en veerkrachtig. Het haar op kop en buik is doorgaans wat korter. Specifieke vachtverzorging vraagt deze haarsoort niet.

Langhaar of peruviaan

Langharige cavia's hebben een glanzende, zachte vacht. Alleen het haar op de snuit is kort. Doordat de peruviaan een rozet op de kop heeft, valt het haar hier als een pony naar voren. Bij een goed verzorgde langhaar is de kop dan ook verscholen achter de lange pony. Midden op de rug loopt de scheiding van het haar. Op elke heup zit een rozet die echter niet meer zichtbaar is, als het haar erg lang wordt. Aan de achterzijde heeft het haar een sleep. Uiteraard vraagt dit extreem lange haar erg veel verzorging. Het is het beste om peruvianen niet op zaagsel te houden, maar op hooi. Je moet de vacht dan elke dag controleren op hooisprieten. Je moet de cavia ook elke dag borstelen om klitten te voorkomen. Bij tentoonstellingsdieren worden de haren meestal in papillotjes gedraaid om te voorkomen dat het breekt of gaat klitten. Houd je een langharige cavia als huisdier, dan kun je het haar het beste wat korter houden.

Sheltie

De sheltie heeft dezelfde haarstructuur als de langharige cavia of peruviaan. Het enige verschil is dat de sheltie geen rozetten heeft. Hierdoor valt het haar niet over de kop en is bij de sheltie de kop dus wel duidelijk zichtbaar. Doordat de rozetten bij de heupen ook ontbreken, valt het haar nauwelijks in een scheiding. Aan de wangen heeft de sheltie baarden, die mooi overlopen in de beharing op het lichaam. Qua vachtverzorging is de sheltie te vergelijken met de langhaar.

Coronet

De coronet kan het beste omschreven worden als een sheltiecavia met een rozet op het voorhoofd. De vachtverzorging is vergelijkbaar met die van de sheltie.

Tessel

De tesselharige cavia's zien eruit als langharige cavia's met krullen. In wezen zijn het langharige rexcavia's met het verschil dat het haar in tegenstelling tot dat van de rex wel zacht aanvoelt. Het haar moet zo dicht mogelijk zijn ingeplant en een natuurlijke golfing vertonen. Het haar op de kop groeit over de rug naar achteren. Op de snuit is het haar kort. Op andere plaatsen moet het haar ongeveer 12 cm lang zijn. Het haar valt bovenop de rug in een scheiding. De verzorging van dit haar is misschien nog wel intensiever dan van een gewone langhaar, omdat de krullen het extra kwetsbaar maken. De vacht moet goed geborsteld worden zonder de krul er helemaal uit te trekken. Vaak wordt het haar na het borstelen voor de tentoonstelling lichtjes met water gesprayd om de krul er weer in te kunnen kneden.

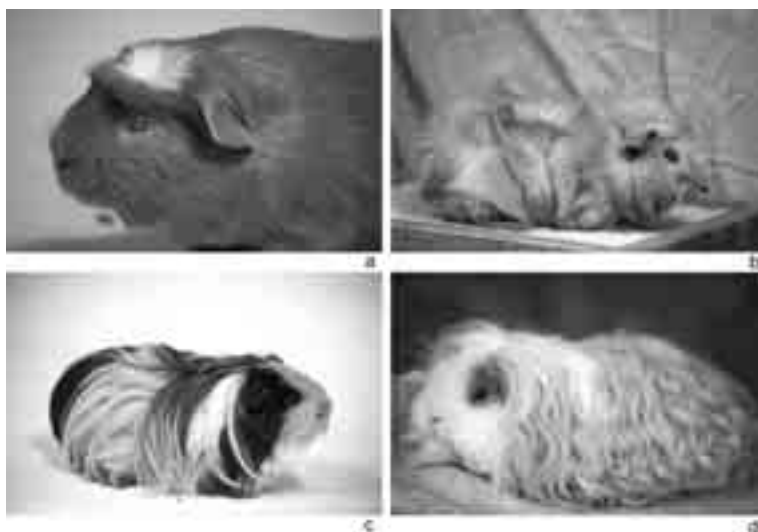
Merino

De merino is in feite een tessel met twee rozetten. Deze cavia vraagt net zo'n intensieve vachtverzorging als de tessel.

Alpaca

De alpaca kan het beste omschreven worden als een tessel met een rozet op het voorhoofd. De vachtverzorging is vergelijkbaar met die van de tessel.

Fig. 3.3
Haarsoorten van de
cavia.

Vachtverzorging door een zandbad

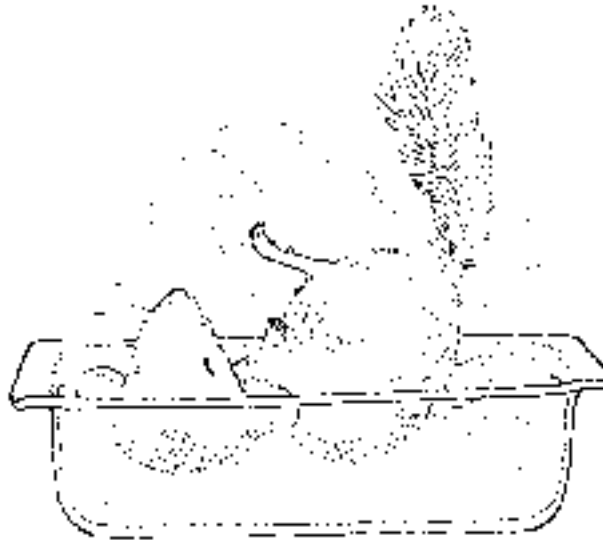
Behalve de verschillende soorten cavia's en konijnen heeft ook de chinchilla een bijzondere vacht. Chinchilla's hebben een zijdezachte vacht die extreem dicht ingeplant is. Uit één haarwortel groeien 60 tot 90 haartjes. Deze extreem zachte en dichte vacht was de reden voor de mens om met chinchilla's te gaan fokken. De vacht van de chinchilla werd gebruikt voor de bontindustrie. Gelukkig neemt het aantal chinchillafarms waar de dieren voor de pels worden gefokt af en wordt het diertje langzamerhand steeds bekender als leuke huisgenoot. Om de vacht zo mooi te houden, hebben chinchilla's behoefte aan een dagelijks zandbad. Dit zandbad moet speciaal chinchillazand bevatten, dat dezelfde structuur heeft als het vulkanische zand dat de chinchilla in het wild gebruikt om zich in te baden. Gebruik je ruwer zand, dan beschadigt dit de huid vaak ernstig. Behalve het dagelijks zandbad heeft de chinchilla

geen vachtverzorging nodig. Let altijd erg goed op met de vacht. Grijp de chinchilla nooit in de vacht, want deze laat direct los. Ook degoes en gerbils stellen het op prijs om af en toe gebruik te mogen maken van een chinchillazandbad, hoewel het voor de vachtverzorging niet strikt noodzakelijk is.

Fig. 3.4

De chinchilla verzorgt zijn vacht door dagelijks een zandbad te nemen in speciaal chinchillazand.

Ook degoes en gerbils verzorgen hun vacht hier graag mee.

Vragen 3.1

- Noem vier konijnenrassen met een bijzondere haarstructuur. (Zoek hiervan eventueel plaatjes op.)
- Noem de verschillende haarsoorten die bij een cavia erkend zijn.
- Benoem de verschillende haarsoorten uit figuur 3.3.
- Welke soort cavia's kunnen gemakkelijk door beginners verzorgd worden?
- Wat is noodzakelijk voor de vachtverzorging van chinchilla's?

3.2 Huidaandoeningen bij konijnen en knaagdieren

Konijnen en knaagdieren hebben over het algemeen weinig last van huidaandoeningen. Schurft, schimmel en luizen komen echter nog wel eens voor. De overige huidaandoeningen worden dan ook niet specifiek besproken.

Schurftmijt

Dit is de meest voorkomende parasitaire ziekte bij konijnen en cavia's. Bij konijnen begint het over het algemeen op de kop waarna het zich snel verspreidt over de rest van het lichaam. Bij cavia's zien we de eerste verschijnselen meestal op de achterhand. Deze mijt is niet door het menselijk oog waar te nemen. Hij boort gangen in de opperhuid en veroorzaakt vervolgens jeuk in de haarzakjes. Het dier gaat zich hierdoor onophoudelijk krabben wat resulteert in haaruitval, kale plekken, open wonden en gewichtsverlies. Het dier kan hier zo gestrest van raken dat het bezwijkt. Besmette dieren moeten direct apart gezet worden om besmetting van andere dieren te voorkomen. De behandeling bestaat uit baden in een Alugan- of Scabisixoplossing. Beaphar heeft ook een antischurftmiddel voor cavia's in de handel. Een andere mogelijkheid is enten met Ivomec of een orale toediening hiervan.

Schimmel

Schimmel bij knaagdieren wordt veroorzaakt door de ringworm. De verschijnselen zijn kale plekken en schilfertjes op voornamelijk kop en poten. Zonder behandeling verspreidt de ziekte zich over het gehele lichaam. De behandeling bestaat uit het wassen met een schimmeldodende shampoo. Draag beschermende kleding, want deze aandoening is overdraagbaar op de mens.

Cavialuis

Deze komen voornamelijk op de rug en achterhand van de cavia voor. Als je de beharing terug strijkt, kun je ze op de huid zien lopen. Deze luizen zijn niet overdraagbaar op andere diersoorten of de mens. Je kunt de cavia hiertegen behandelen door hem in te spuiten met Finiluis of in te smeren met sassafrasolie. Herhaal de behandeling na twee weken en ontsmet tevens het hok van het besmette dier.

Stofluis

De stofluis komt bij cavia's voor op de achterhand en de wangen. De luizen zien eruit als fijne stipjes op de haarschachten. Deze luizen kun je op dezelfde wijze bestrijden als de cavialuis.

- Vragen 3.2**
- a Welke soort huidaandoeningen komen voornamelijk voor bij konijnen en knaagdieren?
 - b Hoe kun je het verschil zien tussen een besmetting met schurftmijt en een met luizen?
 - c Wat is de juiste behandeling tegen schurft?
 - d Wat is de juiste behandeling tegen luizen?

3.3 Nagelverzorging

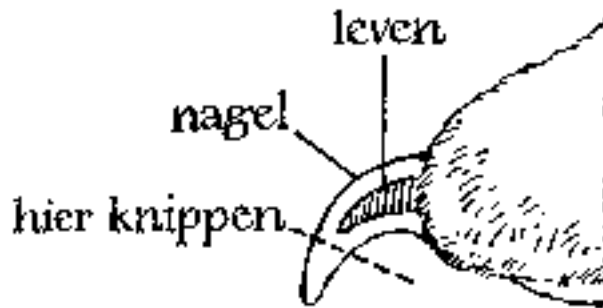
De meeste konijnen en knaagdieren worden gehuisvest op zaagsel waardoor de nagels niet of nauwelijks meer slijten. Zeker bij konijnen en cavia's is het dan ook noodzakelijk dat de nagels door de dierverzorger bijgehouden worden. Bij de overige knaagdieren is het meestal niet nodig om de nageltjes te knippen. Controleer wel regelmatig, want een nageltje dat krom groeit, kan het diertje verwonden.

De anatomie van de nagel

Als je een dier hebt met witte nagels, is het vrij eenvoudig te zien tot welk punt het bloedvat loopt en welk gedeelte geknipt kan worden. Het bloedvaatje schijnt namelijk door de witte nagel heen. Bij een dier met donkere nagels is dat moeilijker te bepalen en zul je dus voorzichtiger moeten zijn. Over het algemeen steken de nagels zo ver uit dat wanneer het pootje op de grond staat de nagels de grond net raken. Mocht je per ongeluk toch te ver knippen en gaat het nageltje bloeden, dan volstaat het meestal om het wondje te ontsmetten. Is het een flinke bloeding, dan kun je de bloeding stelpen door het wondje dicht te branden.

Fig. 3.5

Op deze plaats moet je de nagel van een cavia of konijn knippen.

Materiaalgebruik

Gebruik voor het knippen van de nagels altijd een officieel nageltangetje voor diernagels. Ga nooit knippen met een schaar of een nagelschaartje voor mensennagels. Mensen hebben namelijk heel andere nagels dan dieren. Een diernagel splijt heel snel, als je hiervoor een verkeerd tangetje gebruikt. In dierspecialzaken zijn verschillende typen nageltangetjes te koop die wel geschikt zijn. Het gebruik hiervan zal uitwijzen welk tangetje jij het prettigste vindt werken.

Vragen 3.3

- Bij welke dieren is het noodzakelijk om regelmatig de nagels te knippen?
- Hoe bepaal je tot hoe ver je kunt knippen?
- Welk materiaal gebruik je voor het knippen van de nagels?
- Wat doe je, als er een bloeding ontstaat?

3.4 Overige exterieurverzorging

Gebitsverzorging

olifantstanden

Tanden van konijnen en knaagdieren blijven hun hele leven groeien. Op zich is dit geen probleem aangezien de tanden van deze dieren door eten en knagen afslijten. Soms staan de tanden echter niet helemaal recht op elkaar waardoor ze niet gelijkmatig afslijten. Dan kunnen de boven- en ondertanden voor of achter elkaar door groeien. Het dier krijgt dan zogenaamde *olifantstanden*. Soms is dit duidelijk te zien omdat de tanden dan als slag tanden buiten de bek groeien. Een andere mogelijkheid is dat de tanden binnensmonds blijven groeien. Merk je dit niet snel genoeg op, dan kunnen de ondertanden in het gehemelte groeien en/of de boventanden in de onderkaak. Dit is uiteraard erg pijnlijk voor het dier en bovendien zal het dier zijn bek niet meer kunnen openen en dus ook niet meer kunnen eten. Vaak wordt dit probleem door eigenaars helaas pas ontdekt, wanneer het dier heel mager wordt als gevolg van het niet eten. In beide gevallen, zowel wanneer de tanden buiten als binnen de bek verder groeien, dienen deze geknipt te worden. Het is een steeds terugkomend probleem, omdat de tanden scheef blijven groeien. Euthanasie is voor een dier met olifantstanden helaas vaak de beste oplossing.

Fig. 3.6
Olifantstanden.

1. NORMAAL GEBIT
KNAAGDIER

2. OLIFANTSTANDEN

Oorschurft

Oorschurft komt voornamelijk voor bij konijnen, maar ook knaagdieren kunnen er last van hebben. Oorschurft wordt veroorzaakt door een zeer besmettelijke schurftmijt. In de gehoorgang ontstaan door de irritatie kleine oneffenheden, die eerst rood kleuren en later veranderen in kleine blaasjes. Deze ontsteking gaat gepaard met heftige jeuk, de konijnen schudden met de kop, krabben aan het oor en houden de kop scheef. In een volgend stadium vormen de kleine blaasjes grotere blazen, die veranderen in korsten. Het oor wordt hierdoor stijf en de ontsteking kan zich verplaatsen naar het inwendige oor. Als oorschurft wordt geconstateerd, moet je het zieke dier direct apart van eventuele andere dieren zetten. Het hok moet zorgvuldig gereinigd en ontsmet worden. Bij de dierenarts is zelf verkrijgbaar om het konijn mee te behandelen.

Fig. 3.7
Konijn met een ernstige vorm van oorschurft. Het konijn zal de kop scheef houden en veelvuldig schudden met de kop.

Vragen 3.4

- Wat zijn olifantstanden?
- Waarom zijn olifantstanden een terugkerend probleem?

-
- c Wat is de oorzaak van oorschurft?
 - d Hoe moet je oorschurft behandelen?

3.5 Met knaagdieren en konijnen naar de tentoonstelling

Veel mensen weten het niet, maar ook voor konijnen en knaagdieren zijn er exterieurkeuringen. Deze keuringen vinden plaats op kleindiertentoonstellingen. Bij deze kleindiertentoonstellingen worden hoenders, duiven, watervogels, konijnen en knaagdieren gekeurd volgens de Nederlandse Standaard. De Nederlandse Standaard is een boekwerk waarin alle erkende rassen van kleindieren beschreven staan met hun specifieke raskenmerken. De shows vinden voornamelijk plaats in het najaar en in de winter omdat de dieren dan over het algemeen in de beste conditie zijn (in verband met ruien). Om aan de keuringen mee te mogen doen, moet je lid zijn van een kleindierverseniging. Via deze vereniging krijg je dan een fokkerskaart die je nodig hebt voor deelname.

Op de show worden de dieren gekeurd door keurmeesters die gespecialiseerd zijn in bepaalde diergroepen en rassen. Het dier wordt gekeurd volgens de Nederlandse Standaard. De onderdelen die gekeurd worden, zijn:

- type en bouw;
- grootte;
- beharing en beharingsconditie;
- kop, ogen en oren;
- dek- en buikkleur;
- onderkleur;
- lichaamsconditie;
- verzorging.

Alle onderdelen samen bepalen de eindbeoordeling die in letters wordt weergegeven: U (uitmuntend), F (fraai), ZG (zeer goed), G (goed), V (voldoende), M (matig) en O (onvoldoende). Voor de show zorg je er uiteraard voor dat het dier in topconditie verkeert. De vacht moet glanzen, het dier moet op het juiste gewicht zijn, schone oren en ogen hebben, goed verzorgde nagels hebben en natuurlijk vrij zijn van wondjes. De keurmeester ziet het dier maar een paar minuten en vormt dan zijn oordeel over de kwaliteit van het dier. Is het dier bijvoorbeeld in de rui, dan zal de keurmeester hier geen rekening mee houden in zijn beoordeling. De vacht is dan niet zoals deze volgens de norm moet zijn en er zal zeker puntaftrek plaatsvinden. Behalve de conditie van het dier is het ook erg belangrijk dat het dier zich goed toont. Bij muizen, hamsters, gerbils en ratten is dit moeilijk omdat die zich nauwelijks laten trainen. De training beperkt zich hier tot het handtam maken van de dieren. Cavia's en konijnen laten zich wel in beperkte mate trainen. Een dier dat bijvoorbeeld volgens de standaard een korte rug moet hebben, oogt niet wanneer het languit op tafel ligt. Hierop zul je dus moeten trainen. Vooral temperamentvolle konijnenrassen laten zich goed *stellen*. De fokker traint de dieren al van jongs af aan op een tafel. De dieren worden daar regelmatig op gezet in de gewenste positie, zodat ze deze stelling later op de tentoonstelling goed laten zien. Vooral bij Belgische hazen is dit stellen van groot belang.

stellen

Fig. 3.8
Belgische haas: links niet
gesteld, rechts in perfecte
stelling.

- Vragen 3.5**
- a Waaraan moet je voldoen om deel te mogen nemen aan een tentoonstelling?
 - b Wat is de Nederlandse Standaard?
 - c Welke afzonderlijke onderdelen worden gekeurd?
 - d Wat wordt bedoeld met 'stellen'?

3.6 Afsluiting

Bij konijnen kennen we behalve de rassen met een normale vacht, rassen met een bijzondere haarstructuur:

- rex;
- satijn;
- voskonijn;
- angora.

Bij cavia's kennen we de haarvariëteiten:

- gladhaar;
- borstelhaar;
- satijn;
- rex;
- crested;
- langhaar;
- sheltie;
- coronet;
- tessel;
- merino;
- alpaca.

Veel voorkomende parasieten bij konijnen en knaagdieren zijn:

- schurft;
- vachtluis;
- stofluis;
- oorschurft.

Olifantstanden zijn doorgroeiende snijtanden die niet goed op elkaar staan. Als gevolg hiervan kan de bek op slot gaan en zal het dier niet meer kunnen eten. Regelmatig knippen of euthanasie is de enige oplossing.

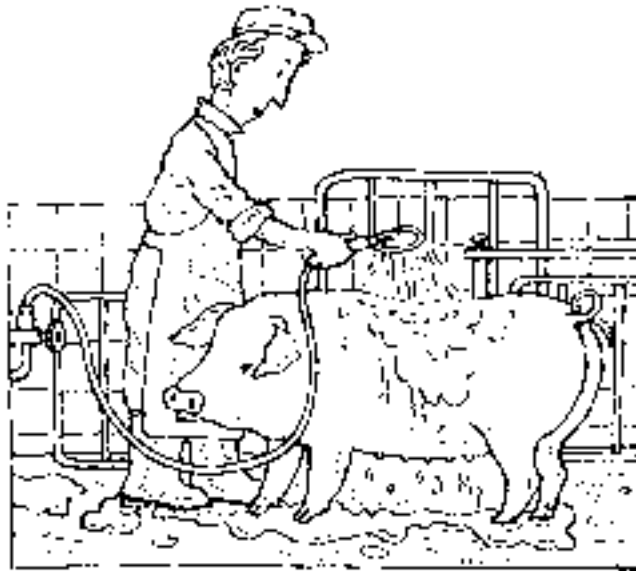
Konijnen en knaagdieren worden voor de tentoonstelling getraind en in topconditie gebracht.

4 Boerderijdieren

Oriëntatie

Een koe, varken, schaap of geit zullen de meeste mensen geen uitgebreide borstelbeurt geven. Bij paarden en pony's wordt dit weer wel normaal gevonden. Schapen scheren we, maar wist je dat ook koeien een jaarlijkse scheerbeurt nodig hebben? Wat is het risico, als je de huid niet goed verzorgt? En hoe zit het met de klauwen en de hoeven? Kan of moet je daar zelf iets aan doen? Als dierverzorgers moet je op deze vragen antwoord kunnen geven. Vacht- en klauwverzorging behoren tot de basisbehoeften van praktisch alle diersoorten.

Fig. 4.1
Zeugen worden
regelmatig ontschurft
door ze te douchen met
een antischurftmiddel.

4.1 Vacht en vachtverzorging bij schaap, geit, rund en varken

Haren of wol

Bij de meeste dieren is de huid bedekt met een vacht. Deze vacht bestaat uit dekharen en onderwol. De onderwol bestaat uit wolharen of donsharen. Sommige dieren bezitten geen dekharen, maar alleen wolharen. Het bekendste voorbeeld hiervan is uiteraard het schaap. Een schaap heeft alleen wolvezels. Een *wolvezel* is opgebouwd uit negentien verschillende aminozuren. De aminozuren zijn in een spiraalvorm aan elkaar gekoppeld. Dit geeft elasticiteit aan de vezel. Door deze veerkracht ontstaat een natuurlijke kroezing. Daardoor wordt veel stilstaande lucht door de wol vastgehouden, waardoor een goede isolerende werking ontstaat. De ronde wolvezel is bedekt met schubben die dakpansgewijs over elkaar heen liggen. Rondom de vezel zit een zogenaamde cuticula, een uiterst dun vliesje dat waterafstotend is. Behalve

isolerend en waterafstotend is wol ook nog niet-brandbaar. Eigenschappen die wol tot een goede huidbedekking maken voor schapen, maar ook de reden waarom de mens vroeger graag wol gebruikte om kleding van te maken. Doordat echter steeds meer synthetische stoffen op de markt komen, wordt de opbrengst uit wol voor schapenhouders steeds minder interessant. In Nederland worden schapen hoofdzakelijk nog voor vlees gehouden, en de wol is een restproduct. De wol van de texelaar (het meest gehouden schapenras in Nederland) wordt voor het overgrote deel verwerkt tot tapijtgaren. Een klein deel wordt verwerkt tot handbreigaren en een ander klein deel is bestemd voor de productie van dekbedden. Het merinoschaap dat veel in Australië wordt gehouden, wordt nog in hoofdzaak voor de wol gehouden. Dit schaap produceert een hele goede kwaliteit wol, die voor de kledingindustrie gebruikt kan worden.

Fig. 4.2
Verschillende woltypen
bij schapen.

Type wol/haar	Rasvoorbeeld
merino	Australische Merino
langwollig	Drents heideschaap
kortwollig	Hampshire Down
grofwollig	Texelaar

De wolvezels worden door vet, zweet en kronkelingen bij elkaar gehouden tot zogenaamde wolstrengen. De wolstrengen zijn onderling verbonden door tussenharen en zogenaamde overlopers. Hierdoor ontstaat één wolvacht. De kwaliteit van de wol wordt bepaald door de fijnheid van de wol en de geslotenheid van de vacht. We onderscheiden:

- lamswol;
- jaarlingswol;
- moederwol.

lanoline

Hoe jonger het schaap, des te fijner en zachter de wol en des te hoger de kwaliteitsbeoordeling. Het wolvet van het schaap, de *lanoline* zit tussen de huid en de wol in. De wol van schapen wordt onderverdeeld in verschillende categorieën:

- scheerwol van levende schapen;
- blootwol van geslachte schapen;
- looiwol als bijproduct van de lederbereiding;
- stervingswol van zieke dieren;
- herwonnen wol of kunstwol gemaakt uit lompen en afval.

Behalve schapen zijn er nog meer dieren die wol leveren waar kleding van gemaakt kan worden. Dit zijn het angorakonijn (angora), de angorageit (mohair), de kameel (camel), de lama (lama), de vicuña (vicuña) en het Zuid-Amerikaanse bergschaap (alpaca). Deze wolsoorten worden slechts in beperkte mate gebruikt.

Fig. 4.3

De angorageit heeft net als de meeste schapen een wollen vacht. Deze geiten worden dus ook geschoren.

Vachtverzorging schapen en geiten

Schapen en geiten vragen heel weinig vachtverzorging. De meeste geiten, en ook de haarschapen, hoeven niet geborsteld te worden. Als je te maken hebt met langharige geiten zoals de Wallische geit, is het aan te raden om het dier wel regelmatig te borstelen, zodat de haren niet hopeloos in de klit raken. Afhankelijk van de haarlengte van de geit moet je bepalen hoe vaak dit borstelen noodzakelijk is. Dieren met een wollen vacht hoeven niet geborsteld te worden. Dit heeft totaal geen zin omdat de wolvezels met elkaar verstrengeld zijn. Ga je een wollen vacht borstelen, dan trek je het wolpakket uit elkaar wat niet goed is voor de wol en wat bovendien pijnlijk kan zijn voor het dier. Afblijven dus. De enige verzorging die een wollen vacht vraagt is het jaarlijkse scheren. Over het algemeen wordt dit gedaan tegen de zomer, in mei of juni. Sommige schapenhouders kiezen ervoor om dit eerder te doen, nog voor het aflammeren. Dit in verband met de hygiëne rondom de geboorte. In mei/juni is het voordeel dat het wat warmer is. De lanoline wordt hierdoor wat vloeibaarder, wat het scheren vergemakkelijkt. Let wel op dat de zon niet te fel is, wanneer je gaat scheren, want pas geschoren schapen kunnen gemakkelijk verbranden. Scheren is een vaardigheid die je al doende moet leren. De dag voordat je een schaap gaat scheren, kun je hem het beste opstallen en niet voeren. Zo kun je *scheerziekte* voorkomen, een koliekachtige gasophoping in de darmen, wat een zeer spoedige dood tot gevolg kan hebben.

scheerziekte

Voor het scheren van vee zijn speciale veescheermachines in de handel. Het zijn elektrische apparaten die op het lichtnet werken en ongeveer een kg wegen. De apparaten bestaan uit een elektromotor met een scheerkop. De scheerkop bestaat op zijn beurt uit een verwisselbaar onder- en bovenmes dat door de motor heen en weer bewogen wordt. Het bovenmes wordt door een stelschroef met veer op het ondermes gedrukt. Voor het scheren van een schaap zijn speciale schapenscheermessen in de handel. Een ervaren schaapscheerder heeft hiermee een schaap binnen enkele minuten geschoren. Wanneer je het scheren echter nog niet zo goed beheerst, kun je er beter de tijd voor nemen. Beter is het dan ook om een koeienscheermes te gebruiken. Dit is iets minder grof, waardoor je het schaap minder ernstig kunt verwonden, als het toch mis mocht gaan. Zorg altijd voor een goed geolied scheerapparaat met geslepen messen. Dit scheert het prettigste. Let bij het scheren

goed op het snoer; de dieren kunnen hierop gaan bijten, als het voor hun neus bungelt, met alle gevolgen van dien. Een schaap kun je tijdens het scheren het beste op zijn achterste zetten, zodat het dier met zijn rug tegen je benen hangt. De meeste schapen vinden dit geen probleem en blijven rustig zitten. Heb je te maken met weinige bevreemde schapen, dan kun je ze beter in een autoband laten zitten, dit zit gemakkelijker voor ze. Als het schaap goed in balans zit, kun je met het scheren beginnen. Dit scheren doe je in een vaste volgorde. Zo kun je de wol het beste in één geheel houden en loop je ook niet het risico op *verwentelen*. Bij het *verwentelen* ontstaat er een slag in de darmen als gevolg van het draaien van een schaap over zijn rug. Dit kan de dood tot gevolg hebben. Om *verwentelen* te voorkomen zet je het schaap eerst op zijn achterste. Van hieruit kun je het schaap in alle mogelijke posities zetten. Elke keer wanneer het dier in een andere positie moet liggen of staan zet je hem dus eerst op zijn achterste. Dit gebruik je als uitgangspositie; de kans op *verwentelen* is dan minimaal.

Fig. 4.4
Veescheermachine.

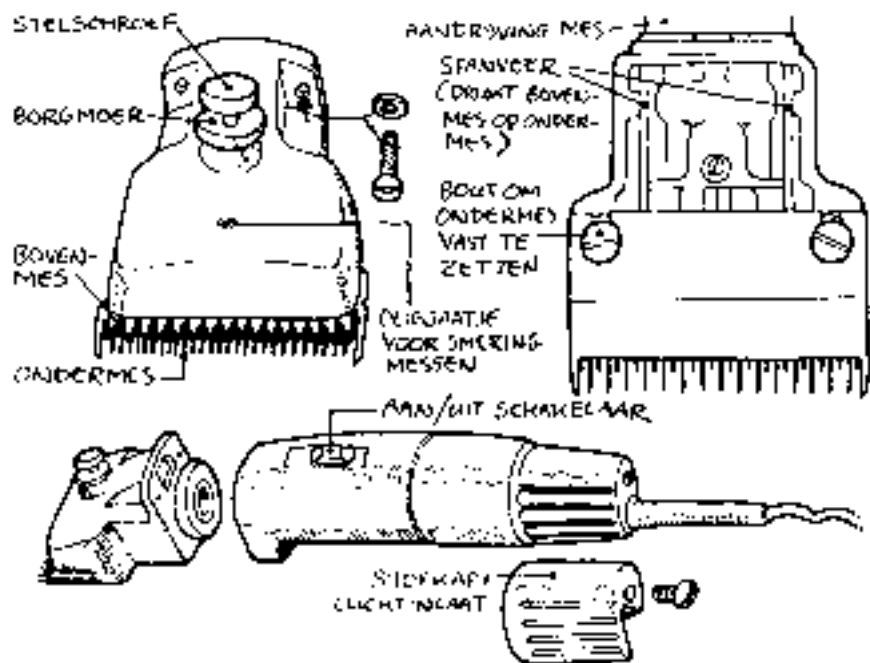
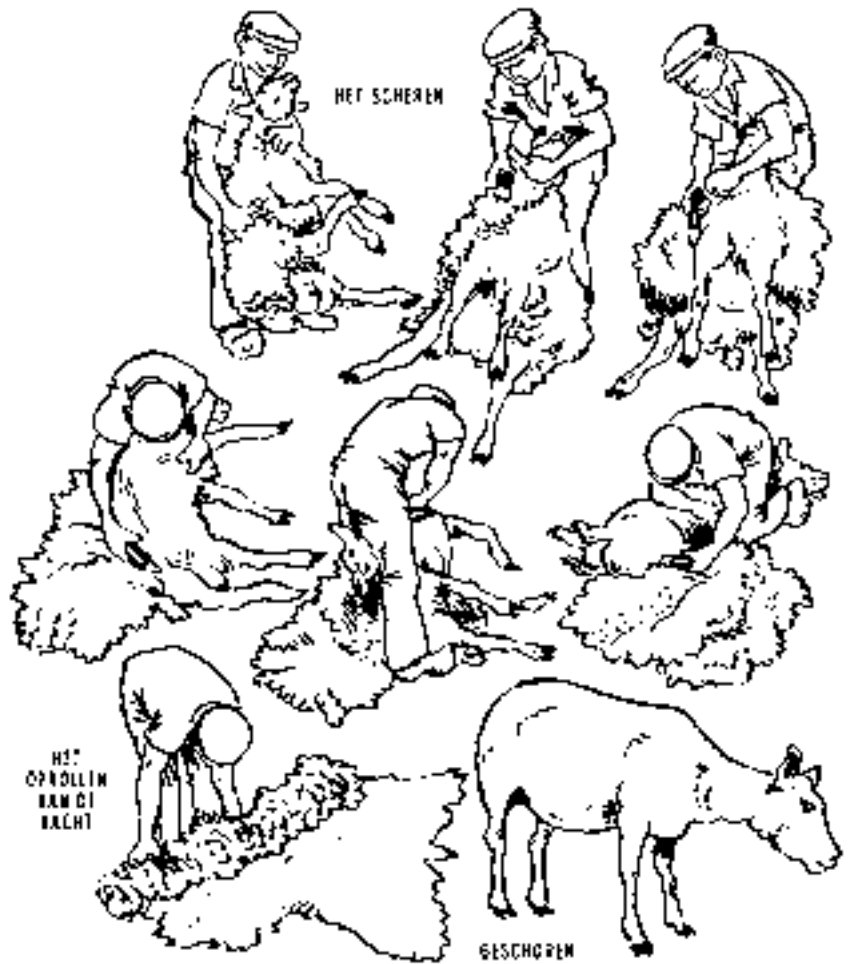

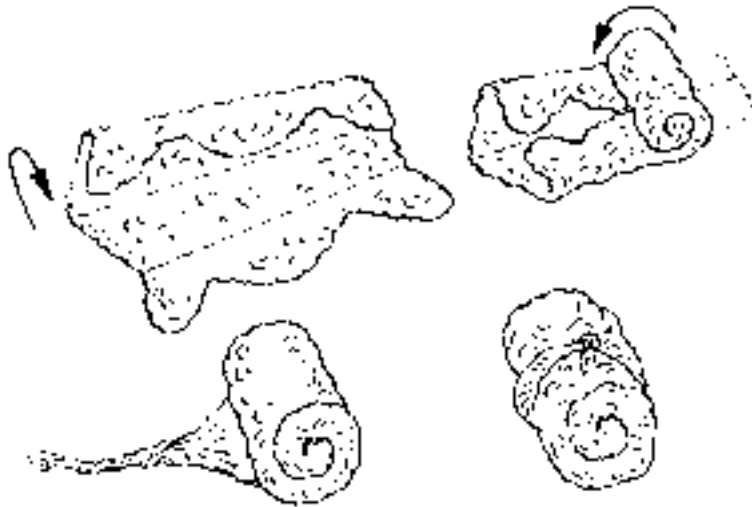
Fig. 4.5
Schapen scheren stap
voor stap.

Als het schaap geschoren is, rol je de vacht op en bewaar je hem op een schone, droge en donkere plaats. Zorg ervoor dat de wol kan ademen; bewaar wol dus nooit in een plastic zak. Als je de wol niet verwerkt, kun je stukken van de wol gebruiken om de vacht van andere dieren mee te poetsen. Pony's bijvoorbeeld gaan erg mooi glanzen, als je ze na een poetsbeurt nawrijft met een stuk schapenwol.

Fig. 4.6

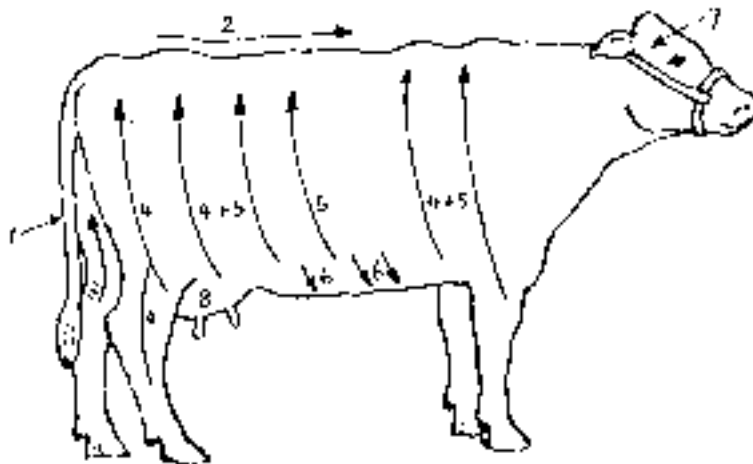
Zo rol je wol het beste op.

Koeien scheren

Ook koeien worden jaarlijks geschoren. Tegen de tijd dat de dieren opgestald worden (zo omstreeks november), hebben ze al een behoorlijke wintervacht opgebouwd die ze op stal niet kunnen gebruiken. Ze kunnen hun warmte door de dikke vacht niet kwijt en zullen meer transpireren. Dit transpireren kost energie die de koe vervolgens niet kan gebruiken voor melkproductie of groei. Ook zijn bezwete dieren gevoeliger voor tocht en kunnen daardoor sneller ziek worden. Een derde nadeel van een te dikke vacht is dat luizen en schurftmijten zich in zo'n omgeving lekker voelen. De koe krijgt daardoor eerder jeuk en wordt onrustig. Behalve dat dit erg vervelend is voor het dier, zal dit ook weer ten koste gaan van de melkproductie. Een laatste reden om koeien te scheren is dat een geschoren koe bijdraagt tot een betere hygiëne bij melken en afkalven. Redenen genoeg dus om de koeien te scheren zodra ze op stal komen. Voordat je gaat scheren, zet je de koe aan een halstertouw stevig vast. Als de koe in een ligboxenstal is gehuisvest, kan ze ook in het voerhek vastgezet worden. Dit verdient echter niet de voorkeur omdat het dan erg moeilijk is om hals en eventueel kop te scheren. Kiest de eigenaar van de koe ervoor om alleen de uier en achterhand te scheren, dan is dit wel een goede optie. Sommige veehouders kiezen hiervoor, bijvoorbeeld omdat de koeien in een openfrontstal staan, waarin het over het algemeen wat kouder is. Voordat je gaat scheren, verwijder je met een roskam hardnekkig vuil. Vervolgens scheer je de koe tegen de haarrichting in, in een vaste volgorde. Maak lange halen met het scheerapparaat en laat de scheerbanen elkaar overlappen. Dan krijg je de minste strepen. Als koeien naar een exterieurkeuring gaan, worden ze getoiletteerd. Hierbij worden de koeien van top tot teen gewassen en geschoren. Er wordt extra op gelet dat de positieve kanten van het dier benadrukt worden en de negatieve kanten zo veel mogelijk verbloemd. Onderdelen van de koe die dan extra aandacht krijgen zijn staart, staartinplant en kruiskam, melkaderen en uier, schoft, schouder, hals en kossem en de kop.

Fig. 4.7
Scheervolgorde bij de
koe.

Vacht- en huidverzorging bij het varken

Varkens hebben een huid waar maar weinig stug haar op groeit. Varkenshouders verzorgen de huid en vacht van hun dieren dan ook niet door deze te borstelen. Aan de vacht hoeft helemaal niets gedaan te worden. De huid moet wel regelmatig gecontroleerd worden op losse huidschilfers, parasieten of verwondingen. Losse huidschilfers veroorzaken namelijk jeuk bij het varken. Dan gaat het dier schuren, waardoor wondjes kunnen ontstaan. In het wild zal een varken regelmatig een modderbad nemen om af te koelen. Vervolgens schuurt het varken de opgedroogde modder van zijn huid door zich langs bomen te wrijven. Door dit schuurgedrag wordt de huid gelijktijdig verzorgd. Losse huidschilfers worden verwijderd en de huid krijgt zo een reinigingsbeurt. De kans op wondjes is bij het wilde varken aanzienlijk kleiner omdat de huid bedekt is met een dikkere vacht dan bij het gedomesticeerde varken. Als een varken veel last heeft van een schilferige huid, kun je ook kiezen voor het toevoegen van wat plantaardige olie aan het voer. Hierdoor wordt de huid soepeler en zal deze minder schilferen en dus ook minder jeuken.

Vragen 4.1

- Hoe is een wolvacht opgebouwd?
- Wat is lanoline?
- Noem drie gunstige eigenschappen van wol.
- Welke wol heeft de beste kwaliteit, die van een lam, een jaarling of van een ouder schaap?
- In welke categorieën wordt schapenwol ingedeeld?
- Noem nog zes andere diersoorten dan het schaap die wol produceren.
- Wat is scheerziekte en hoe voorkom je dit?
- Wat is verwentelen?
- Noem drie redenen om koeien te scheren.
- Waar zitten de volgende onderdelen bij de koe: kruiskam, melkaderen, schoft, hals en kossem?
- Hoe verzorg je de huid van een hangbuikzwijn?

4.2 Vachtverzorging bij paard, pony en ezel

Hoe je ook met paarden en pony's bezig bent, de verzorging van dier en stal komt elke dag weer terug. Het is belangrijk dat je dit heel goed onder de knie krijgt. De theorie helpt je de praktijk goed te leren.

poetsen Als je met paarden of pony's werkt, moet je poetsen. *Poetsen* komt altijd weer terug. Bij paarden die gereden worden elke dag en als je paard in de wei staat wat minder. Poetsen is niet alleen goed voor de vacht, maar ook voor het contact dat je hebt met je paard. Je leert je paard goed kennen en het sociale contact speelt natuurlijk ook een rol. Er zijn dus verschillende redenen waarom je een paard poetst:

- Om hem schoon te maken en te houden.
- Om de bloedsomloop te stimuleren.
- Als massage voor de spieren.
- Om hem te controleren op wondjes.
- Voor het sociale contact.

Veiligheid

Je eigen veiligheid is natuurlijk het allerbelangrijkste, dus voordat je een paard gaat poetsen, houd je rekening met de volgende punten:

- Als je de box in loopt om het paard te pakken, laat je de boxdeur of helemaal open, of je doet hem weer helemaal dicht. Laat de deur nooit half open staan.
- Bevestig de halster op de juiste manier, dus op het harde neusbeen.
- Haal het uiteinde door de passant.
- Bevestig altijd een touw aan de halster, als je het paard uit de box haalt.
- Loop recht door de deur met het paard.
- Loop altijd aan de linkerkant van het paard, met in je rechterhand het touw en in je linkerhand het uiteinde van het touw.
- Zet het paard kort vast met een losse paardenknoop.
- Ga op een goed verlichte plaats staan die voldoende ruimte biedt, zodat je om het paard heen kunt lopen.
- Zorg dat je poetsspullen achter je paard staan.
- Krab altijd de hoeven uit, als je een paard van stal haalt.
- Zet een paard nooit vast aan de boxdeur! Stel dat het paard gaat hangen, dan valt de boxdeur eruit!

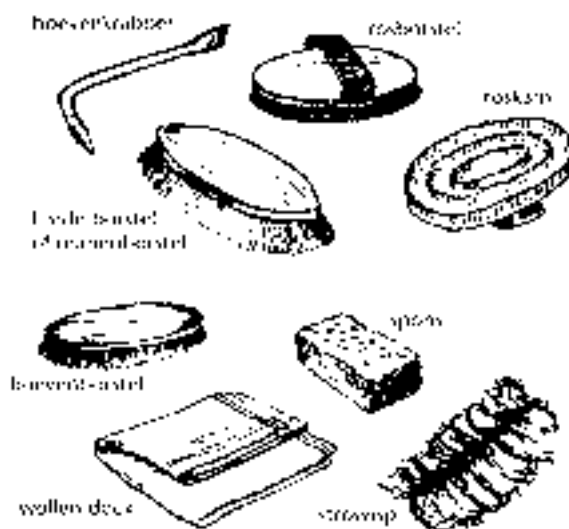
Benodigde poetsspullen

Om te poetsen heb je poetsspullen nodig. Er zijn heel veel verschillende soorten poetsspullen verkrijgbaar. Je hebt in ieder geval nodig:

- ijzeren of plastic roskam;
- rubberen roskam;
- harde borstel;
- glansborstel;
- schone wollen doek;
- twee sponzen;
- emmer;
- hoevenkrabber;

- hoevenborstel;
- hoevenvet.

Fig. 4.8
Poetsgereedschap voor
paard en pony.

Poetsvolgorde

werkvolgorde

Bij het poetsen kun je het beste een vaste *werkvolgorde* aanhouden. Je paard wordt dan goed gepoetst en je vergeet ook geen handelingen. De meest gebruikte volgorde is:

- 1 Je begint altijd met de ijzeren of plastic roskam links bovenaan bij de hals te poetsen. Je maakt ronddraaiende bewegingen en je slaat de ijzeren roskam op de grond uit achter het paard. Gebruik de ijzeren roskam nooit op hoofd en benen.
- 2 Daarna doe je de rechterkant.
- 3 Vervolgens poets je het hoofd en de benen met de rubberen roskam. Ook deze sla je voortdurend uit op de grond achter het paard.
- 4 Dan pak je de rosborstel en je begint weer links bovenaan te poetsen. De rosborstel sla je uit in de ijzeren roskam, die je vervolgens weer op de grond uitslaat.
- 5 Ook het hoofd en de benen doe je met de rosborstel.
- 6 Daarna pak je de glansborstel en poetst hiermee het hele paard. De glansborstel sla je uit in de rosborstel.
- 7 Dan krab je de hoeven uit in de volgorde: LV, RV, LA, RA.
- 8 Vervolgens was je de hoeven aan de onderkant en alleen als het nodig is ook aan de buitenkant. Dit kun je elke dag doen, tenzij de hoefsmid iets anders zegt.
- 9 Je kunt de hoeven invetten met hoevenvet. Vet de hoeven altijd nat in. Denk goed aan de zijkanten van de hoeven.
- 10 Maak met een spons de neus schoon (niet de ogen) en de aars.
- 11 Borstel de staart van beneden naar boven met een plastic haarborstel (met nopjes).
- 12 Tot slot poets je met een wollen doek het hele paard na.
- 13 Na het poetsen maak je de poetsspullen schoon door de borstels tegen elkaar uit te slaan. Minimaal een keer per maand was je de borstels uit met een desinfecterend middel.

Verdere uitleg bij het poetsen

Vacht

Ga nooit te hard met de ijzeren of plastic roskam over de huid van een paard. Zijn de borstels te hard, dan pak je een rubberen roskam. Als je met de harde borstel poetst, moet je ervoor zorgen dat je de borstel regelmatig uitklopt in de roskam. Zo gaat het vuil uit je borstel en wordt je paard ook schoner. Sla de roskam uit op de grond achter je paard. De grond is makkelijker schoon te maken dan de muur! Als je het hoofd poetst, let er dan op dat je aan de zijkant staat. Zo kan het paard je geen kopstoot geven. Poets altijd met de haren mee en denk aan de ogen.

Hoeven

Om snel te werken, kun je een paard aanleren dat je de hoeven optilt van een kant. Bij jonge paarden, die nog geen voetje op kunnen tillen, doe je dit natuurlijk niet. Benader een paard altijd met je stem en ga met je hand langs het been naar beneden naar de hoeven. Duw iets tegen zijn lichaam aan. Als je de hoeven optilt van een kant, moet je het rechterachterbeen altijd binnendoor optillen. Zo kan je paard je niet slaan. Oefen dit in de praktijk!

Over hoeven invetten zijn de meningen van de deskundigen nogal verdeeld. Moet het nu wel of niet? Controleer de hoeven elke dag. Ammoniak en mest zijn slecht voor de hoeven. Voor een goede hoefverzorging is het dus belangrijk dat je paard een goede bodembedekking heeft. Krab de hoeven elke dag uit en na het werken nog een keer. Krab eerst de zijdelingse straalgroeven uit en dan de middelste. Kijk of de hoef hard of zacht is en of hij brokkelt of stinkt. Merk je iets afwijkends, meld dat dan. Ook voor dit onderdeel is praktijkervaring noodzakelijk, dus oefen dit onder begeleiding van je praktijkopleider. Als de hoeven heel droog zijn en je ze moet invetten, doe dit dan op een natte hoef. Zo trekt het water beter in de hoef. Wil je nou dat het water niet in de hoeven komt (bijvoorbeeld vanwege nat weiland), dan kun je de hoeven van tevoren invetten. Dit heeft natuurlijk geen zin voor een hele dag, maar wel voor een uurtje in de wei of paddock.

Huidvet

Sommige paarden hebben last van *huidvet*. Dit kun je zien aan witte schilfertjes en een witte waas die op de paarden ligt. Hoe meer je wast, des te meer je de talgklieren aanzet tot het produceren van huidvet. Ga je op concours of moet je naar een keuring, dan kun je dat huidvet weghalen met een *strowis*. Je haalt wat nat stro onder uit de box en wrijft hiermee het paard in. Daarna borstel je hem met een harde borstel na. De ammoniak (uit de urine) die in het stro zit, lost het vet op. Je kunt ook een beetje brandspiritus op een doek doen. Let dan wel goed op, spiritus ontvet goed, maar is heel brandgevaarlijk!

Hoofd

De mond en neus van het paard maak je schoon met een spons. Aan de ogen hoef je niet veel te doen. Zijn de ogen echt vies, dan gebruik je een watje of gaasje met wat water dat gekookt heeft. Wrijf altijd in de richting van de neus. Merk je dat het paard blijft tranen of met zijn ogen knijpt, waarschuw dan iemand.

Staat

De staart maakt het paard, zeggen ze wel eens. Toch hoor je wel mensen beweren dat je niks aan de staart mag doen, alleen bij wedstrijden en keuringen. Dat is zonde:

een mooie staart is ook daarbuiten de moeite waard. Je mag de staart best elke dag verzorgen, als je het maar voorzichtig doet. De plastic haarborstels die gebruikt worden voor mensen, zijn het meest geschikt om de staart mee te borstelen. Pak het onderste gedeelte van de staart en begin daar voorzichtig de klitten uit te halen. Dan werk je geleidelijk aan door naar boven. Een mens verliest al gemiddeld tachtig haren per dag. Je hoeft dus niet te schrikken, als er wat haren in je borstel zitten. Was de staart regelmatig met een milde shampoo. Je kunt een shampoo gebruiken en daarna een crèmespoeling, maar de 2-in-1-shampoos voldoen ook uitstekend. Heb je een schimmel, dan doet zilvershampoo nog wel eens wonderen. Een staart moet je bijhouden, want als de haren echt zijn aangetast door ammoniak, krijg je hem niet meer mooi. Ga je op concours of naar een keuring, dan is het makkelijk om een spray te gebruiken die ontklit. En als je toch in de buurt bent, vergeet dan niet de aars regelmatig schoon te maken.

Wassen

Als je paard echt vies is, kun je hem wassen. Gebruik hiervoor een milde shampoo en een spons of borstel. Begin met het nat maken altijd bij de benen. Zo kan het paard wennen aan het water en aan het geluid. Spuit nooit water zo op het hoofd, maar gebruik hiervoor een spons. Als je klaar bent, trek je het paard droog met een zweetmes. De kootholtes wrijf je zachtjes droog met een handdoek of theedoek. Als het warm is buiten, kun je laten stappen. Is het koud, dan leg je het paard een wollen of fleece deken op. Sommige stallen hebben een solarium om een paard sneller te laten opdrogen. Dit solarium wordt ook wel gebruikt voor en na het werken van de paarden. Zet een paard nooit op de tocht!

Een deken opleggen en afdoen

zweetdeken

Voordat je een paard een deken oplegt, maak je het dier eerst goed schoon (dit geldt niet bij een *zweetdeken* na het werk). Je staat aan de linkerkant van het paard en legt de deken over de rug iets naar voren. Maak eerst de voorsluiting vast en trek de deken iets naar achteren, zodat de haren recht komen te liggen. Maak dan de buikriemen vast en daarna de staartriem of de lieskoorden.

Bij het afdoen van de deken maak je altijd eerst de lieskoorden los, dan de buiksingels en dan de borstsluiting. Maak je namelijk eerst de voorsluiting los en het paard komt los, dan loop je het risico dat de deken in de lies komt, met alle gevolgen van dien. Vouw de deken naar achteren op en laat hem over de achterhand van het paard glijden. Vouw hem netjes op en leg of hang de deken op een plaats waar niemand erover heen kan lopen.

Toilletteren en scheren

behang

Paarden en pony's worden meestal alleen getoiletteerd bij verkoop, keuring en wedstrijden. Ezels worden niet getoiletteerd zoals hieronder wordt beschreven. Ook pony's op kinderboerderijen worden zelden of nooit getoiletteerd. De reden hiervoor is onder andere dat op kinderboerderijen vaak pony's gehouden worden met veel *behang*, zoals haflingers, fjorden en shetlanders.

Ga je een paard of pony toiletteren, dan heb je de volgende materialen nodig:

- manenkam;
- gebogen schaar;
- harde borstel;
- eventueel een praam.

Er zijn verschillende soorten manenkammen. Pak een manenkam met een smalle rug. Die werkt het beste. Gebruik altijd een gebogen schaar om paarden mee te toiletteren. Deze zijn zo gemaakt, dat het risico dat je het paard beschadigt zo klein mogelijk is. En bovendien knippen ze ook erg goed. Controleer de schaar wel altijd even, voordat je hem aanschaft: sommige scharen gaan veel te zwaar. Met een harde borstel kun je de losse haren snel verwijderen. Zo houd je overzicht over het geheel.

Fig. 4.9

Toiletteerspullen voor
paard of pony.

praam Een *praam* is een houten of metalen stang met een koordje. Dit sla je om de bovenlip van het paard. Na enige tijd gaat het paard endorfines produceren, waardoor hij rustig wordt. Endorfines zijn morfineverwante stoffen die het paard zelf aanmaakt. Begin dus niet meteen te werken, nadat je een praam hebt opgezet. Wacht een paar minuten tot de endorfines hun werk doen. Denk je dat je paard lastig gaat worden, zet de praam dan meteen op. Is je paard al zeer onrustig en zet je hem dan pas een praam op, dan merk je nog maar weinig van het effect. Het dier maakt de endorfines nog wel aan, maar het is al te opgewonden. Dus: een praam gebruiken, als het paard nog rustig is! Let wel op je eigen veiligheid en pas altijd op, als je hem in de hand hebt, zodat je bij onverwachte bewegingen van het paard de praam niet tegen je hoofd aan krijgt.

Fig. 4.10
Praag.

Voorzorgsmaatregelen

Voordat je met toiletteren begint, moet je het paard goed poetsen. Vooral de benen moeten goed schoon zijn. Als plaats voor het toiletteren kies je zo mogelijk een overdekte ruimte met voldoende licht. Je moet ruim om het te toiletteren dier heen kunnen lopen. Om kouvatten te voorkomen en/of vliegen af te weren, kun je een deken opleggen. Voor de bewerkingen boven aan het hoofd en de manen, kun je op een kistje of een stoel gaan staan. Brave en handzame dieren kun je met het halstertouw vastbinden aan een ring in de muur of aan een andere mogelijkheid in de ruimte waar je toiletteert. Jonge, nog niet handzame dieren kun je tijdens het toiletteren beter aan het hoofd laten vasthouden door een helper. De helper stelt het paard voortdurend gerust tijdens het toiletteren en geeft het paard op deze wijze vertrouwen, zodat de nodige werkzaamheden ongestoord kunnen verlopen.

Manen uitdunnen

Bij het toiletteren komen de manen als eerste aan de beurt. Voordat je aan het eigenlijke uitdunnen begint, moet je de manen goed uitborstelen. Direct achter de oren kun je een klein gedeelte van de manen wegnippen, namelijk daar waar het kopstuk op de manenkam komt te liggen. Verder is het niet verstandig om de manen te knippen, omdat ze dan stug en dik worden. Door met twee handen de kam vast te houden en daar wat spanning op te zetten, zul je de manen uit de hals trekken. Neem kleine plukjes tegelijk en ruk niet aan de manen. Op deze wijze worden de manen eerst uitgedund en daarna ingekort, totdat een lengte is verkregen van een handbreedte, ongeveer tien centimeter. Deze lengte is zeer geschikt voor het invlechten. Je begint met uitdunnen bij de oren en werkt vandaar naar beneden tot aan de schoft. Door het uitgedunde gedeelte telkens tijdens de bewerking uit te borstelen, kun je zien of de de uitgedunde manen al op de gewenste lengte zijn. Zo voorkom je dat je te veel of te weinig uitdunt. Ook de maantop bewerk je op deze wijze. Als de manen te dun zijn om te trekken, kun je ze met een half geopende schaar op lengte schaven. Om goed te kunnen invlechten is een zo gelijkmatig mogelijke bewerking van de manen vereist wat dikte en lengte betreft vanaf de oren tot de schoft. De te gebruiken manentrekcam moet een niet te dikke, botte rug hebben.

Hoofd opknappen

De neus- en lipharen die uitsteken, knip je weg, evenals de lange haren aan en tussen de onderkaken en de keel. Ook de lange, uitstekende haren onder en boven de ogen kun je wegnippen, waarbij je er speciaal op let, dat je de schaarpunt niet in de richting van het oog houdt, maar juist ervan af. Dit uiteraard om oogbeschadigingen te voorkomen. De haren in de oren knip je bij door het oor in de volle linkerhand te nemen en samen te drukken. De haren die dan buiten de oorrand steken, knip je met de schaar weg, van onder naar de punt van het oor toe, kort langs de rand. In plaats van een schaar kun je ook een tondeuse gebruiken. Denk wel aan de specifieke raskenmerken van het paard.

Benen opknippen

De benen knip je met een toiletteerschaar en een manenkam. Je kamt het haar iets op en het haar dat dan door het kammetje heen steekt, knip je af. Ook de haren van de kroonrand kort je in. Het opknippen van de benen geschiedt verder alleen aan de achter- of zijkant van de kogel en pijp. Dit kun je ook met een scheerapparaat doen. De witte aftekeningen scheer je naar boven toe op, de rest met het been mee naar beneden.

De staart toiletteren

Als je de staart van een lastig paard moet toiletteren, is het verstandig om tussen jou en het achterbeen van het paard een strobaal rechtop te zetten. Dan sta je toch net iets veiliger. Leer ook naast het paard te toiletteren in plaats van achter het paard. De staart heeft een grote invloed op de totale verschijning van het paard. Wanneer de staart niet of onvoldoende verzorgd is, heeft dit een zeer nadelige invloed op het uiterlijk van het paard. Als dat nodig is, was je de staart en daarna spoel je hem na met crèmespoeling. Deze zorgt ervoor dat de haren niet gaan klitten. Gebruik zo weinig mogelijk ontklitter voor paarden! Een goed verzorgde staart verloopt egaal en mag vooral bovenaan niet te dik zijn. Om dit te voorkomen, wordt de staart vaak bovenaan aan weerszijde kort weggeknipt.

Manen invlechten

Je kunt de manen op twee manieren invlechten:

- met elastiekjes;
- met pektouwtjes.

Het voordeel van elastiekjes is dat het snel werkt. Het voordeel van touwtjes is dat het een stuk beter blijft zitten. Je maakt zoveel vlechtjes als bij het paard past. Heeft een paard een lange hals, dan maak je weinig, dikke vlechtjes. Is een paard vrij kort in de hals, dan maak je veel kleine vlechtjes en vlecht je lang door naar de schoft.

Benodigdheden:

- pektouw of elastiekjes;
- kromme naald met stompe punt;
- knijper of haarklem;
- vochtige spons;
- solide krukje of stevige poetskist.

Werkwijze

Het principe van vlechten is niet moeilijk, maar bij paarden is er altijd wel wat. De manen zijn te kort of te lang, te dik of te dun, het paard staat niet stil, je elastiekje knapt, enzovoort. Het is belangrijk dat je veel oefent op veel verschillende paarden. Zorg ervoor dat je de afstanden gelijk houdt en dat je kijkt naar het paard. Je kunt vlechten met een of twee elastiekjes. Als je met een elastiekje vlecht, moet je handig zijn met opsteken. Vlecht je met twee elastiekjes, dan kun je de lange vlecht eerst vastzetten alvorens hem op te steken. Vlecht je met touw, dan kun je dat ook op verschillende manieren doen. Roosjes vlechten kan heel mooi zijn. Vlecht een brede pluk niet te strak bovenin en zet het vast met een elastiekje. Steek nu een naald met stompe punt door het elastiekje en de onderkant van de vlecht door naar voren, door de helft van het vlechtje en dan door de bovenkant. Modelleer je vlecht met je handen en zet hem boven met een paar steken heen en weer vast.

Fig. 4.11 *Invlechten van de manen en de staart.*

Scheren

Je scheert een paard met een zogenaamde paardentondeuse, die met dwarsscharen is uitgerust. Een paard scheer je, als het te lang in het haar zit en daarbij in het werk staat. Je hebt verschillende modellen bij het scheren. Hoe je een paard scheert en welke delen je scheert, is afhankelijk van het gebruik van het paard:

- Bij paarden die in het terrein worden gebruikt, scheer je de benen niet.
- Bij jachtpaarden, die soms lang moeten galopperen, maar die zeker zo vaak staan te wachten in weer en wind, scheer je alleen de buik, een streep over de billen en de onderzijde van de hals. Dit heet *blanket- of hunterclip*. Zo geschoren kunnen de paarden hun warmte makkelijk kwijt na een galop en zijn zij toch tegen een te grote afkoeling beschermd, evenals tegen regen of sneeuw. Een variant op hetzelfde thema krijg je, wanneer je de hals wel helemaal uitscheert, maar de beharing op de rug, lendenen, achterhand en flanken intact laat. Dit heet *half-blanketclip*.

blanket- of hunterclip

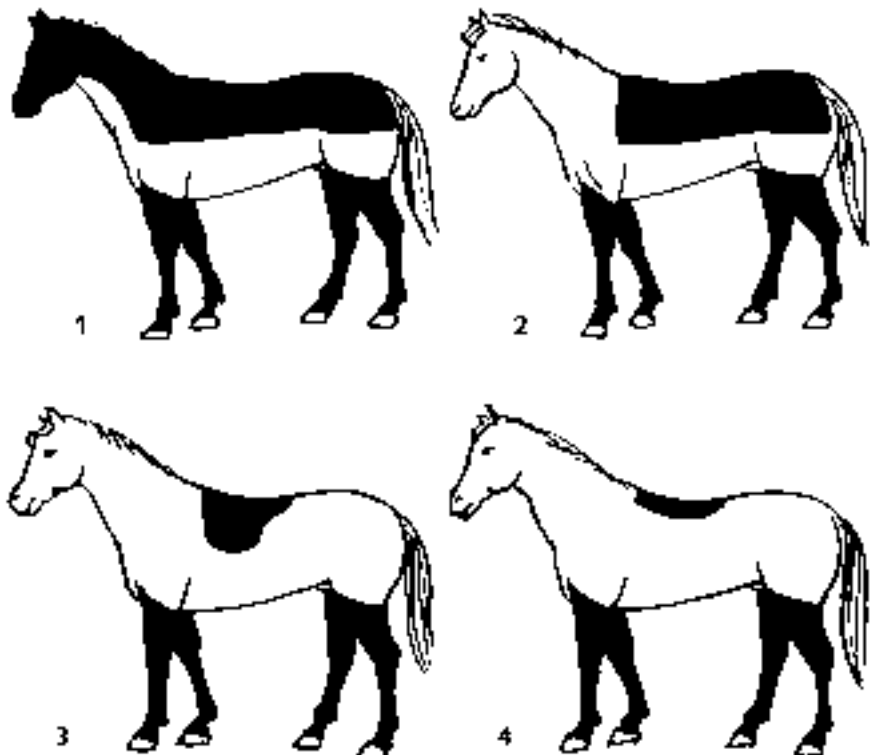
half-blanketclip

- Bij paarden die het meest binnen werken, scheer je alleen het zadel niet uit. In sommige gevallen scheer je ook hier de benen niet. Wanneer meer zadels van verschillend model op hetzelfde paard worden gebruikt, kan dat niet. Bijvoorbeeld bij het gebruik van een dressuurzadel en een veelzijdigheidszadel. In dat geval beperk je de extra bescherming die het lange haar de rug onder het zadel biedt, tot een ovaaltje boven op de rug.

Fig. 4.12

Scheermodellen bij paarden.

- 1 = *blanket- of hunterclip*
- 2 = *half-blanketclip*
- 3 = zadel
- 4 = ovaaltje

Paarden of pony's die het gehele jaar weidegang hebben, kun je beter niet scheren. Hun natuurlijke wintervacht beschermt ze tegen de kou en maakt het gebruik van een deken overbodig.

Vragen 4.2

- a Noem vijf redenen om een paard te poetsen.
- b Zet de poetsartikelen uit figuur 4.8 in de juiste volgorde van gebruik.
- c Wat is een zweetmes?
- d Wat is een praam en waar dient deze voor?
- e Waarom worden pony's op kinderboerderijen zelden of nooit getoiletteerd?
- f Wat bedoelen we hier met behang?
- g Wat is het nadeel van weggeknipte neus-, lip- en oogharen?
- h Geef in figuur 4.12 bij elk scheermodel aan bij welk type paard het wordt toegepast.

4.3 Huidaandoeningen bij boerderijdieren

Bij boerderijdieren komen tal van huidaandoeningen voor. Het voert te ver om deze allemaal te bespreken. Vandaar dat we alleen de meest voorkomende behandelen.

Schurft

schurftmijten *Schurftmijten* graven gangen in de huid, waarin ze hun eitjes leggen. Na enkele dagen komen de eitjes uit. De mijt leeft van huidschilfers. Ze komen bij alle soorten zoogdieren en vogels voor. Het komt echter niet bij elke diersoort even vaak voor. Varkens zijn er erg gevoelig voor. De huid wordt rood en er ontstaan blaasjes en korstjes die veel jeuk veroorzaken. Op zeugenbedrijven is het de gewoonte om de zeugen regelmatig te wassen met een antischurftmiddel.

ringschurft Bij koeien is *ringschurft* een veel voorkomend probleem. Je kunt het herkennen aan de kringvormige kale plekken. Let op met ringschurft, want dit is een zoönose en dus overdraagbaar op de mens.

wolschurft Bij schapen komt *wolschurft* voor. Dit wordt veroorzaakt door een zuigmijt. Deze mijt doorboort de huid niet, maar neemt talg en eiwitten van de huid op. Het schaap reageert allergisch op de uitwerpselen van de mijt. Het gevolg is een ontstoken huid en wolverlies.

De enige remedie tegen schurft is regelmatig wassen met antischurftmiddel. De behandeling moet herhaald worden omdat de eitjes niet gedood worden. Zo gauw die uitgekomen zijn, is een behandeling dus weer noodzakelijk.

Vachtluizen

Vachtluizen zijn dierspecifiek en kunnen buiten hun gastheer slechts enkele dagen overleven. Ze verspreiden zich snel binnen een koppel dieren. Zowel de volwassen luizen als de neten zijn met het blote oog waarneembaar. De meeste antischurftmiddelen pakken ook direct de luizen aan. De luizen veroorzaken veel jeuk, huidontstekingen en kaalheid.

Fig. 4.13
Varkensluis.

Huidmyiasis

Huidmyiasis is een aandoening bij schapen die veroorzaakt wordt door vliegenmaden. Bij warm weer legt de vlieg eitjes in de wol, voornamelijk op de achterhand. Als de eitjes uitkomen, kruipen de maden naar de huid, waar ze zich voeden met huidvet. Na een aantal vervellingen vreten ze ook de huid aan, waardoor uitgebreide wonden ontstaan. Myiasis is herkenbaar aan donkere, vochtige plekken in de wol. Als je hier niks aan doet, kunnen de besmette schapen sterven. Je kunt de aandoening met huidmaden voorkomen door de schapen te besproeien met een larvendodend middel. Hiermee kun je myiasis gedurende acht weken voorkomen. Ook het wassen van schapen kan myiasis voorkomen maar is minder efficiënt.

Huidschimmel

Als een paard last heeft van *huidschimmel*, ontstaan kale plekken op een doffe huid. Een van de meest voorkomende schimmelsoorten bij het paard is de ringworm, die tevens een zoönose is. De plekken die hierdoor ontstaan zijn rond van vorm.

Zomereczeem

Zomereczeem bij paarden wordt veroorzaakt door beten van een mug die voornamelijk in de zomermaanden op zandgrondgebieden actief is. Sommige paarden zijn allergisch voor het speeksel van de mug. Vooral koudbloedige paarden en pony's, zoals hafingers, fjorden en ijslanders zijn hier vatbaar voor. Zij krijgen door deze beten een vreselijke jeuk, met name op de staartwortel en de manenkam. De paarden schuren zich tot bloedens toe open. Een echt afdoende middel is nog niet voorhanden.

Zonnebrand

Witte dieren kunnen in de zomer gemakkelijk last krijgen van *zonnebrand*. Uiteraard zijn onder de paarden de schimmels extra vatbaar, maar denk ook aan de bles en de aftekeningen aan de benen bij gekleurde dieren. Ook pas geschoren schapen en koeien kunnen last krijgen van zonnebrand. Bij paarden kun je de vatbare delen insmeren met zonnemelk met een hoge beschermingsfactor. Pas geschoren schapen kun je op zomerse dagen beter even binnen houden.

Horzelbulten

Paarden en koeien kunnen last hebben van horzellarven. In de zomer worden de eitjes op de haren van de koe of het paard afgezet. Ze zijn zichtbaar als gele puntjes, meestal op de benen. Als de eitjes uitkomen, verplaatsen de larven zich door de huid en komen na enkele weken uit zogenaamde *horzelbulten* naar buiten. Je kunt de dieren tegen horzellarven beschermen door ze regelmatig te ontwormen met speciale ontwormpasta's die behalve wormen ook horzellarven aanpakken.

Mok

Mok is een aandoening die uitsluitend bij paardachtigen voorkomt. Mok gaat gepaard met kloven in de huid van de kootholte, huidontsteking, roodheid, verdikking, jeuk en schilferig of vochtig eczeem. Het komt vaker voor bij paarden met aftekeningen aan de benen en bij paarden met veel behang aan de benen. Mok wordt veroorzaakt door:

- een natte, vuile bodem;
- verwondingen in de kootholte;
- verbranding;
- kou;
- te vaak wassen waardoor het beschermende huidvet verdwijnt;
- te kaal scheren.

Als je mok constateert, moet je het dier in ieder geval in een droge stal zetten en de mok behandelen met zinkzalf (bij natte mok) of mokzalf (bij droge schilferige mok).

Vragen 4.3

- Wat is een zoönose? Geef een voorbeeld van een huidaandoening die tevens een zoönose is.
- Waar kan een schaap last van hebben, als het kale plekken krijgt?
- Welke huidaandoening bij paarden is een vorm van allergie?
- Welk gevaar loop je, als je koeien of schapen scheert op een zomerse dag?
- Welke verschillende behandelingen moet je bij mok toepassen?
- Geef van alle genoemde huidaandoeningen weer bij welke diersoort de aandoening voorkomt, wat de oorzaak is, wat de symptomen zijn en waaruit de eventuele behandeling bestaat.

4.4 Klauw- en hoefverzorging

Klauwen en hoeven zijn van groot belang voor de gezondheid en het welzijn van dieren. Dieren met slechte hoeven of klauwen blijven meer liggen en laten zich dikwijls door andere dieren eenvoudig aan de kant zetten bij de gezamenlijke voerbak. Ze verbruiken veel meer energie voor het normale functioneren en vertonen ook minder duidelijke bronstverschijnselen. Redenen te over dus om hoeven en klauwen goed te verzorgen.

achterijzers zijn ovaal. De ijzers worden na het hoefbekappen op de hoef genageld met speciaal hiervoor ontworpen hoefnagels. De hoefnagels steken door de hoornwand heen en worden aan de buitenkant afgeknipt. Over het algemeen worden de ijzers gloeiend heet aangebracht. Hiermee krijg je namelijk een betere pasvorm dan wanneer je voor koud beslag kiest. Het aanbrengen van de ijzers doet het dier geen pijn, hoewel sommige er wel heel angstig voor zijn, maar dit is vaak een kwestie van wennen. Na ongeveer twee maanden zijn de ijzers aan vervanging toe. Ook als de ijzers maar weinig afgesleten zijn, moeten ze vervangen worden omdat de hoeven dan inmiddels dusdanig zijn gegroeid dat de ijzers niet meer passen. Je zult ook zien dat de ijzers op een gegeven moment vanzelf loslaten, als je ze zou laten zitten. Verliest je paard een ijzer, laat dan direct de hoefsmid komen. Een paard op drie ijzers loopt zich namelijk kreupel.

Voeding, ziekten en klauw- en hoefgezondheid

Rantsoenswisselingen, maar ook ziekten zoals baarmoederontsteking of mastitis, kunnen nadelig zijn voor de gezondheid van hoeven en klauwen, omdat de dieren dan hoge concentraties van ongewenste stoffen (bacteriële endotoxinen) aanmaken. Deze stoffen kunnen verstoppingen of beschadigingen van de haarvaten veroorzaken waardoor onvoldoende zuurstof en voedingsstoffen beschikbaar komen. Hierdoor wordt de hoornvorming verstoord.

Hoef- en klauwaandoeningen

Er zijn tal van aandoeningen bekend aan hoeven en klauwen. We beperken ons tot de meest voorkomende hoef- en klauwproblemen die bij kinderboerderijdieren voorkomen.

Bevangenheid

Hoef- of klauwbevangenheid komt vooral veel voor bij pony's en runderen. Vaak wordt bevangenheid veroorzaakt door een verstoring van de doorbloeding in de klauw/hoef als gevolg van een verkeerde voeding. Te eiwitrijk voedsel (bijvoorbeeld een verse voorjaarsweide) of beschimmeld voedsel zijn de meest voorkomende oorzaken. Vooral rassen die gemakkelijk vervetten, zoals shetlandpony's zijn hier erg gevoelig voor. Andere oorzaken kun zijn:

- kouvatten;
- oververmoeidheid (bijvoorbeeld bij langdurig transport);
- wegblijven van de nageboorte;
- koliek.

Doordat de aan- en afvoer van stoffen in de hoef of klauw niet goed werkt, ontstaat een ontsteking van de lederhuid en komen er vochtophopingen tussen de lederhuid en de hoornlaag. De hoornvorming wordt vertraagd en de zool is zwak. De verschijnselen zijn:

- een afwijkende houding;
- voorbenen gestrekt en achterbenen zo ver mogelijk onder het lichaam geplaatst;
- pijnlijke stramme gang;
- de hoef of klauw voelt warm aan;
- bij kloppen is er een pijnreactie;

- de zool vertoont geel- of roodverkleuringen;
- de witte lijn is onderbroken.

Vooraf tijdens het kappen van de hoef of klauw kun je zien dat de witte lijn onderbroken is. Door de bevangenheid kan het hoef- of klauwbeen kantelen, waardoor er een knik in hoef of klauw ontstaat. Als het eenmaal zo ver is, kan dit tot blijvende hoefvorming leiden. Bij bevangenheid moet je altijd direct de veearts waarschuwen en de voergift drastisch verlagen. Soms kan de hoefsmid speciaal beslag geven om de pijn te verlichten.

Tussenklauwontsteking

Bij runderen komt het nog wel eens voor dat het dier een *tussenklauwontsteking* krijgt tussen buiten- en binnenklauw. Dit wordt veroorzaakt door een beschadiging van de tussenklauwspleet. De tussenklauwhuid beschadigt sneller, als de klauw nat is. Een natte stal of weiland is dan ook de hoofdoorzaak van het ontstaan van de ontsteking. De ontsteking kun je met antibiotica verhelpen.

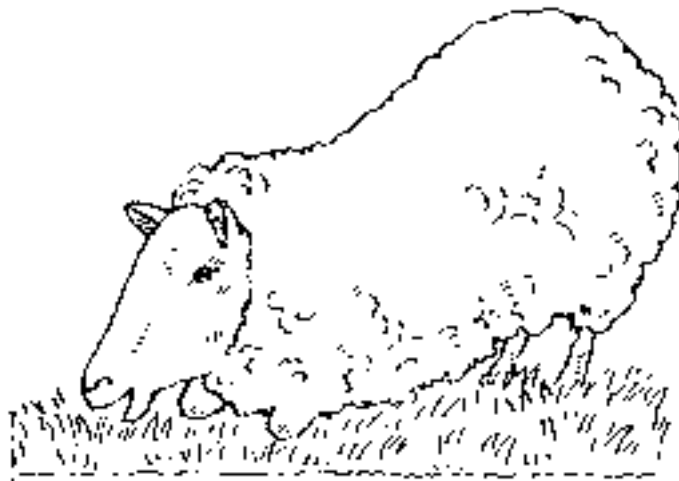
Rotkreupel, rotstraal en stinkpoot

Bij schapen kan de tussenklauwspleet ook ontsteken. De oorzaak is dan de rotkreupelbacterie. De bacterie slaat sneller toe, als de klauwen nat zijn. De bacterie verspreidt zich snel in de koppel. Het goed bijhouden van de klauwen en zorgen voor een droog weiland of stal werken preventief. Het helpt ook, als je regelmatig een klauwbad geeft. Het belangrijkste kenmerk van *rotkreupel* is het grazen op de voorknieën. Dit doen de dieren om de pijnlijke klauwen te ontlasten.

rotkreupel

Fig. 4.15

Schapen met rotkreupel grazen vaak op hun voorknieën om hun pijnlijke klauwen te ontlasten.

rotstraal

Paarden en pony's hebben geen tussenklauwhuid die kan ontsteken. Toch kennen we bij paardachtigen een soortgelijke aandoening, *rotstraal*. De oorzaak is weer te vinden in een slechte hoefverzorging en het nat staan. Als gevolg hiervan wordt de straal week en gaat rotten. Dit gaat erg stinken. Als paarden in een erg nat weiland staan, kun je de straal met hoefteer insmeren. Hierdoor droogt de straal wat in.

stinkpoot

Bij runderen kennen we de aandoening *stinkpoot*. Dit wordt veroorzaakt door een zeer besmettelijke bacterie. De bacterie verstoort de hoorn groei en de huid veroorzaakt een stinkende geur. Klauwbekappen van het overtollige en aangetaste hoorn is noodzakelijk. Met preventieve voetbaden kun je stinkpoot voorkomen.

-
- Vragen 4.4**
- a In welke drie componenten kun je een hoef verdelen?
 - b Hoe vaak moeten de verschillende boerderijdieren normaal gesproken bekapt worden?
 - c Noem drie redenen om een paard van hoefbeslag te laten voorzien.
 - d Wat is het verschil tussen de voor- en achterijzers?
 - e Welke hoef-/klauwaandoening is een rechtstreeks gevolg van verkeerde voeding?
 - f Geef van elke hoef- of klauwaandoening aan wat de oorzaak is, wat de verschijnselen zijn, waaruit de behandeling bestaat en bij welke diersoort het voorkomt.

4.5 Overige exterieurverzorging

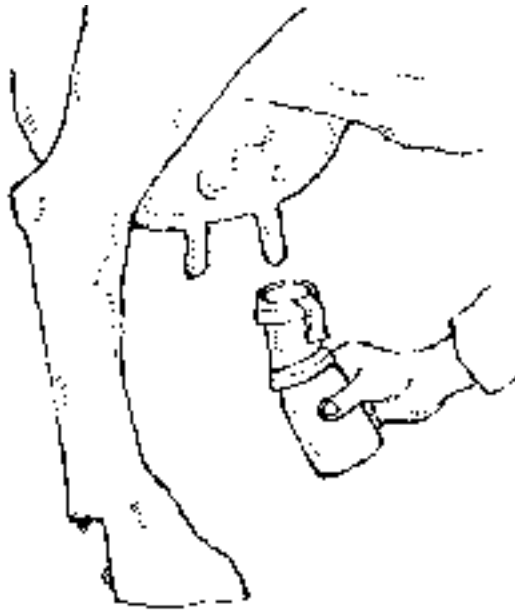
Behalve vacht en klauw-/hoefverzorging moeten we bij boerderijdieren ook denken aan uierverzorging en de verzorging van mond, neus en ogen, het gebit en de geslachtsdelen.

Uier

slotgaten Bij melkgevende dieren vraagt de uier extra aandacht. Elke keer dat de spenen zich openen is er risico op besmetting via de *slotgaten*. Bacteriën kunnen via het tepelkanaal de uier binnendringen en zich nestelen in het kanalsysteem of het klierweefsel. De bacteriën tasten bij hun groei het weefsel aan, waardoor dat deel van de uier een verminderd melkvormend vermogen heeft. De melk die het dier nog produceert, bevat vlokken en in een ernstig geval zelfs bloed en etter. De ontsteking die ontstaan is noemen we *mastitis*. Het dier krijgt hierdoor koorts en een pijnlijk gezwollen, rode uier. Bij een ernstige vorm van mastitis kan het zelfs gebeuren dat een deel van de uier nooit meer in staat is melk te produceren. Behandeling met antibiotica is altijd noodzakelijk. Daarnaast moet het ontstoken deel van de uier dagelijks leeggemolken worden.

blauw uier Een zeer acute vorm van uierontsteking is een zogenaamde *blauw uier*, veroorzaakt door een *Staphylococcus aureus* bacterie. Deze bacterie scheidt een gifstof af, waardoor de bloedvaten zich zeer sterk samentrekken. De bloedtoevoer naar dat deel van de uier is dan gestopt en sterft af. We zien dit nogal eens bij schapen. Hiertegen bestaat geen remedie. Het schaap kan gered worden, maar de uierhelft niet. Je kunt mastitis voorkomen, als je de spenen na het melken dipt met jodium. De kans dat bacteriën zich een weg banen in het tepelkanaal wordt zo verkleind. Vaak proberen veehouders er ook voor te zorgen dat het vee na het melken even blijft staan, bijvoorbeeld door ze direct na het melken te voeren. Zo kun je het risico op besmetting ook verkleinen. Natuurlijk moet het vee na het melken ook kunnen beschikken over een schoon ligbed. Besluiten de dieren om toch te gaan liggen, dan is de besmetting in ieder geval geminimaliseerd. Bij zogende dieren moet je goed in de gaten gehouden of de hele uier gemolken wordt en niet slechts een kant. Bij spenen of droogzetten moet je de uier goed in de gaten houden. Bij koeien gebruik je droogzetters. Dit is een antibioticumpreparaat dat in het tepelkanaal wordt gespoten na de laatste keer melken. Hiermee voorkom je mastitis.

Fig. 4.16
De spenen worden na elk
melkmaal gedipt met
jodium.

Mond, neus en ogen

Controleer tijdens de verzorging van boerderijdieren regelmatig mond, neus en ogen op abnormale uitvloeiing. In principe horen koeien en varkens een vochtige neus te hebben en paardachtigen, schapen en geiten een droge neus. Mond en neus kun je indien noodzakelijk schoonmaken met een vochtige spons. Ogen moeten helder zijn en vrij van uitvloeiing. Zijn de ogen vies, dan kun je ze reinigen met een watje of gaasje dat je gedoopt hebt in afgekoeld, gekookt water. Hebben de dieren last van overmatige uitvloeiing bij neus of mond, waarschuw dan een veearts.

ecthyma Bij schapen en geiten komt de aandoening *ecthyma*, ofwel zere bekjes, regelmatig voor. Dit is een zoönose die veroorzaakt wordt door een virus dat zich erg snel verspreidt. Meestal komt het voor bij lammeren. Het uit zich in blaasjes en wratachtige puistjes op lippen, mondslijmvlies en neus. Soms zitten de blaasjes ook achter in de mondhoek, waardoor de lammetjes niet meer willen eten. Na ongeveer drie weken verdwijnen de verschijnselen weer, maar het virus blijft aanwezig. Als de lammetjes gezoogd worden, kan de ooi of geit ook last krijgen van soortgelijke blaasjes op de uier, wat weer kan leiden tot uierontsteking.

Fig. 4.17
Ecthyma.

Gebit

Oudere paarden krijgen vaak gebitsproblemen. De tanden van het paard staan niet meer recht op elkaar, waardoor ze niet gelijkmatig afslijten. Als gevolg hiervan kunnen haken op de kiezen ontstaan. Deze haken veroorzaken irritatie aan het wangslimvlies en het paard zal vervolgens proberen om deze kiezen minder te gebruiken, wat de kwaal alleen maar verergert. Deze gebitsproblemen kun je herkennen aan het eetgedrag van het paard. Vooral ruwvoer, zoals hooi, wordt een groot probleem voor het dier. Het paard pakt het hooi meestal wel, maar krijgt het niet kapot gekauwd. Je vindt het hooi dan terug als uitgespuugde opgerolde proppen. Vaak zie je ook dat het paard tijdens het eten enorm veel speeksel gaat produceren. Als een paard hier last van heeft, kan een paardentandarts deze haken weg vijlen. De kans dat de haken terugkomen is echter zeer groot.

Geslachtsdelen

De geslachtsdelen van met name paarden moet je regelmatig met een natte spons reinigen. Ook bij andere dieren is het echter goed om regelmatig te controleren of de geslachtsdelen goed schoon zijn, en deze eventueel te reinigen. Boerderijdieren kunnen hier zelf namelijk niet bij, zoals een hond of kat. Als er vuil op de binnenkant van de achterbenen van een hengst of ruin zit, komt dit meestal uit de koker. Was de koker dan met lauw water en een spons, eventueel met een zachte shampoo. Was de koker van de buiten- en van de binnenkant. Als het paard niet goed uitschacht, kan een kalmeringsmiddel soms uitkomst bieden. Houd je eigen veiligheid goed in de gaten, want de meeste paarden vinden dit geen pretje.

Vragen 4.5

- a Leg uit hoe een bacterie een uierontsteking veroorzaakt.
- b Wat is een blauwe uier? Bij welke diersoort komt dit voor?
- c Wat is een droogzetter?
- d Wat zijn aanwijzingen voor gebitsproblemen bij paarden?
- e Bij welke boerderijdieren moet de neus vochtig zijn en bij welke droog?
- f Wat is ecthyma?

4.6 Met boerderijdieren naar de exterieurkeuring

Ook met geiten en paarden kun je aan exterieurkeuringen meedoen.

Met geiten naar de keuring

Voor alle huisdieren worden wel keuringen of tentoonstellingen gehouden. Zo ook voor geiten. Voordat de geiten naar de keuring gaan, moet je ze zorgvuldig toiletteren. Snijd de klauwtjes netjes bij en scheer of knip de vacht. Zelfs de hoorns kun je netjes oppoetsen. De fokker probeert door toiletteren de goede eigenschappen van de geit te benadrukken en de minder goede eigenschappen te verbloemen.

Fig. 4.18 Alle benodigheden voor het toiletteren op een rij.

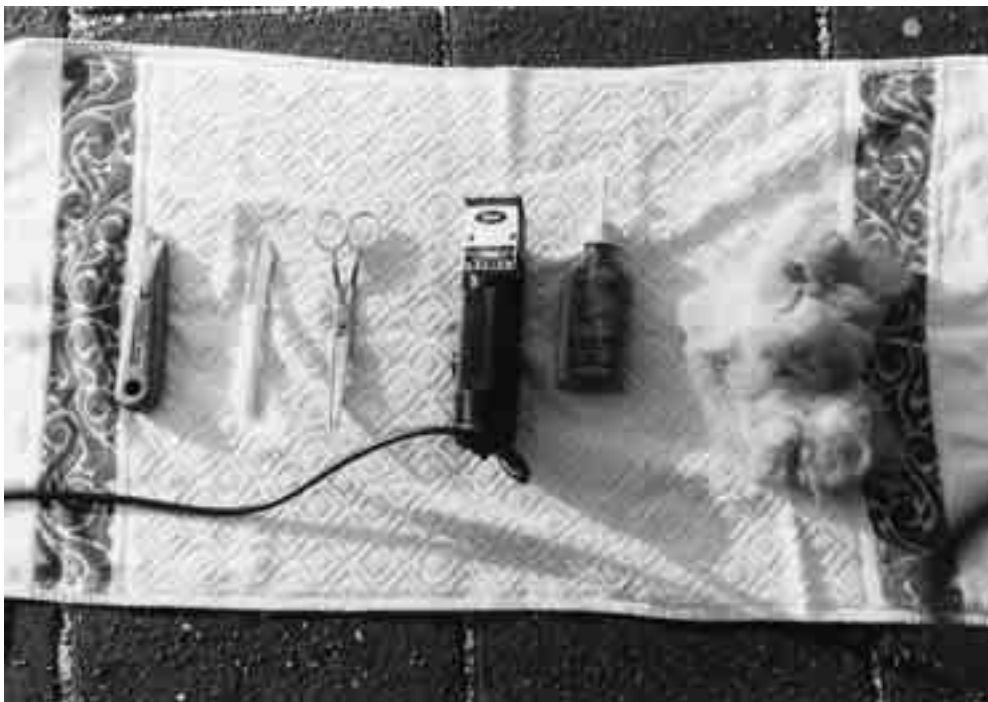

Fig. 4.19 De geit wordt netjes opgeschoren.

Fig. 4.20 Overtollige haren worden weggeknippt.

Fig. 4.21

De hoorns worden met een doek opgewreven.

Met paarden naar de keuring

Als je met je paard naar een *keuring* wilt, moet je wel wat 'hindernissen' nemen. Het paard moet geregistreerd staan op naam van de eigenaar en deze moet lid zijn van het stamboek. Op de keuring moet het originele stamboekbewijs aanwezig zijn en getoond kunnen worden. Ga je met een paard naar de keuring, dan zorg je er uiteraard voor dat het dier er op zijn best uitziet. Het dier moet in een goede voedingstoestand verkeren, wat wijst op een goede gezondheid en verzorging. Verder dient het paard netjes getoiletteerd te zijn, de huid is goed schoon en het paard glanst wat een teken is voor een goede conditie. Het paard kan worden uitgesloten van de keuring, als het onregelmatige, afwijkende bewegingen vertoont of als het paard ziek lijkt. De hoeven moeten verzorgd en goed schoon zijn. Eventuele aftekeningen zijn op de dag van de keuring smetteloos wit. Beslag is niet verplicht, maar als het dier beslagen is, wordt er wel op gelet dat het beslag goed past. Geef een paard nooit een paar dagen voor de keuring nieuw beslag, maar doe dit ongeveer twee weken van tevoren.

Niet alleen het paard is keurig verzorgd, ook degene die het paard voorbrengt, de monsteraar, is keurig netjes. Bij KWPN-keuringen is het bijvoorbeeld verplicht om in het wit gekleed te gaan met een rode stropdas. Hierbij draag je nette gympen en als je lang haar hebt, draag je dat in een staart. De monsternacht gaat in hetzelfde tenue gekleed als de monsteraar. Tijdens het voorbrengen mag je de zweep niet overmatig gebruiken. Het is wel toegestaan om een rammeldoosje te gebruiken om het paard goed alert te krijgen.

Als paarden naar een keuring gaan, kunnen zij, na opname in het stamboek op driejarige leeftijd, een predikaat behalen. Deze predikaten kunnen worden behaald op diverse kwaliteiten. Zo kan een paard *ster* worden als waardering voor het exterieur en de beweging. Dit geldt voor alle driejarige en oudere merries, ruinen en niet goedgekeurde hengsten. Bij andere predikaten wordt weer op andere criteria gelet. Behalve exterieur en beweging worden ook de verrichtingen en nafok meegenomen. Ook een röntgenologisch onderzoek dat als voldoende wordt beoordeeld, kan een

predikaat opleveren. Niet bij alle stamboeken worden dezelfde predikaten toegekend. Wil je hier meer over weten, dan zul je dit per stamboek moeten navragen.

- Vragen 4.6**
- a Wat is het doel van een keuring?
 - b Wat is monstereien?
 - c Wanneer kan een paard het predikaat ster krijgen?

4.7 Afsluiting

Dieren met haren moet je regelmatig borstelen met de juiste verzorgingsmaterialen. Dieren met wol hoeven alleen maar jaarlijks geschoren te worden.

Je poetst dieren:

- om ze schoon te maken;
- om de bloedsomloop te stimuleren;
- als massage;
- ter controle op wondjes;
- voor het sociale contact.

Je scheert dieren:

- om ze van hun warme wintervacht te ontdoen;
- ter bestrijding van huidparasieten;
- om hygiënische redenen;
- om ze beter uit te laten komen op keuringen.

Je toiletteert dieren alleen, als je ze in wedstrijdverband uitbrengt.

Veel voorkomende huidaandoeningen zijn:

- schurft;
- vachtluis;
- huidmyiasis;
- huidschimmel;
- zomereceem;
- zonnebrand;
- horzelbulten;
- mok.

Een goede en regelmatige klauw- en hoefverzorging verbetert de gezondheid van het gehele dier. Paarden en pony's worden beslagen, als ze veel op de harde weg komen, zwakke hoeven hebben of gecorrigeerd moeten worden.

Veel voorkomende hoef- en klauwaandoeningen zijn:

- bevangenheid;
- tussenklauwontsteking;
- rotkreupel;
- rotstraal;
- stinkpoot.

Om dit te voorkomen is in eerste instantie een droge stal of weiland noodzakelijk.

Melkgevende dieren lopen een verhoogde kans op mastitis. Verzorg daarom de uier na melken, spenen of droogzetten. Houd mond, neus, ogen en geslachtsdelen schoon met een spons.

Op een exterieurkeuring voor paarden wordt het dier op de juiste wijze voorgebracht, gemonsterd, en vervolgens volgens een lineair scoringsformulier gekeurd.

5 Vogels

Oriëntatie

Bij vogels zul je niet direct aan toiletteren denken. Een 'leuk' modelletje knippen is niet direct de bedoeling bij een parkiet of een ara. Aan het verenkleed van vogels kun je wel veel zien over de gezondheid van de dieren. Ze zijn een graadmeter voor de verzorging en de verzorgingsbehoefte. Zo kun je zien of vogels in de rui zijn, worden geplaagd door parasieten of een gebrek aan voedingsstoffen hebben. Nagels van vogels vragen wel speciale aandacht, je moet ze soms knippen. Als je met vogels naar een tentoonstelling of keuring gaat, moet je de veren een speciale behandeling geven.

Fig. 5.1

Niet altijd wijst een afwijkende houding en een niet glad verenpak op afwijkingen. Deze gibber italicus is zo gefokt.

5.1 Verenkleed en verzorging

Veer

as Elke veer bestaat uit een *as* of *schacht* met twee *vanen*. De vanen worden gevormd door zijtakken van de *as*, de zogenaamde *baarden*. Aan deze baarden zitten weer kleinere zijtakjes, de *baardjes*. Aan de baardjes zitten weerhaakjes, die de baardjes bijeen houden. Aan de onderkant van de veer zit een donsgedeelte, dat zorgt voor een goede isolerende werking tussen huid en veer. Bij het donsgedeelte hebben de baardjes onvoldoende ontwikkelde weerhaakjes, waardoor de vanen niet meer aaneensluiten. Bij zijdehoenders zijn de weerhaakjes van de gehele veer onvoldoende ontwikkeld, waardoor de hele kip een donzig uiterlijk krijgt. De kip lijkt haren in plaats van veren te hebben. De *as* of *schacht* van de veer zit met de spoel in een soort buis,

vederzak de *vederzak*. Deze bestaat uit een verdubbeling van de huid. De buitenste laag is opperhuid, de binnenste lederhuid. Tijdens de groei wordt de veer via de spoel voorzien van bloed. Grofweg kunnen we veren onderverdelen in drie soorten:

- donsveren: voornamelijk bij jonge vogels;
- dekveren: de normale veren zoals iedereen die kent;
- pennen: zitten in de vleugels en de staart.

Veertekeningen

Hoenders hebben verschillende veertekeningen. Elk afzonderlijk veertje heeft bijvoorbeeld een zwarte rand of een gelijkmatig streep patroon. Tijdens tentoonstellingen wordt de tekening beoordeeld.

Fig. 5.2
Namen van de
veertekeningen.

Vleugel

De vleugel is opgebouwd uit:

- opperarmbeen;
- spaakbeen;
- ellepijp;
- handwortelbeentjes;
- vingerkootjes;
- groepen veren:
 - *duimveren*;
 - *schouderdekveren*;
 - *slagpendekveren*;
 - *vleugeldekenveren*;

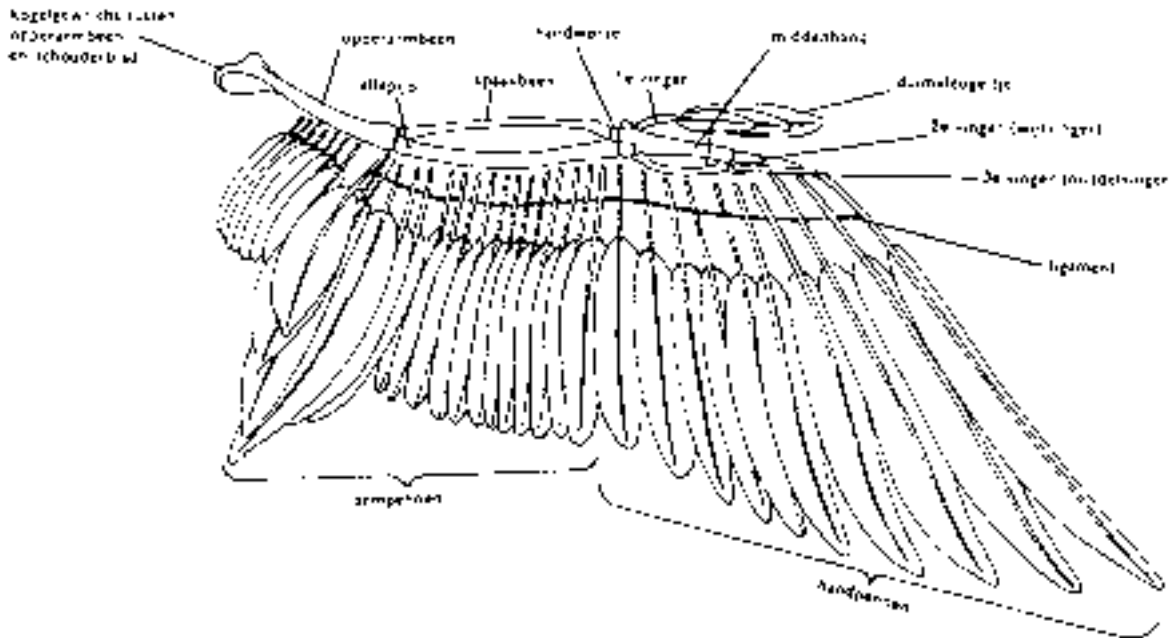
duimveren
schouderdekveren
slagpendekveren
vleugeldekenveren

grote slagpennen
kleine slagpennen

- grote slagpennen;
- kleine slagpennen.

De plaats van deze veergroepen is afhankelijk van het skelet; dat is dus bij alle vogelsoorten anders. De botten van vogels bevatten veelal geen merg maar luchtzakken. Hierdoor zijn vogels relatief licht, wat helpt bij het vliegen. Hieronder zie je een voorbeeld van een eendenvleugel.

Fig. 5.3 Eendenvleugel.

Eigenschappen verenkleed

Het verenkleed van vogels is vergelijkbaar met de vacht van andere dieren. Een vacht is opgebouwd uit dekharen en wolharen. Bij de veren is het bovenste gedeelte (het deel met de weerhaakjes aan de baardjes) vergelijkbaar met de dekharen, het dons gedeelte is vergelijkbaar met de wolharen. Je zou de zijdehoenders dus kunnen zien als de poedels onder de kippen. Het verenkleed zorgt voor een goede bescherming van de huid en heeft een isolerende werking. Bovendien beschermt het de vogel tegen regen omdat de veren vet zijn. Vooral voor watervogels is dit erg belangrijk. Om het verenpak goed vet te houden, hebben watervogels een goed ontwikkelde *stuitklier* die een vetachtige substantie afscheidt waarmee de vogel zijn veren regelmatig invet door met de snavel vet op te nemen en dit over de veren te smeren. De stuitklier bevindt zich aan het einde van de rug, een klein stukje voor de middelste staartpennen. Als een watervogel niet meer met water in aanraking komt, houdt de vetklier op te werken. Deze vogels kunnen hun verenpak niet meer verzorgen en dus ook niet meer zwemmen. Als de vogels weer met water in aanraking komen, zal de stuitklier zijn werking langzaam aan weer gaan hervatten.

Gezonde vogels kunnen hun verenpak prima zelf verzorgen. Bij de verzorging gebruikt de vogel zijn snavel om de veren te poetsen. Veel vogels nemen voor de verzorging

ook graag een bad. Kippen verzorgen hun veren door het regelmatig nemen van een stofbad. Als een vogel geen glad aanliggend verenpak heeft, duidt dit op een ongezond dier of een vogel in de rui.

Rui

Een volwassen vogel ruit een keer per jaar in het najaar, uitgezonderd de watervogels. Dezen ruien zowel in het voor- als najaar. Is een vogel vaker of erg lang in de *rui*, dan kan er sprake zijn van verkeerde voeding, stress, plotselinge temperatuurveranderingen of ziekte. De ruiperiode is voor vogels een kritische periode die erg veel vraagt van de vogel. Tijdens de ruiperiode is het geven van extra krachtvoer dan ook geen overbodige luxe. Tijdens de ruiperiode zijn de vogels minder actief, ze leggen niet en vogels die normaal gesproken zingen, zullen ook amper van zich laten horen. De vogels ruien gemiddeld anderhalf tot twee maanden, uitgezonderd de watervogels. Zij ruien heel geleidelijk zodat het waterleven door kan gaan. Watervogels verliezen wel vrijwel tegelijk alle slagpennen. Dit is een handicap waardoor ze tijdelijk niet kunnen vliegen. Een verschijnsel dat regelmatig voorkomt is de zogenaamde *stokrui*. De vogels blijven dan steeds ruien. Een oorzaak kan zijn dat de vogels koud drink- en badwater hebben, terwijl de omgevingstemperatuur wel behaaglijk is.

stokrui

Fig. 5.4

De slagpennen ruien in een vaste volgorde. Tijdens de rui is de vogel extra kwetsbaar vanwege een verminderde weerstand.

Ziekte of stress

bol zitten

Als een vogel niet goed in zijn veren zit en hij is niet in de rui, dan is er sprake van ziekte of stress. Bij volièrevogels zie je dit aan het zogenaamde *bol zitten*. Het verenpak is niet glad en aaneengesloten; de veertjes staan van het lichaam af zodat de vogel dubbel zo dik lijkt als normaal. Ook bij hoenders, duiven en watervogels is het verenpak niet meer glanzend en aaneengesloten, als het dier niet lekker in zijn vel zit.

Veerpikken

Er zijn twee soorten van *veerpikken*:

- veerpikken door de vogel bij zichzelf;
- pikken door andere vogels.

Als een vogel zichzelf kaal plukt, duidt dit meestal op verveling. Vooral bij papegaaiaachtigen zien we dit erg vaak. Papegaaien die te klein gehuisvest worden of te weinig aandacht krijgen doen dit vaak.

pikorde

Kippen hebben een zogenaamde *pikorde*. De hoogste kippen in rang delen pikken uit aan lager geplaatste dieren. De laagst geplaatste kippen worden dus veelvuldig gepikt. Toch leidt dit zelden tot ernstige verwondingen. Als kippen elkaar daadwerkelijk verwonden, is vaak sprake van verveling of overbevolking. De kippen blijven dan aan het vechten, met vervelende verwondingen als gevolg. Vooral de stuit van de kip is dan doelwit. Meestal kun je dit probleem oplossen door de dieren meer ruimte en meer bezigheden te geven, bijvoorbeeld door het strooien van graan in plaats van voer uit de voerbak. Andere minder voorkomende oorzaken zijn te sterk kunstlicht in het hok of een te warm hok. Blijven de kippen aan het pikken, dan kan het een uitkomst zijn om een speciale spray te kopen waarmee je de slachtoffers behandelt. Dit ruikt en smaakt onaangenaam, waardoor de andere kippen niet meer zullen pikken.

Parasieten

De meest voorkomende parasieten die op de huid en veren van vogels voorkomen zijn:

- rode bloedluis;
- veerluis;
- veermijt;
- vlooiën.

Rode bloedluis

De *rode bloedluis* is eigenlijk geen luis, maar een spinachtig diertje met acht poten. De bloedluis houdt zich overdag schuil in de kieren en spleten van het nachthok. 's Nachts komen ze te voorschijn en kruipen op de huid van de vogels. Hier zuigen ze bloed waardoor ze rood worden. De bloedluizen kunnen allerlei besmettelijke ziektes overbrengen, zoals pseudo-vogelpest, vogelcholera en pokkendifterie. Om bloedluis te voorkomen moet je een strenge hygiëne in het hok naleven. Regelmatig sprayen van dieren en huisvesting tegen rode bloedluis is geen overbodige luxe.

Veerluis

Veerluis is een echte luis die veel jeuk veroorzaakt bij de vogels. De vogels zullen zich krabben en pikken en er ontstaan kale plekken. Van de veerluis die veel bij kippen voorkomt, kennen we zes verschillende soorten. Elke soort heeft een specifieke voorkeur voor een bepaald deel van het lichaam. Zo is er een soort die alleen in de kuif van kuifhoenders huist. Luizen zijn goed waarneembaar met het blote oog en de eieren en neten zijn als grijze klonten zichtbaar op de veerschachten. Behandeling is mogelijk met een spray of poeder. Na tien dagen moet de behandeling herhaald worden om de luizen uit later uitgekomen eitjes te bestrijden.

Veermijt

Vleugels en staarten die door *veermijt* zijn aangetast, zien eruit of ze aangevreten zijn. De *veermijt* zit in de veerfollikel en is voor het menselijk oog niet zichtbaar. De *veermijt* laat zich moeilijk bestrijden. Zowel de vogels als de huisvesting moeten verschillende keren behandeld worden. Een preventieve behandeling is dan ook sterk aan te raden.

Fig. 5.5
Veermijt.

Vlooien

Vlooien komen vooral bij kippen nogal eens voor. Als de kippen last hebben van vlooien, uit zich dat in jeuk, soms kale plekken of vermagering. De kammen en lellen verbleken. Bij bestrijding geldt weer: regelmatig herhalen om alle stadia van de vlooien uit te roeien.

Vragen 5.1

- a Teken een veer en benoem de verschillende onderdelen.
- b Welke veersoorten komen in een vleugel voor?
- c Hoe vaak ruit een zebrovink normaal gesproken?
- d Hoe vaak ruit een eend?
- e Wat is de belangrijkste reden van veerpikken?
- f Noem vier soorten parasieten die op de huid en veren van vogels voorkomen. Wat zijn de verschijnselen en hoe moet je ze behandelen?

5.2 Poot- en nagelverzorging

Poten en nagels van vogels vragen een specifieke verzorging. Bij volièrevogels gaat het hoofdzakelijk om de verzorging van de nagels. Bij kippen vragen de loopbenen extra verzorging.

Kippen

Het doorgaans niet bevederde gedeelte van een kippenpoot noemen we het loopbeen. Het loopbeen heeft een huid die bedekt is met aaneengesloten schubben. Kippen hebben over het algemeen vier tenen. Drie zijn naar voren gericht en een naar achter. Er zijn enkele rassen met vijf tenen, zoals de zijdehoenders en de faverolles. Iets hoger op het loopbeen zit, voornamelijk bij hanen, het spoor. Dit is een mannelijk kenmerk en hoort in principe alleen bij hanen voor te komen. Sommige hennen hebben echter kleine spoortjes aan de loopbenen. De *sporen* zijn stevige, harde nagels. Hanen gebruiken ze, als ze aanvallen. Ze kunnen behoorlijk lang worden en soms is het noodzakelijk ze te knippen omdat de haan er last van kan ondervinden tijdens het lopen of bij de paring. Kippenpoten kunnen verschillende kleuren hebben. De West- en Midden-Europese landrassen hebben over het algemeen blauwe loopbenen. Aziatische en Noord-Amerikaanse rassen hebben gele benen. Witte benen komen voor bij Engelse rassen. Enkele rassen, zoals de araucana en de sumatra hebben groene benen. De kleurstof zit in de opper- en onderhuid en wordt door vetcellen gevormd. Als de loopbenen en voeten begroeid zijn met veren, spreken we van *voetbevedering*. Rassen met een volle voetbevedering en rijk bevederde benen tonen, als ze wat hard bevederd zijn, ook lange stijve veren aan de hakken. Dit verschijnsel wordt *gierhakken* genoemd.

Verzorging van kippenpoten

Als een kip voetbevedering heeft, moet je er altijd rekening mee houden dat deze zeer snel vuil wordt. Regelmatig controleren en eventueel wassen van de poten is dan noodzakelijk. Kippen met voetbevedering die voor tentoonstellingen worden gehouden, worden meestal op draadroosters gehouden om bevuilding te voorkomen. De nagels van kippen hoeven over het algemeen niet geknipt te worden. De loopbenen vragen wel extra aandacht. De schubachtige huid moet goed aaneengesloten liggen, anders kunnen zich onder de schubben *kalkpootmijten* gaan nestelen. Deze mijten zorgen voor onderhuidse ontstekingen die veel jeuk veroorzaken. De schubben gaan steeds verder van de poot af staan en de kip krijgt verdikte, min of meer verkalkte poten. Onder de schubben zie je een grijze massa, de uitwerpselen van de mijten. De mijt verspreidt zich snel naar andere kippen en je moet dus direct handelen. Was voorzichtig de korsten van de poten af en smeer de poten vervolgens in met een schurftpreparaat. Ontsmet tevens het hok. Om kalkpoten te voorkomen, kun je de poten regelmatig insmeren met slaolie.

Fig. 5.6
Kip met kalkpoten.

Volièrevogels

De nagels van volièrevogels kunnen gemakkelijk te lang worden. Vooral wanneer zitstokken te dun of te glad zijn komt het snel voor. Een goede zitstok is dan ook een allereerste vereiste voor gezonde vogelpoten. De zitstokken moeten een dusdanige diameter hebben dat de uiteinden van de tenen tot net iets voorbij de middellijn komen. Zijn de zitstokken niet goed, dan gaat de vogel verkrampt zitten en is er tevens kans op voetzweren. Wanneer de nagels te lang zijn, zal de vogel zijn poten niet meer goed kunnen gebruiken. Dit kan leiden tot vergroeiingen aan tenen en voeten. Bovendien is de kans aanwezig dat de vogel blijft hangen aan gaas of met de pootjes verstrikt raakt in nestmateriaal. Nagels knippen bij vogels gaat eigenlijk niet veel anders dan bij konijnen en knaagdieren. Let goed op dat je niet in het leven knipt en gebruik een fijn tangetje dat geschikt is voor het werk.

Fig. 5.7
Te lange nagels kunnen leiden tot vergroeiingen.

Vragen 5.2

- a Maak een schematische tekening van een hanenpoot.
- b Noem rassen met blauwe, gele, groene en witte poten. (Zoek hier eventueel plaatjes bij.) Noem ook een rasvoorbeeld van een kip met voetbevedering.
- c Wat zijn gierhakken? Noem een rasvoorbeeld.
- d Wat is een kalkpoot?
- e Hoe kan een verkeerde huisvesting bij volièrevogels leiden tot vergroeide tenen?

5.3 Overige exterieurverzorging

Behalve veren en poten vragen bij vogels de snavel, neusdoppen en kopversierselen om extra verzorging. Je moet ook regelmatig controleren of de vogel een schone cloaca heeft. Als dat niet het geval is, kan dit namelijk duiden op parasieten.

Cloaca

De cloaca van een vogel dient te allen tijde schoon te zijn. Is de cloaca bevuild met mest, dan is de mest over het algemeen te dun, wat kan duiden op wormen. Je kunt dit voorkomen, als je een vogel regelmatig ontwormt. Het komt ook nogal eens voor dat vogels last krijgen van lijfluizen rondom de cloaca. De luizen leggen hun eitjes aan de schacht van de veertjes rondom de cloaca. De luizen veroorzaken jeuk en de huid rondom de cloaca raakt geïrriteerd.

Snavel en neusdoppen

De snavel van een vogel vraagt over het algemeen weinig verzorging. Staan beide snavelhelften echter niet goed op elkaar, dan kan de snavel vergroeien. Bij *kruissnavels* volièrevogels zie je dan nog wel eens *kruissnavels*. De snavelhelften staan dan kruislings op elkaar. De punt van de snavel vergroeit, met als gevolg dat de vogel moeilijk kan eten. Bij kippen wordt de bovensnavel soms te lang. Een snavel kun je bijknippen, hier voelt de vogel niets van. Bedenk wel goed wat je doet. Als je twijfelt, raadpleeg dan een deskundige.

scaly face Een bekende afwijking bij parkietachtigen is de *scaly face*. Er bevindt zich dan een kalkachtige aangroei aan de snavel, de neusdoppen en vaak ook rond de cloaca. Deze afwijking wordt veroorzaakt door kalkmijt en is zeer besmettelijk. Je moet aangetaste vogels dus meteen isoleren en behandelen met speciale, bij de dierenarts verkrijgbare, zalf.

Kopversierselen bij kippen

Kippen hebben kam-, oor- en kinlellen, oftewel kopversierselen. De kam- en kinlellen moeten mooi helderrood zijn. Bij hanen is dit rood feller dan bij hennen. Oorlellen kunnen rood, blauwachtig of wit zijn. Bij sommige rassen, zoals bij de zijdehoenders, zijn de kopversierselen blauw. De grootte en vorm van de kopversierselen is sterk rasgebonden.

Fig. 5.8
Kamvormen.

Sommige rassen hebben in plaats van een kam een kuif. Sommige kippen hebben zelfs in plaats van kinlellen een baard. Rassen met erg grote kammen en kinlellen kunnen 's winters last krijgen van bevriezing en afsterving van hun versierselen. Deze worden dan zwart en kunnen blijvend afsterven. Om dit te voorkomen kun je de kam en kinlellen invetten, als het vriest.

Huidgezwollen bij duiven en kippen

Vooral op de kop en rondom de snavel en de ogen kunnen *huidgezwollen ofwel pokken* voorkomen. De pokken worden veroorzaakt door een steekmug. Als deze mug bloed heeft gezogen bij een besmet dier, kan hij het virus overbrengen op een andere kip of duif. Soms wordt het virus verspreid door een teek, maar dit komt veel minder voor. Je kunt de dieren hier preventief tegen inenten. Dit is zeker voor duivenkwekers, wiens vogels los vliegen, aan te raden. Je kunt de pokken behandelen met oogzalf. Hierdoor drogen de gezwelletjes in, waarna ze na verloop van tijd afvallen.

Fig. 5.9
Duif met aangetaste kop
veroorzaakt door pokken.

Vragen 5.3

- a Wat zijn de twee meest voorkomende oorzaken van een vieze cloaca?
- b Wat is een kruisnavel?
- c Bij welke dieren komt scaly face voor?
- d Welk gevaar lopen kippen met grote kopversierselen?
- e Wat zijn pokken? Bij welke dieren komt het voor en hoe verspreidt het zich?

5.4 Met vogels naar de keuring

Je kunt met hoenders, duiven, siervogels, watervogels en volièrevogels naar tentoonstellingen toe. Keuringen van volièrevogels worden georganiseerd door de vogelverenigingen. Voor de andere vogels wordt dit gedaan door kleindiervenigingen. Voordat je met vogels naar een tentoonstelling gaat, moet er heel wat gebeuren om je vogel op zijn best te laten uitkomen.

Algehele conditie

Uiteraard dient een tentoonstellingsdier in topconditie te zijn op het moment van de keuring. De vogels die aan een tentoonstelling mogen deelnemen, worden door de fokker zorgvuldig geselecteerd aan de hand van de rasstandaard waarin exact staat beschreven hoe elk ras eruit moet zien. Zo wordt er gelet op:

- type en bouw;
- oogkleur;
- (bij hoenders) kam;
- kin- en oorlellen;
- pootkleur;
- grootte;
- vorm;
- bevedering.

Een vogel die in de rui is, heeft uiteraard geen mooie bevedering en doet dus niet mee aan een tentoonstelling. Het verenpak moet mooi aaneengesloten zijn en niet beschadigd door bijvoorbeeld het treden van een haan.

Tentoonstellingsklaar maken

De tentoonstellingsdieren die door de fokker goed bevonden zijn, worden eerst nog nagekeken op oneffenheden. Een enkel fout veertje kan nog verwijderd worden, eventueel lange nagels of sporen worden bijgeknipt en de voetring wordt netjes schoongemaakt. Bij hoenders worden de kam en de kin- en oorlellen ingevet met een kleurloos vet of olie.

Wassen

Witte vogels worden, voor ze naar de tentoonstelling gaan, gewassen. Dit is een heel nauwkeurig werkje waarbij behalve shampoo vaak allerlei andere middeltjes worden gebruikt om de dieren zo wit mogelijk te krijgen. Door bijvoorbeeld een klein beetje blauwsel aan het spoelwater toe te voegen wordt de vogel nog mooier wit. Let wel op, want bij te veel blauwsel krijgt de vogel een blauwachtige waas, waarvoor hij zeker minpunten zal krijgen. Bij het wassen van hoenders die zeer donsrijk zijn, wordt

nog wel eens wat wasverzachter gebruikt, zodat het dons mooier oogt. Tijdens het wassen gebruik je scheerkwasten, zachte tandenborstels en wattenstaafjes. Het is erg belangrijk dat je de zeepresten goed uitspoelt, anders krijgt de vogel een erg ruw, verformfaaid verenpak dat er slordig uitziet. Hoenders en grote siervogels worden eerst afgedroogd, waarna ze op een warme, tochtvrije plaats verder kunnen opdrogen. Soms wordt als extra warmtebron een kuikenlamp opgehangen. De dieren mogen niet te snel opdrogen, want dan kunnen de veren gaan krullen.

Voor volièrevogels zijn er speciale droogkasten. Voordat ze hierin gaan worden ze met (wit) keukenpapier afgedroogd. Sommige fokkers zetten de vogels ingewikkeld in keukenpapier in de droogkast, anderen zetten de vogels erin zonder keukenpapier. Wanneer ze grotendeels opgedroogd zijn, worden ze hieruit gehaald en drogen ze verder op in een tentoonstellingskooitje boven de verwarming.

Van gekleurde vogels wordt het verenpak meestal wel gecontroleerd op vervuiling, maar worden alleen die delen gewassen die vies zijn. Van vogels met voetbevedering worden in ieder geval de poten gewassen.

Conditioneren

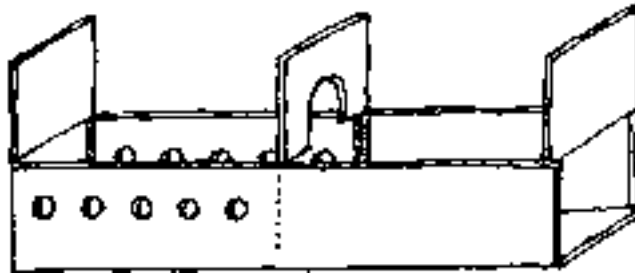
Op de tentoonstelling moeten de vogels zich goed tonen en dus niet onrustig door de kooi fladderen. Om de dieren hierop te trainen moet je ze al vroeg laten wennen aan de tentoonstellingskooien en aan alles wat zich op een tentoonstelling afspeelt. Zeker voor schuwe siervogels, zoals fazanten en pauwen is het heel belangrijk de dieren hieraan te laten wennen. De dieren worden door de fokkers al wanneer ze nog jong zijn af en toe in de tentoonstellingskooien geplaatst. Verder zal de fokker het dier ook regelmatig aanraken met een keurstok. Sommige fokkers gaan zelfs zo ver dat ze in de stal een witte jas dragen en de vogels aan geluiden laten wennen door de radio in de stal regelmatig aan te zetten.

Net als bij konijnen moeten ook vogels zich stellen; ze moeten de raskenmerken zo duidelijk mogelijk naar voren laten komen. Hierin worden met name kippen en duiven getraind.

Transport naar de tentoonstelling

Vogels kunnen heel veel stress ervaren door het vervoer van en naar de tentoonstelling. Je moet dit dan ook zo optimaal mogelijk regelen. Zorg voor goed geventileerde manden of kisten voor de grote vogels. Volièrevogels kunnen eventueel in een tentoonstellingskooitje vervoerd worden. Het is wel raadzaam om de kooi tijdens het transport af te dekken om de rust in de kooi te bewaren. Met name bij siervogels gebeurt het nog wel eens dat ze zichzelf vanwege stress tijdens het transport beschadigen. Voor langstaartfazanten zijn speciale vervoerskisten in de handel. De dieren zitten strak in de kist (of pvc-pijp) zodat ze zich niet kunnen bewegen en zich dus ook niet beschadigen.

Fig. 5.10
Vervoerskisten
langstaartfazanten.

- Vragen 5.4**
- a Wat moet je allemaal doen om een dier voor te bereiden op een tentoonstelling?
 - b Wat is het effect van blauwsel in het spoelwater, als je vogels wast?
 - c Wat is conditioneren?
 - d Is het toegestaan foute veertjes te verwijderen?
 - e Waarom is vakkundig transport vooral voor siervogels erg belangrijk?

5.5 Afsluiting

Een veer bestaat uit een as of schacht met twee vanen. De vanen zijn ieder opgebouwd uit baarden en baardjes. De baardjes worden door weerhaakjes bijeen gehouden.

Je kunt veren onderverdelen in:

- donsveren;
- dekveren;
- pennen.

De vleugel bevat:

- duimveren;
- schouderdekveren;
- slagpendekveren;
- vleugeldekkenveren;
- grote slagpennen;
- kleine slagpennen.

Het verenkleed isoleert en is waterafstotend.

Tijdens de rui heeft de vogel een verminderde weerstand. Het is dan geen overbodige luxe om extra krachtvoer te geven.

Veerpikken kan ontstaan door stress of doordat vogels elkaar verwonden, bijvoorbeeld om de pikorde te bepalen.

De meest voorkomende parasieten bij vogels zijn:

- bloedluis;
- veerluis;
- veermijt;
- vlooiën;
- kalkpootmijt;
- lijfluis.

Zitstokken van de juiste dikte kunnen veel pootklachten voorkomen.

Kopversierselen bij kippen moeten beschermd worden tegen bevriezing.

Als je met vogels naar tentoonstellingen wilt, moeten de dieren in topconditie zijn. Ze worden van tevoren tentoonstellingsklaar gemaakt en geconditioneerd.

Trefwoordenlijst

A

as 94
atopie 25
auto-immuunziekte 24

B

baarden 94
baardjes 94
behang 73
bevedering 15
blanket- of hunterclip 79
blauw uier 86
bloedoor 33
bol zitten 97
bovenvacht of dekharen 13

C

Cheyletiella mijt 29
conditioners 21
crèmespoeling 21

D

demodicose 29
dragers 29
duimveren 95

E

ecthyma 87
eelt 10
effileerschaar 18

G

gastheerspecifiek 29
gierhakken 100
grote slagpennen 96
grove kam 17

H

half-blanketclip 79
herdersharkje 17
hoef- of klauwbevangenheid 84
hoefbeslag 83
horzelbulten 82

huidallergie 25
huidgezwellen ofwel pokken 103
huidkanker 25
huidmyiasis 81
huidplooidermatitis 26
huidschimmels 30, 81
huidtumoren 25
huidvet 72
hypoallergene shampoos 21

J

jongehondenschurft 29

K

kalkpootmijten 100
keuring 91
kleine slagpennen 96
klittenkam 17
kruisnavels 102

L

lanoline 64
luizen 28

M

mastitis 86
mok 82

N

nestinfectie 28

O

olifantstanden 59
ondervacht of wolharen 13
ontwollen 16
oormijt 29
opperhuid 9

P

pennenborstel met kromme pennen 16
pennenborstel met rechte pennen 16
pigmentcellen 10
pikorde 98

plukken 17
poetsen 70
praam 74
primaire haren 40
pyodermie 25

R

ringschurft 80
ringworm 30
rode bloedluis 98
rotkreupel 85
rotstraal 85
rubberen borstel of handschoen 16
rui 13, 44, 97

S

scabies 30
scaly face 102
schacht 94
scheerziekte 65
schouderdekveren 95
schurft 30
schurftmijten 80
seborroe 21, 25
sinusharen 12
slagpendekveren 95
slotgaten 86
sporen 100
stellen 61
ster 91
sterilisatie of castratie 23
stinkpoot 85
stokrui 97
strowis 72
stuitklier 96
suikerziekte 24

T

talgklieren 11
tastharen 40
teken 30
tondeuse 19
trimmes 17
trimschema 37
tussenklauwontsteking 85

U

universele shampoo 21

V

vachtluizen 80
vanen 94
vederzak 95
veerluis 98
veermijt 99
veerpikken 98
verwentelen 66
vleugeldekken 95
vlooiën 26, 99
voetbevedering 100

W

werkvolgorde 71
wolschurft 80
wolvezel 63
wratten 24

Z

ziekte van Cushing 24
zomereczeem 81
zonnebrand 81
zoönose 46
zweetdeken 73
zweetklieren 11